

VÅR FÅGELVÄRLD

Utgiven av

ÅRGÅNG 18
1959

Redaktion:

GUNNAR OTTERLIND

Huvudredaktör och ansvarig utgivare

ANDERS ENEMAR, GUNNAR MARKGREN, VIKING OLSSON

STAFFAN ULFSTRAND

S T O C K H O L M

ELANDERS BOKTRYCKERI AKTIEBÖLAG
GÖTEBORG 1959

INNEHÅLL

	Sid.
AHLÉN, I.: Se LARSON, S. & AHLÉN, I.; WENDT, G.	168
AHLENIUS, T., CAGNELL, L. & SVENSSON, L.: Vitstjärnig blåhake (<i>Luscinia svecica cyanecula</i>) i Södermanland våren 1958 (med kommentar av G. M.)	327
AHNLUND, S.: Smärre meddelanden (härfågel)	231
ALINDER, N.: Smärre meddelanden (ringtrast)	334
ALM, TH.: Smärre meddelanden (blåmes)	333
ANDERSSON, B.: Anteckningar från sjöfågelsträcket i Kalmarsund hösten 1956	72
—: Fågelnotiser från Kalmartrakten	72
ANDERSSON, C. J.: Smärre meddelanden (bredstjärtad labb)	230
ANDERSSON, R.: Fågelrapport från Norrköpingstrakten 1957—januari 1958 ..	223
ANDERSSON, T., BERN, J.-E. & ENGSTRÖM, B.: Smärre meddelanden (jaktfalk)	174
—: Se FRIDZÉN, K.-E.; ANDERSSON, T. & SANDBERG, T.	75
ASKANER, T.: Några iakttagelser över häckningsbeteende och häckningsresultat hos sothönan (<i>Fulica atra</i>)	285
BAUER, C.-A. & HANSSON, CHR.: Smärre meddelanden (brun glada)	174
BERGÖ, S. & LIND, R.; GERELL, R.: Observationer av liten sumphöna (<i>Porzana parva</i>)	165
BERN, J.-E.: Se ANDERSSON, T., BERN, J.-E. & ENGSTRÖM, B.	174
BORENIUS, G.: Se KARLSSON, L.; BÄCKMAN, R.; LINDGREN, P.-O.; BORENIUS, G.	325
BORG, K.: Näbb längd och kroppsvikt hos gråtrut (<i>Larus argentatus</i>), havstrut (<i>L. marinus</i>) och silltrut (<i>L. fuscus</i>) (Meddelande från Statens Veterinärmedicinska Anstalt, Stockholm 50)	311
BORGSTRÖM, E.: Smärre meddelanden (alfågel)	173
BRODÉN, B.: Smärre meddelanden (härfågel)	231
—: Smärre meddelanden (svart rödstjärt)	334
Bruna kärhöken (<i>Circus aeruginosus</i>) i Sverige år 1958. Rapporter sammanställda av ANDERS ENEMAR	42
BÄCKMAN, R.: Se KARLSSON, L.; BÄCKMAN, R.; LINDGREN, P.-O.; BORENIUS, G.	325
CAGNELL, L.: Se AHLENIUS, T., CAGNELL, L. & SVENSSON, L.	327
CARLSON, S.: Exempel på att törnskatan (<i>Lanius collurio</i>) spetsar fågelungar ..	228
CARLSSON, C.-I.: Observationer från Östblekinge	165
—: Några omärkningsvärda observationer från Karlskronatrakten våren 1958	166
—: Smärre meddelanden (fjällgås)	173
—: JOHANSSON, H.; REUTERSKIÖLD, T. A.: Fastlandsobservationer av blåkråka (<i>Coracias garrulus</i>) våren 1958 (med kommentar av RED.)	227
CHRISTIANSSON, G.: Fågelrapport från Kalmartrakten och Öland	73
DAHLGREN, G. & DAHLGREN, M.: Smärre meddelanden (ringtrast)	334
DAHLGREN, M.: Se DAHLGREN, G. & DAHLGREN, M.	334
DAHLQVIST, Y.: Smärre meddelanden (morkulla)	230
—: Smärre meddelanden (nattskråra)	231
—: Smärre meddelanden (svartkråka)	333
—: Smärre meddelanden (kaja)	333
DANIELSSON, B.: Verksamheten vid Ottenby fågelstation 1958 (Meddelande nr 25 från Ottenby fågelstation)	249
EDVARDSSON, J.: Smärre meddelanden (kentsk tärna)	231
—: Smärre meddelanden (strömstare)	333
EHRÉNROTH, B.; GEHOLM, P.; JANSSON, S.: Ytterligare observationer av brun kärhök (<i>Circus aeruginosus</i>) och rosenfink (<i>Carpodacus erythrinus</i>) under år 1958	172
EKLUND, K.: Den orädda gräshoppsångaren (<i>Locustella naevia</i>)	215
—, LIDÉN, L. & NORSTRÖM, S.: Smärre meddelanden (salskråke)	173

	Sid.
ELIASSON, A.: Smärre meddelanden (vitryggig hackspett)	232
ELIASSON, U.: Smärre meddelanden (smålom)	77
ELOFSON, O.: Märkligare fågelobservationer från Medelpad	71
ENEMAR, A.: Se Bruna kärrhöken etc.	42
ENGQUIST, S.: Smärre meddelanden (dvärgbeckasin)	230
—: Smärre meddelanden (skärfläcka)	230
ENGSTRÖM, B.: Se ANDERSSON, T., BERN, J.-E. & ENGSTRÖM, B.	174
FLYGARE, H.: Smärre meddelanden (svartkråka)	333
— & LACTO, B.: Smärre meddelanden (salskrake)	173
FORSBERG, B.: Smärre meddelanden (rödvingetrast)	333
FREDRIKSSON, S.: Smärre meddelanden (svarthalsad dopping)	77
—: Smärre meddelanden (smådopping)	77
—: Smärre meddelanden (dvärgsumphöna)	174
FRIDELL, A. & STURELL, P.-O.: Smärre meddelanden (smådopping)	77
FRIDÉN, K.-E.: Smärre meddelanden (jorduggla)	231
—; ANDERSSON, T. & SANDBERG, T.: Bofynd av hökuggla (<i>Surnia ulula</i>) i Uppland	75
GEHOLM, P.: Se EHRENROTH, B.; GEHOLM, P.; JANSSON, S.	172
GERELL, R.: Rödhuvad törnskata (<i>Lanius senator</i>) på Stora Karlsö	227
—: Smärre meddelanden (kanadagås)	173
—: Se BERGÖ, S. & LIND, R.; GERELL, R.	165
GRAHN, J.: Smärre meddelanden (rörhöna)	229
—: Se NYSTRÖM, L. & GRAHN, J.	230
HANSSON, CHR.: Se BAUER, C.-A. & HANSSON, CHR.	174
HILMERSSON, G.: Smärre meddelanden (lavskrika)	333
HJORT, CHR.: Smärre meddelanden (tjällvråk)	174
—: Smärre meddelanden (strandskata)	229
—: Smärre meddelanden (dvärgmås)	230
—: Smärre meddelanden (hökuggla)	231
HOLM, L.: Smärre meddelanden (strandskata)	229
HOLMBERG, U.: Svensk ornitologisk litteratur 1958	206
HOLMLÖF, C.: Smärre meddelanden (brun glada)	174
Lakttagelser av liten flugsnappare (<i>Muscicapa parva</i>) och rosenfink (<i>Carpodacus erythrinus</i>). Rapporter sammanställda av GUNNAR OTTERLIND	49
JANSSON, S.: Se EHRENROTH, B.; GEHOLM, P.; JANSSON, S.	172
JENNING, W.: Smärre meddelanden (snatterand)	77
JOHANSSON, B.: Smärre meddelanden (skräntärna)	231
JOHANSSON, H.: Se CARLSSON, C.-L.; JOHANSSON, H.; REUTERSKIÖLD, A.	227
JOHNSON, S.: Smärre meddelanden (sångsvan)	173
—: Smärre meddelanden (sommargylling)	232
—: Smärre meddelanden (svart röstjärt)	334
JONASSON, L.: Smärre meddelanden (järpe)	174
JONSELL, B.: Fågellivet i Källskären — Vattungarnas skärgård. Variationer i häckfågelbeståndet från 1890-talet till 1950-talet	97
JOSEFSSON, F.: Sångsvan (<i>Cygnus cygnus</i>) häckande i Småland	63
KARLSSON, L.; BÄCKMAN, R.; LINDGREN, P.-O.; BORENTUS, G.: Halsbandsflugsnappare (<i>Muscicapa albicollis</i>) på Sörmlandskusten, i Stockholmstrakten och skärgården i maj 1958 (med kommentar av G. M.)	325
KRISTIANSSON, S.-O.: Smärre meddelanden (rödvingetrast)	334
KÄLLANDER, H.: Fågelrapport från Närke 1957	320
LARSON, S. & AHLÉN, I.; WENDT, G.: Observationer av vitvingad trut (<i>Larus glaucoides</i>)	168
LARSSON, E.: Ornitologiska anteckningar från södra Dalsland 1957	327
LACTO, B.: Se FLYGARE, H. & LACTO, B.	173
LENNERSTEDT, I. & ULFSTRAND, S.: Gråsiskans (<i>Carduelis flammæa</i>), grönsiskans (<i>Carduelis spinus</i>) och gulsparvens (<i>Emberiza citrinella</i>) förekomst i Sverige vinternarna 1957—58 och 1958—59	215
LIDÉN, L.: Se EKLUND, K., LIDÉN, L. & NORSTRÖM, S.	173
LIND, R.: Se BERGÖ, S. & LIND, R.; GERELL, R.	165
LINDBERGH, C. E.: Fälla för fångst av småfågel	219

	Sid.
LINDGREN, P.-O.: Smärre meddelanden (ringtrast)	334
—: Se KARLSSON, L.; BÄCKMAN, R.; LINDGREN, P.-O.; BORENIUS, G.	325
LUNDBERG, S.: Se MARKGREN, G. & LUNDBERG, S.	185
LUNDELL, I.: Möte med en »speltokig» tjäder (<i>Tetrao urogallus</i>) (med kommentar av G. M.)	222
LUNDIN, A. & PETERSSON, T.: Några fågeliakttagelser från Ledskär åren 1956—1958	169
LUNDQVIST, B.: Smärre meddelanden (ängshök)	174
—: Smärre meddelanden (kornknarr)	174
LUNDSTRÖM, H.: Smärre meddelanden (fjällvråk)	173
MARKGREN, G.: Smärre meddelanden (gravand)	173
—: Smärre meddelanden (vitryggig hackspett)	232
— & LUNDBERG, S.: Om tallbit (<i>Pinicola nucleator</i>) och bändelkorsnäbb (<i>Loxia leucoptera</i>) i Sverige under invasionsperioden 1956—57	185
MOHLIN, O.: Smärre meddelanden (kornknarr)	175
—: Smärre meddelanden (turturduva)	231
NAGELL, B. & STANFELDT, G.: Några fågelobservationer på Gotland sommaren 1958	317
NEUHAUS, G.: Smärre meddelanden (ormvråk)	173
NICKLASSON, R.: Smärre meddelanden (smalnäbbad simsnäppa)	230
NILSSON, A.: Smärre meddelanden (morkulla)	230
NILSSON, J.-E.: Smärre meddelanden (rödvingetrast)	334
NILSSON, L.: Smärre meddelanden (skäggdopping)	77
—: Smärre meddelanden (svarthakedopping)	77
NORSTRÖM, S.: Smärre meddelanden (svarthakedopping)	77
—: Se EKLUND, K., LIDÉN, L. & NORSTRÖM, S.	173
NYMAN, J.: Fågelrapport från Vetlandatrakten	319
NYSTRÖM, L. & GRAHN, J.: Smärre meddelanden (tretåig mäs)	230
OLOFSON, G.: Smärre meddelanden (trädlärka)	232
—: Smärre meddelanden (ludusvala)	232
—: Smärre meddelanden (ringtrast)	334
OTTERLIND, G.: Se Iakttagelser av liten flugsnappare etc.	49
PARSONS, A. G.: Stäppörn (<i>Aquila rapax</i>) för första gången anträffad i Sverige (Meddelanden från Falsterbo fågelstation 13)	37
PASSBURG, R.: Fågelanteckningar från Stockholms mellersta skärgård under tiden 27.5—5.6.1953	65
PETERSSON, E.: Rödstjärt (<i>Phoenicurus phoenicurus</i>) häckande i ho av koltrast (<i>Turdus merula</i>) och i ett fall erhållande hjälp med ungarnas uppfödning ...	169
PETERSSON, S.: Smärre meddelanden (vitryggig hackspett)	232
—: Några fågeliakttagelser från trakten kring Skövde, Hornborgasjön och Östen	324
PETERSSON, T.: Se LUNDIN, A. & PETERSSON, T.	169
REGNELL, S.: Där fågeln är fredad	34
REUTERSKIÖLD, A.: Se CARLSSON, C.-I.; JOHANSSON, H.; REUTERSKIÖLD, A. ...	227
ROSENGREN, A.: Smärre meddelanden (rödvingetrast)	334
RUNNERSTRÖM, B.: Smärre meddelanden (svart rödstjärt)	334
RÖSIÖ, F.: Flodsångare (<i>Locustella fluviatilis</i>) vid Borås	163
SANDBERG, T.: Se FRIDZÉN, K.-E.; ANDERSSON, T. & SANDBERG, T.	75
SEGERSTRÖM, I.: Smärre meddelanden (häger)	77
—: Smärre meddelanden (kornknarr)	174
—: Smärre meddelanden (strandskata)	229
—: Smärre meddelanden (dubbelbeckasin)	230
—: Smärre meddelanden (skrattmås)	230
—: Smärre meddelanden (svartkråka)	232
—: Smärre meddelanden (ringtrast)	334
SMÅLANDER, B.: Fågelanteckningar från södra Lappland	162
SOLLENBERG, P.: Tallsparven (<i>Emberiza leucocephala</i>) anträffad för första gången i Sverige	128
STOLT, B.-O.: Höststräcket och vädrets inverkan på dess förlopp vid Norra Kvarngärdet i Uppsala 1957	12

	Sid.
STURELL, P.-O.: Se FRIDELT, A. & STURELL, P.-O.	77
SWAHN, B.: Smärre meddelanden (härfågel)	231
SVANFELDT, G.: Se NAGELL, B. & SVANFELDT, G.	317
SVENSSON, L.: Se AHLENIUS, T., CAGNELL, L. & SVENSSON, L.	327
SVÄRDSON, G.: Formationsflygande fåglar på stor höjd uppfångade på radarskärn	229
TYLER, G.: Grönsångarens (<i>Phylloscopus sibilatrix</i>) häckningsterräng i nordöstra Östergötland	279
ULFSTRAND, S.: Fågelsträcket vid Falsterbo år 1955 (Meddelanden från Falsterbo fågelstation 14)	131
—: Se LENNERSTEDT, I. & ULFSTRAND, S.	215
WALDE, B.-G.: Smärre meddelanden (kornknarr)	229
WELANDER, E.: Smärre meddelanden (skogsduva)	231
WENDT, G.: Se LARSON, S. & AHLÉN, I.; WENDT, G.	168
WESTER, A.: Smärre meddelanden (fjällvråk)	173
WIKLUND, B.: Smärre meddelanden (stjärtand)	78
WINGE, A.: Knölsvanen (<i>Cygnus olor</i>) i Skåne år 1957	1
WITT-STRÖMER, B.: Smärre meddelanden (svartkråka)	230
—: Smärre meddelanden (svartkråka)	333
ÄNGERMARK, W.: Smärre meddelanden (stormfågel)	77
ÖDMAN, F.: Smärre meddelanden (svartkråka)	232
ØSTERGAARD CHRISTENSEN, H.J.: Smärre meddelanden (sandlöpare)	230

L i t t e r a t u r

ALEXANDER, W. B.: Die Vögel der Meere (1959)	238
ARMSTRONG, E. A.: The Folklore of Birds (1958)	237
BANNERMAN, D. A.: The Birds of the British Isles VII (1958)	79
—: Larger Birds of West Africa (1958)	84
— & W. M.: Birds of Cyprus (1958)	83
BERNDT, R. & MEISE, W.: Naturgeschichte der Vögel (1958—)	237
BLOMGREN, A.: Fåglar i Nordanskog (1958)	84
CURRY-LINDAHL, K.: Några djnrarters utbredning (1957)	80
ENNION, E. A. R.: Bird study in a garden (1958)	84
FREUCHEN, P. & SALOMONSEN, F.: The arctic year (1958)	233
FRÄNDÉN, C.-A.: Tranor (1958)	80
GRAY, A. P.: Bird hybrids. A check-list with bibliography (1958)	83
GREENWAY, J. C.: Extinct and Vanishing Birds of the World (1958)	236
HOCHBAUM, H. A.: Travels and traditions of waterfowl (1956)	82
JØRGENSEN, H. I.: Nomina Avium Europaeorum (1958)	79
KLOO, K.: Fågelporträtt (1958)	239
KOKKO, Y.: Skraktorpet (1958)	240
LORENTZON, B.: Till skogs (1959)	239
MOUNTFORT, G.: Portrait of a Wilderness (1958)	81
Natur i Västmanland (1958)	80
Ny utländsk litteratur	85, 241
PETERSON, R., MOUNTFORT, G. & HOLLOM, P. A. D.: Europas fåglar. Andra uppl. (1958)	79
PLAZIKOWSKI, U.: Burfåglar i färg (1958)	235
SNOW, D. W.: A study of blackbirds (1958)	239
The Bird-Lover's Bedside Book (1958)	237
The Warblers of America (1957)	82
VAUCHER, CH.: Oiseaux de mer (1958)	234
WENZEL, F.: Ormvråk (1958)	235

A k t u e l l t

Flyttfåglarnas orienteringsförmåga åter under debatt	336
Från XII Internationella Ornitologkongressen i Helsingfors den 5.—12.6.1958	89
Havsfåglarnas saltutsöndring	176
Jordens största utrotningskampanj?	91

Föreningsnotiser	Sid.
ELIS WIDE-stipendium 1960	337
Från föreningens lokala verksamhet	93, 180, 243, 338
Fågelskydd	179, 338
Fågelstationerna	95, 343
Färgringar	96
Föreningsmärket	95
Förlängd flyttning 1959	343
Inventering av tre hackspettarter 1959	183, 247, 343
Kallelse	344
Medlemskap i de danska, finska och norska föreningarna	95
Medlemskap i Norsk Ornitologisk Forening	184
Ny typ av fågelholk	184
Nya ständiga medlemmar	184
SÖF-nytt	177
Supplement till VF	183, 337
To our members abroad	96
Upprop	95, 183, 248
Årsavgiften 1960	344
Äldre årgångar av VF	184
 Donation till SÖF	 92

INDEX

Beträffande principerna för utarbetande och uppställning av detta index, se inledningen till index för årgång 17 (1958). Det bör kanske påpekas, att även artuppgifter i litteraturförteckningar, recensioner, exkursionsreferat, upprop etc. finnas medtagna.

G. M.

- Accipiter gentilis* 35, 137, 211, 224, 244, 250, 252, 256, 258, 264, 341
Accipiter nisus 35, 93, 94, 133, 134, 137, 143, 144, 155, 156, 225, 250, 258
Acrocephalus arundinaceus 74, 78, 183, 252, 261, 279
Acrocephalus dumetorum 90
Acrocephalus palustris 90, 261, 327
Acrocephalus schoenobaenus 87, 261, 339, 342
Acrocephalus scirpaceus 87, 183, 261, 342
Aegithalos caudatus 221, 261, 322, 332
Aegolius funereus 35, 74, 76, 81, 95, 181, 206, 208, 211, 260
Alauda arvensis 15, 16, 18, 19, 20, 21, 22, 28, 30, 33, 94, 132, 133, 134, 136, 143, 206, 244, 246, 260
Alca torda 35, 72, 99, 116, 117, 118, 119, 123, 125, 128, 180, 181, 247
Alcedo atthis 35, 209, 245, 251, 260, 320
Anas acuta 78, 106, 128, 133, 137, 258, 263, 327, 341
Anas clypeata 66, 67, 86, 137, 181, 246, 258, 263, 339, 342
Anas crecca 71, 72, 86, 133, 137, 180, 211, 224, 244, 258, 339, 340, 342
Anas penelope 71, 72, 133, 137, 142, 182, 244, 247, 340
Anas platyrhynchos 65, 67, 68, 86, 94, 95, 105, 127, 133, 137, 181, 212, 213, 214, 224, 241, 243, 250, 258, 263, 299, 306, 310, 340, 342
Anas querquedula 71, 137, 159, 258, 339, 341, 342
Anas strepera 35, 77, 79, 180, 211, 224, 233, 245, 248
Anser albifrons 35, 94, 244, 324
Anser anser 35, 106, 123, 128, 133, 137, 140, 214, 246, 324, 328
Anser erythropus 35, 71, 78, 173, 211
Anser fabalis 35, 94, 133, 137, 178, 207, 213, 244, 324, 328, 335, 340, 341
Anthus campestris 75, 135, 136, 142, 262, 343
Anthus cervinus 16, 71, 78, 87, 93, 136, 172, 182, 224, 245, 253, 262, 276, 279, 325, 333
Anthus novaezeelandiae 166, 175, 262
Anthus pratensis 18, 19, 27, 86, 93, 132, 133, 134, 136, 244, 262, 275, 278
Anthus richardi se *Anthus novaezeelandiae*
Anthus spinoletta 65, 66, 67, 68, 69, 70, 86, 119, 122, 123, 124, 125, 128, 136, 180, 182, 262, 276
Anthus trivialis 15, 27, 28, 30, 31, 33, 67, 86, 93, 133, 136, 141, 143, 145, 146, 161, 256, 262, 276, 342
Apus apus 16, 133, 134, 137, 139, 160, 178, 210, 237, 242, 260, 322
Apus melba 245
Aquila chrysaetos 37, 38, 39, 41, 94, 137, 142, 207, 225, 233, 246, 250, 319, 324, 329
Aquila clanga 38, 39, 40, 41
Aquila heliaca 38, 39, 41, 81, 90, 245
Aquila pomarina 39, 40, 41
Aquila rapax 37—41
Ardea cinerea 77, 94, 133, 137, 160, 212, 244, 247, 339, 341, 342
Ardea herodias 241
Ardea purpurea 245
Ardeola ralloides 81, 245
Arenaria interpres 66, 71, 94, 107, 108, 123, 124, 125, 128, 133, 138, 235, 247, 259, 266, 322
Asio flammeus 35, 133, 135, 208, 212, 231, 251, 260, 278, 323, 335
Asio otus 35, 135, 159, 224, 252, 260, 323, 329
Athene noctua 35
Aythya ferina 128, 180, 182, 224, 244, 247, 308, 340, 342
Aythya fuligula 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 94, 105, 106, 123, 126, 127, 133, 180, 244, 308, 340, 342
Aythya marila 106, 181, 224, 256, 258, 264, 324, 328, 341
Aythya nyroca 210, 246

- Bombycilla garrulus* 19, 35, 178, 185, 191, 204, 209, 210, 219, 221, 262, 321
Botaurus stellaris 35, 81, 223, 241, 323, 335, 339
Branta bernicla 35, 72, 133, 137, 142, 181
Branta canadensis 35, 86, 173, 207, 224, 328, 339
Branta leucopsis 35, 132, 133, 137, 143, 211, 238, 244, 250, 324, 335
Branta ruficollis 35
Branta sandvicensis 236
Bubalornis albirostris 241
Bubo bubo 35, 181, 207, 208, 209, 211, 242, 330, 338
Bubo virginianus 86
Bucephala clangula 66, 68, 81, 94, 133, 137, 180, 181, 209, 211, 214, 224, 225, 240, 244, 340
Burhinus oedicnemus 245
Buteo buteo 38, 41, 88, 133, 137, 142, 143, 144, 149, 150, 158, 161, 173, 182, 210, 212, 213, 214, 224, 225, 235, 247, 250, 258, 310, 311, 329, 341
Buteo lagopus 133, 137, 173, 174, 209, 225, 244, 247, 250, 258, 310, 311
Buteo rufinus 245

Calandrella brachydactyla 245
Calcarius lapponicus 13, 15, 16, 18, 29, 33, 71, 172, 224, 244, 262
Calidris alba se *Crocethia alba*
Calidris alpina 93, 94, 133, 135, 138, 140, 142, 212, 244, 250, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 269, 270, 271, 278, 279, 319, 322, 341
Calidris canutus 138, 207, 259, 268, 322
Calidris ferruginea 138, 182, 259, 271, 322
Calidris maritima 159, 244, 259
Calidris melanotos 210
Calidris minuta 138, 170, 259, 322
Calidris temminckii 138, 244, 259, 269
Campephilus principalis 236
Capella gallinago se *Gallinago gallinago*
Caprimulgus europaeus 231, 247, 248, 260
Caprimulgus ruficollis 81
Carduelis cannabina 93, 132, 133, 134, 135, 136, 141, 144, 149, 160, 182, 209, 210, 262, 342
Carduelis carduelis 133, 136, 244, 262
Carduelis flammea 136, 144, 180, 181, 215—219, 221, 226, 253, 262, 278, 321, 325
Carduelis flavirostris 136, 143, 144, 160, 181, 209, 262, 321, 333, 340
Carduelis hornemanni 217, 226, 234, 321, 325, 335
Carduelis spinus 94, 136, 144, 209, 215—219, 256, 262, 277

Carpodacus erythrinus 49—63, 90, 172, 176, 206, 212, 252, 262, 279
Casarca ferruginea 158, 162, 245
Centurus carolinus 241
Cephus grylle 35, 65, 66, 68, 69, 72, 118, 120, 123, 124, 125, 128, 181, 235, 247
Certhia familiaris 184, 214, 261, 332, 335
Charadrius alexandrinus 135, 138, 341
Charadrius apricarius 15, 18, 133, 138, 244, 250, 259
Charadrius dubius 85, 88, 225, 259, 319, 324
Charadrius hiaticula 85, 107, 108, 125, 126, 128, 133, 138, 140, 244, 256, 257, 259, 264, 265, 266, 278, 279, 322, 341, 343
Charadrius morinellus 13, 15, 33, 244
Charadrius squatarola 16, 71, 78, 94, 133, 138, 170, 173, 259, 324, 330, 335
Chlidonias leucoptera 245
Chlidonias nigra 80, 138, 171, 179, 212, 213, 223, 230, 245, 279, 319, 324
Chloris chloris 96, 133, 136, 221, 262, 342
Ciconia ciconia 35, 166, 175, 210, 213, 215, 242, 243, 246, 327
Ciconia nigra 35, 137, 158, 245, 246, 252
Cinclus cinclus 209, 244, 246, 333, 343
Circæus gallicus 40, 81, 90, 245
Circus aeruginosus 42—49, 81, 133, 137, 142, 143, 145, 146, 155, 156, 161, 172, 176, 180, 182, 212, 223
Circus cyaneus 137, 155, 156, 162, 182, 244, 250, 323, 335
Circus pygargus 133, 158, 167, 174, 182
Cisticola juncidis 246
Clangula hyemalis 72, 133, 137, 173, 250
Coccothraustes coccothraustes 35, 75, 207, 209, 211, 245, 247, 262, 341, 342
Columba oenas 35, 70, 133, 138, 225, 231, 233, 260
Columba palumbus 18, 133, 134, 138, 139, 143, 144, 149, 150, 215, 224, 226, 231, 260, 342
Colymbus arcticus se *Gavia arctica*
Colymbus stellatus se *Gavia stellata*
Coracias garrulus 35, 88, 163, 175, 211, 227, 233, 245, 252, 325, 335
Corvus corax 35, 172, 211, 238, 243, 330, 331, 335, 340
Corvus corone 19, 35, 56, 73, 74, 88, 119, 120, 123, 125, 128, 133, 134, 135, 136, 144, 158, 162, 165, 175, 209, 211, 226, 232, 260, 330, 333, 335
Corvus frugilegus 35, 73, 86, 133, 134, 136, 232, 245, 332
Corvus monedula 35, 73, 132, 133, 134, 136, 144, 149, 153, 226, 260, 330, 333
Coturnix coturnix 35, 209, 245, 323, 335
Cractes infaustus se *Perisoreus infaustus*

- Crex crex* 35, 174, 175, 206, 210, 229, 259, 329, 339
Crocellia alba 138, 170, 230, 259
Cuculus canorus 87, 212, 213, 247, 260, 342
Cygnus bewickii se *Cygnus columbianus*
Cygnus columbianus 35, 87, 170, 175, 207, 210, 319, 335
Cygnus cygnus 35, 63, 72, 78, 94, 133, 137, 162, 173, 175, 181, 207, 229, 244, 319, 321, 328, 335, 340, 341
Cygnus olor 1—11, 35, 65, 67, 68, 72, 95, 133, 137, 178, 208, 223, 246, 250, 328, 340
- Delichon urbica*** 119, 123, 125, 128, 133, 137, 212, 215, 260
Dendrocopos leucotos 35, 183, 210, 232, 246, 247, 325, 343
Dendrocopos major 35, 85, 137, 212, 221, 232, 253, 260, 278
Dendrocopos medius 35, 183, 224, 226, 233, 247, 260, 343
Dendrocopos minor 35, 180, 260
Dendrocopos syriacus 243, 245
Diomedea albatrus 236
Dryocopus martius 76, 137, 148, 151, 246
- Egretta alba* 207
Egretta garzetta 245
Emberiza calandra 135, 246, 252, 262
Emberiza caesia 245
Emberiza cirius 245
Emberiza citrinella 128, 129, 130, 133, 136, 215—219, 246, 262
Emberiza hortulana 14, 15, 136, 142, 207, 246, 262, 323
Emberiza leucocephala 128—130
Emberiza melanocephala 245, 246, 252, 262, 278, 279
Emberiza pusilla 251, 279
Emberiza rustica 71, 78, 262
Emberiza schoeniclus 18, 133, 136, 226, 233, 244, 262, 277
Eremophila alpestris 13, 18, 136, 172, 246, 260, 321, 325, 335, 340
Erithacus rubecula 181, 182, 211, 243, 246, 252, 256, 261, 274, 275, 278, 279, 332, 342
- Falco cherruy*** 245
Falco columbarius 15, 137, 155, 157, 244, 250, 259
Falco eleonorae 86
Falco naumanni 90, 159, 162, 245, 246
Falco peregrinus 75, 133, 137, 142, 143, 147, 148, 155, 157, 161, 212, 245, 247, 258, 319, 329
Falco rusticolus 174, 244
Falco subbuteo 93, 133, 137, 142, 143, 145, 146, 155, 157, 161, 162, 252, 258, 342
Falco tinnunculus 15, 93, 94, 133, 134, 135, 137, 139, 155, 157, 224, 225, 250, 259, 323, 329
Falco vespertinus 245, 246, 252, 279, 340, 343
Ficedula albicollis se *Muscicapa albicollis*
Ficedula hypoleuca se *Muscicapa hypoleuca*
Fratercula arctica 35
Fringilla capensis 213
Fringilla coelebs 18, 28, 29, 67, 69, 70, 87, 93, 132, 133, 134, 136, 141, 214, 226, 243, 262, 277
Fringilla montifringilla 18, 133, 136, 142, 181, 243, 262, 277, 340, 341
Fulica atra 86, 178, 181, 225, 229, 233, 285—310, 323, 330, 342
Fulmarus glacialis 77, 208
Furnarius rufus 86
- Galerida cristata*** 35
Gallinago gallinago 79, 133, 138, 180, 212, 259, 266, 339
Gallinago media 35, 170, 209, 229, 322, 335
Gallinula chloropus 162, 229, 259, 308
Garrulus glandarius 35, 136, 143, 144, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 159, 161, 162, 214, 225, 255, 256, 260, 272, 332
Gavia adamsii 73, 78, 183, 317, 335
Gavia arctica 70, 90, 138, 207, 210, 224, 258, 317
Gavia immer 317
Gavia stellata 77, 133, 181, 209, 212, 238, 327
Glareola pratincola 90, 245, 246
Glaucidium passerinum 35, 208
Grus americana 236
Grus grus 35, 80, 81, 90, 133, 138, 142, 181, 182, 209, 212, 213, 224, 259, 317, 335, 338, 341
Grus japonensis 236
Gymnogyps californianus 236
Gypaëtus barbatus 93, 245, 246
- Haematopus ostralegus*** 66, 67, 68, 69, 70, 85, 107, 108, 123, 124, 125, 128, 133, 134, 138, 140, 141, 211, 214, 223, 224, 225, 229, 233, 259, 264, 322, 324, 329, 330, 335
Haliaeetus albicilla 67, 70, 73, 94, 137, 180, 182, 213, 223, 224, 225, 245, 247, 250, 340
Hieraëtus fasciatus 245
Hieraëtus pennatus 245

- Himantopus himantopus* 90, 243, 245
Hippolais icterina 71, 180, 207, 210, 246, 261, 275, 342
Hippolais olivetorum 245
Hippolais pallida 246
Hirundo rustica 70, 133, 134, 137, 139, 180, 207, 232, 246, 260, 341
Hoplopterus spinosus 245
Hydroprogne tscheqrava 65, 69, 71, 73, 78, 90, 98, 113, 114, 115, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 138, 158, 171, 176, 224, 231, 235, 247, 324
Hylocichla mustelina 85
- Icthyophaga minutus* 245
- Jynx torquilla* 35, 180, 247, 260
- Lagopus lagopus* 35, 210, 242
Lanius collurio 16, 56, 208, 228, 233, 241, 242, 245, 262, 276
Lanius excubitor 94, 136, 181, 245, 247, 262, 319
Lanius minor 209, 245
Lanius senator 227, 233, 245, 262
Larus argentatus 35, 70, 99, 110, 111, 112, 118, 123, 124, 125, 126, 128, 133, 138, 162, 168, 176, 177, 212, 224, 226, 241, 260, 311—317, 330
Larus canus 35, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 86, 88, 99, 112, 123, 124, 125, 126, 128, 138, 140, 177, 211, 260, 272, 330
Larus fuscus 35, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 110, 123, 124, 125, 126, 128, 138, 212, 225, 226, 260, 311—317, 330
Larus glaucooides 168, 175
Larus hyperboreus 212, 213, 321
Larus marinus 35, 68, 69, 70, 71, 109, 110, 123, 124, 125, 128, 223, 224, 225, 260, 272, 311—317, 330, 335
Larus minutus 80, 90, 138, 158, 163, 170, 171, 176, 179, 207, 230, 339
Larus ridibundus 35, 70, 71, 133, 138, 140, 163, 177, 208, 214, 230, 245, 246, 260, 272, 278, 301, 330
Limicola fulcinellus 170, 210, 224, 244, 259
Limosa lapponica 35, 94, 133, 138, 140, 211, 224, 257, 259
Limosa limosa 35, 138, 170, 175, 179, 182, 207, 209, 211, 224, 323, 342
Locustella fluviatilis 163, 175, 324, 335
Locustella naevia 71, 81, 215, 251, 261, 279, 320, 332
Loxia curvirostra 75, 78, 151, 204, 212, 221, 246, 262, 321, 335
Loxia leucoptera 163, 175, 185—205, 321, 325, 335
- Loxia pytyopsittacus* 204, 247
Lullula arborea 19, 133, 136, 141, 143, 147, 161, 232, 246, 260, 330, 341, 342
Luscinia luscinia 73, 81, 87, 206, 207, 242, 247, 261, 320, 339, 342
Luscinia megarhyncha 242
Luscinia svecica 14, 16, 18, 24, 25, 30, 33, 158, 172, 207, 224, 243, 261, 327, 335, 339
Lymnocyptes minimus 79, 213, 230, 233, 259, 324, 330, 339
Lyrurus tetrix 86, 224
- Megadyptes antipodes* 241
Melanerpes erythrocephalus 86
Melanitta fusca 66, 69, 70, 72, 86, 99, 104, 122, 123, 124, 125, 127, 133, 137, 181, 223, 241, 247, 258, 264, 321
Melanitta nigra 72, 94, 97, 133, 137, 181, 247, 328
Melanocorypha calandra 245
Mergus albellus 35, 71, 78, 86, 170, 173, 181, 183, 223, 229, 240, 244, 319, 324, 335, 340, 341
Mergus merganser 65, 68, 69, 133, 181, 211, 223, 224, 240, 340, 341
Mergus serrator 67, 68, 69, 70, 105, 126, 128, 133, 137, 209, 340
Merops apiaster 245, 246
Milvus migrans 35, 81, 137, 141, 158, 174, 245, 319, 335
Milvus milvus 35, 81, 87, 137, 142, 155, 157, 162, 208, 210, 211, 323, 324, 341
Molothrus bonariensis 88
Monticola saxatilis 245, 246
Monticola solitarius 245
Morus bassanus se *Sula bassana*
Motacilla alba 16, 28, 29, 30, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 128, 132, 133, 136, 182, 206, 208, 226, 262, 276 278
Motacilla cinerea 136, 158, 210, 343
Motacilla flava 16, 133, 136, 141, 143, 145, 146, 161, 207, 246, 262, 276, 341
Muscicapa albicollis 73, 78, 209, 242, 251, 261, 279, 325, 327, 335
Muscicapa hypoleuca 67, 69, 85, 89, 210, 212, 261, 325, 326, 335, 342
Muscicapa parva 49—63, 88, 90, 159, 166, 175, 206, 209, 213, 261, 339
Muscicapa striata 67, 247, 261, 275, 342
- Nannopterum harrisi* 236
Netta rufina 242
Nucifraga caryocatactes 35, 74, 78, 81, 88, 136, 148, 151, 152, 153, 154, 155, 161, 162, 163, 175, 181, 204, 210, 214, 224, 241, 260, 332

- Numenius arquata* 32, 133, 138, 140, 259, 330
Numenius borealis 236
Numenius phaeopus 133, 138, 210, 259, 324, 330
Nyctea scandiaca 35, 74, 78
Nyroca fuligula se *Aythya fuligula*
- Oenanthe oenanthe** 14, 15, 18, 22, 23, 24, 28, 30, 31, 33, 65, 66, 68, 70, 85, 119, 120, 121, 123, 124, 125, 133, 136, 210, 214, 246, 261, 274, 341
Oriolus oriolus 35, 158, 167, 210, 213, 232, 245, 252
Otis tarda 210
Otus scops 246
- Pandion haliaëtus** 35, 70, 90, 133, 137, 142, 155, 157, 182, 213, 224, 244, 247, 342
Parus ater 15, 245, 246, 253, 261, 322
Parus atricapillus 261
Parus caeruleus 136, 148, 261, 332, 333, 335
Parus cristatus 322
Parus lugubris 245
Parus major 70, 136, 148, 208, 210, 211, 212, 213, 260, 272
Parus palustris 261
Passer domesticus 35, 85, 88, 136, 208, 262
Passer hispaniolensis 245
Passer montanus 35, 136, 246, 262
Pastor roseus 212
Pelecanus crispus 245, 246
Pelecanus occidentalis 176, 177
Pelecanus onocrotalus 245, 246
Perdix perdix 243, 259, 264
Perisoreus infaustus 84, 209, 333, 336, 340
Pernis apivorus 35, 67, 133, 134, 137, 142, 143, 145, 146, 153, 155, 156, 160, 161, 214, 247, 310, 311
Petronia petronia 245, 246
Phalacrocorax carbo 35, 93, 137, 158, 162, 170, 207, 235, 245, 247, 339
Phalacrocorax pygmaeus 245
Phalaropus lobatus 138, 158, 170, 207, 230, 244, 260
Phasianus colchicus 88, 214
Philomachus pugnax 85, 94, 138, 140, 179, 182, 244, 252, 257, 258, 259, 271, 272, 341
Phoenicurus ochruros 180, 183, 213, 245, 246, 261, 320, 334, 335, 336
Phoenicurus phoenicurus 68, 74, 169, 175, 212, 255, 261, 274, 342
Phylloscopus borealis 214
Phylloscopus collybita 18, 19, 25, 26, 180, 207, 209, 250, 261, 339
Phylloscopus proregulus 206
Phylloscopus sibilatrix 32, 86, 211, 261, 279—285
Phylloscopus trochiloides 261, 318, 320, 335
Phylloscopus trochilus 14, 18, 25, 26, 30, 33, 67, 68, 69, 70, 243, 261, 284, 341, 342
Pica pica 35, 56, 74, 136, 142, 148, 152, 154, 155, 161, 162, 211, 260
Picoides tridactylus 35, 181, 322, 325, 335
Picus canus 35, 163, 183, 247, 343
Picus viridis 35, 139, 160, 163, 175, 260, 342
Pinicola enucleator 163, 185—205, 221, 321, 335
Plectrophenax nivalis 19, 136, 226, 244, 262, 321, 340
Plegadis falcinellus 245
Plotus alle 207, 237
Pluvialis apricaria se *Charadrius apricarius*
Pluvialis squatarola se *Charadrius squatarola*
Podiceps auritus 77, 79, 81, 182, 223, 319, 339, 340
Podiceps caspicus se *Podiceps nigricollis*
Podiceps cristatus 67, 68, 77, 85, 94, 95, 133, 137, 330, 341
Podiceps griseigena 81, 181, 341
Podiceps nigricollis 77, 79, 223, 242, 324
Podiceps ruficollis 73, 77, 78, 79, 86, 166, 175, 206, 209, 223, 247
Porphyrio mantelli 236
Porzana parva 74, 165, 175, 183, 245, 323, 335, 339
Porzana porzana 73, 259, 339
Porzana pusilla 174, 176
Prunella collaris 245
Prunella modularis 76, 133, 137, 181, 221, 243, 261, 319, 323, 342
Pterodroma cahow 236
Ptyonoprogne rupestris 245
Puffinus puffinus 213
Pyrrhocorax graculus 246
Pyrrhula pyrrhula 76, 136, 151, 221, 262
- Rallus aquaticus** 88, 135, 259, 339
Recurvirostra avosetta 35, 133, 135, 138, 153, 170, 175, 182, 207, 230, 245, 246, 250, 251, 259, 272, 341
Regulus ignicapillus 245, 246
Regulus regulus 207, 261, 342
Remiz pendulinus 246
Riparia riparia 74, 133, 137, 260
Rissa tridactyla 138, 158, 209, 230
- Saxicola rubetra* 14, 130, 228, 233, 261, 342
Saxicola torquata 208

- Scolopax rusticola* 132, 133, 230, 233, 250, 259, 338
Serinus canaria 208, 210
Sitta europaea 76, 163, 242
Sitta neumayer 245
Somateria mollissima 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 122, 123, 127, 132, 133, 134, 135, 137, 139, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 160, 161, 176, 182, 206, 209, 247, 250, 258, 264, 319, 328
Spatula clypeata se *Anas clypeata*
Spheniscus humboldti 176
Stercorarius longicaudus 244
Stercorarius parasiticus 66, 68, 69, 109, 123, 125, 126, 128, 235, 247, 318
Stercorarius pomarinus 212, 214, 230
Stercorarius skua 206
Sterna albifrons 135, 138, 140, 172, 247, 260
Sterna hirundo 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 115, 116, 123, 125, 128, 138, 140, 171, 176, 260, 330, 342
Sterna macrura se *Sterna paradisaea*
Sterna paradisaea 94, 99, 108, 115, 116, 123, 125, 127, 128, 135, 138, 140, 171, 176, 235, 260, 343
Sterna sandvicensis 73, 78, 133, 211, 231, 330, 343
Streptopelia decaocto 35, 88, 212, 245, 246, 247
Streptopelia orientalis 167, 168, 175
Streptopelia turtur 167, 207, 231, 252, 260, 318, 335
Strix aluco 135, 208, 211, 212, 213, 224, 241, 252, 256, 260, 272, 323, 329
Strix nebulosa 35, 163, 175
Strix uralensis 35
Sturnus vulgaris 87, 88, 130, 132, 133, 134, 136, 141, 143, 144, 149, 150, 160, 184, 208, 209, 210, 226, 243, 244, 262, 276, 277, 330, 333, 336, 342
Sula bassana 206, 209, 235
Surnia ulula 35, 75, 78, 212, 214, 231, 260, 320
Sylvia atricapilla 226, 233, 247, 261, 275, 342
Sylvia borin 67, 261, 275, 342
Sylvia communis 85, 261, 342
Sylvia curruca 261, 275, 279, 342
Sylvia hortensis 245
Sylvia nisoria 207, 261, 318, 342
Sylvia rüppelli 245
Tadorna tadorna 35, 94, 133, 135, 137, 140, 153, 170, 173, 176, 211, 245, 258, 264, 323, 335, 341, 342
Tarsiger cyanurus 86
Tetrao urogallus 86, 211, 222, 224, 233, 244
Tetrastes bonasia 165, 174, 175, 224
Tringa erythropus 138, 244, 259, 339
Tringa glareola 138, 182, 256, 257, 259, 266, 267, 279, 339, 342
Tringa hypoleucos 65, 67, 69, 138, 182, 259, 267, 319
Tringa nebularia 94, 138, 244, 259
Tringa ochropus 133, 138, 256, 259, 266, 279, 319
Tringa stagnatilis 245
Tringa totanus 65, 66, 67, 68, 69, 71, 107, 108, 123, 125, 128, 133, 138, 140, 244, 259, 267, 268, 341
Troglodytes aedon 87
Troglodytes troglodytes 76, 238, 246, 261, 332, 342
Turdus ericetorum se *Turdus philomelos*
Turdus merula 67, 86, 87, 133, 163, 169, 175, 207, 208, 239, 241, 246, 253, 261, 342
Turdus musicus 76, 133, 136, 180, 206, 210, 243, 261, 273, 274, 320, 333, 336
Turdus philomelos 15, 18, 32, 136, 207, 209, 243, 250, 255, 261, 273, 342
Turdus pilaris 133, 134, 136, 143, 160, 185, 191, 204, 244, 261
Turdus torquatus 71, 78, 251, 261, 323, 334
Turdus viscivorus 87, 133, 136, 210, 246, 256, 261, 272, 341
Tympanuchus cupido 236
Tyto alba 35, 159, 214, 241, 341
Upupa epops 35, 71, 74, 78, 81, 158, 212, 213, 231, 245, 251, 260, 324
Uria aalge 35, 260
Uria grylle se *Cepphus grylle*
Vanellus vanellus 70, 71, 94, 132, 133, 134, 138, 140, 153, 162, 244, 245, 250, 253, 259, 341
Xenus cinereus 259
Zonotrichia capensis 88

VÅR FÅGELVÄRLD

☙ SVERIGES ☙
ORNITOLOGISKA
FÖRENING
☙

ÅRG. 18

1959

NR 1

INNEHÅLL:

A. WINGE: Knölsvanen (*Cygnus olor*) i Skåne år 1957 p. 1. — B.-O. STOLT: Höststräcket och vådrets inverkan på dess förlopp vid Norra Kvarngärdet i Uppsala 1957 p. 12. — S. REGNELL: Där fågeln är fredad p. 34. — A. G. PARSONS: Stäppörn (*Aquila rapax*) för första gången anträffad i Sverige p. 37. — Brunna kärrhöken (*Circus aeruginosus*) i Sverige år 1958 p. 42. — Iakttagelser av liten flugsnappare (*Muscicapa parva*) och rosenfink (*Carpodacus erythrinus*) p. 49. — Meddelanden: 1. Sångsvan (*Cygnus cygnus*) häckande i Småland p. 63. — 2. Fågelanteckningar från Stockholms mellersta skärgård under tiden 27.5.—5.6.1953 p. 65. — 3. Märkligare fågelobservationer från Medelpad p. 71. — 4. Anteckningar från sjöfågelsträcket i Kalmarsund hösten 1956 p. 72. — 5. Fågelnotiser från Kalmartrakten p. 72. — 6. Fågelrapport från Kalmartrakten och Öland p. 73. — 7. Bofynd av hökuggla (*Surnia ulula*) i Uppland p. 75. — 8. Smärre meddelanden p. 77. — Litteratur p. 79. — Aktuellt p. 89. — Föreningsnotiser p. 93.

STOCKHOLM

Med detta nummer följer en bilaga.

Sveriges Ornitologiska Förening

Föreningens adress: Östermalmsgat. 65, Stockholm Ö. Postgiro 19 94 99. Tel. 63 43 63. Expeditionstid kl. 9.30—13 (ej lörd.). Föreståndare för exp. Herr E. LINNÉR. Korrespondens rörande föreningens bibliotek kan även ställas till bibliotekarien, herr SVEN ARMINGTON, Blanchehatan 18, Stockholm Ö.

Hedersledamöter: Professor em. SVEN EKMAN, Uppsala, och professor em. BERTIL HANSTRÖM, Lund.

Ordförande: Professor SVEN HÖRSTADIUS, Uppsala.

Vice ordf.: Generallöjtnant AXEL LJUNGAHL, Stockholm.

Sekreterare: Regeringsrättssekr. BENGT H. GIRELL, Bråviksvägen 28, Johanneshov.

Skattmästare: Direktör RAGNAR WITTHOFF, Helgag. 30, Stockholm Sö.

Övriga styrelseledamöter: S. ARMINGTON, Stockholm; G. CHRISTIANSSON, Kalmar; K. CURRY-LINDAHL, Stockholm; B. DANIELSSON, Farsta; A. ENEMAR, Lund; S. GARPINGER, Lund; B. HAGLUND, Stuvsta; T. MALMBERG, Lund; G. OTTERLIND, Lysekil; E. ROSENBERG, Örebro; S. ÖSTERLÖF, Näsbypark.

Bitr. sek.: Tjänsteman SUNE SNELL, Hedinsg. 9, Stockholm NO.

Arkivarie: Fil. dr OLOF DIXELIUS, Björkhagsplan 9, Johanneshov.

Medlemsavgifter: för årligt betalade medlemmar kr 15: —, för familjemedlemmar kr 2: 50 och för ständiga medlemmar kr 250: —. Medlemmar (utom familjemedlemmar) erhålla Vår Fågelvärld utan särskild kostnad.

Föreningens lokalavdelningar och ombud:

Skåne: Skånes Ornitologiska Förening, Zool. Inst., Lund, tel. 105 56.

Holland: Ingenjör O. F. REUTERWALL, Drottninggat. 5, Varberg, tel. 1522.

Göteborgstrakten: SOF:s lokalavd., c/o Byggmästare K. G. ARKELSSÖ, S. Johansson & Son, Kungsgat. 56, Göteborg C, tel. 13 53 74 (bost. 19 97 64).

Bohuslän: 1:e Postkontrollör B. RUNNERSTRÖM, Uddevalla, tel. 138 90.

Skaraborgs län och Dalsland: Lektor N.-G. KARVIK, Bäckhagen, Lidköping, tel. 207 26.

Örebrotrakten: Stadsombudsman B. GEIJER, Nämndhuset, Örebro, tel. 197 80.

Västeråstrakten: Verkmästare H. AVELIN, Haga Parkg. 6, Västerås, tel. 419 32.

Jönköpings län: Norra Smålands Ornitologiska Förening, c/o Herr HALDUR WIGSTEN, Scoutvägen 3, Huskvarna.

Kalmartrakten och Öland: SOF:s lokalavd., c/o Komminister G. CHRISTIANSSON, Pilgat. 1, Kalmar, tel. 128 24.

Gotland: Herr GÖSTA HÅKANSSON, Tranhusgat. 35, Visby, tel. 130 06.

Linköpingstrakten: Fil. kand. BERTIL J. O. WAHLIN, Hagagatan 1, Malmslätt, tel. Lkg 992 31.

Valdemarsvikstrakten: Läroverksadj. VIKING OLSSON, Axvägen 2 F, Valdemarsvik, tel. 503.

Stockholmstrakten: SOF:s lokalavd., c/o Förste byråsekr. P. A. ÅKERLUND, Smedvägen 15, Kallhäll, tel. 0758-510 54.

Norräljetrakten: Köpman TORE ANDERSSON, Hantverkargat. 30, Norrtälje, tel. 103 17.

Södra Dalarna: Läroverksadj. GÖTE NYHLÉN, Myrgat. 38 B, Avesta, tel. 582 33.

Jämtlands län: Apotekare SVEN NORSTRÖM, Gröngat. 6, Östersund, tel. 103 43.

Hälsingland: Arkivarie Bo WITT-STRÖMER, Storhaga, Ljusdal, tel. 110 48.

Medelpad: Lektor O. ELOFSON, Ludvigsbergsv. 3, Sundsvall, tel. 114 19.

Ångermanland: Läroverksadj. E. BARTELER, Ångermanlandsg. 18, Örnsköldsvik, tel. 117 27.

Södra Lappland: Landsfiskal RUNE THORÖ, Åsele.

Övre Norrland: Hjälpsskrivare BJÖRN HOLM, Drottninggat. 12, Boden.

Föreningens utländska ombud:

Danmark: Landsretssagfører E. TOBIESEN, Ny Vestergade 13, København.

Finland: Docent L. v. HAARTMAN, Zool. Inst., Universitetet, Helsingfors.

Norge: Dr. Phil. S. HAFTORN, Museet, Zool. Avd., Trondheim.

Vår Fågelvärld

Redaktör och ansvarig utgivare: Fil. lic. GUNNAR OTTERLIND, Järnvägsgat. 5 E, Lysekil.

Redaktionsmedlemmar: A. ENEMAR, G. MARKGREN och S. ULFSTRAND, Lund, samt V. OLSSON, Valdemarsvik.

Distribution: SOF:s expedition, Östermalmsgat. 65, Stockholm Ö (se ovan).

Manuskript, notiser och annonser sändas direkt till redaktören. Förfrågningar rörande tidskriftens distribution samt adressanmälningar o. dyl. ställas direkt till SOF:s expedition.

Prenumerationspris: 22 kr; medlemmar i SOF erhålla tidskriften gratis (se ovan). Utkommer med 4 häften per år.

Knölsvanen (*Cygnus olor*) i Skåne år 1957

Av

ANDERS WINGE

Våren 1956 beslöt Skånes Ornitologiska Förening att under den instundande häckningssäsongen utföra inventeringar av häckbeståndet av ett par arter inom Skåne, bl. a. knölsvan (*Cygnus olor*). Förf. erhöll därvid uppdraget att leda inventeringen av nämnda art samt att bearbeta och sammanställa det material, som eventuellt skulle inkomma. Resultatet av 1956 års inventering blev av flera anledningar mycket ofullständigt, varför detta år kom att betraktas som ett provår med följd att inventeringen fortsattes under 1957. Sistnämnda år lämnade arbetet ett fullt tillfredsställande resultat, främst tack vare en därunder utförd flyginventering. En detaljerad redogörelse för undersökningen samt allt primärmaterial har överlämnats till Skånes Ornitologiska Förenings arkiv i Lund. Föreliggande uppsats utgör ett sammandrag av denna redogörelse.

Undersökningens utförande

På grund av tidsbrist kunde jag 1956 inte inventera mer än ett 10-tal sjöar. Genom föreningens upprop inkommo 21 skriftliga och 5 muntliga häckningsrapporter, vilka jämte mina egna inventeringar resulterade i 50 bon, en siffra som att döma av följande års inventering endast torde ha motsvarat ungefär en tredjedel av provinsens häckande bestånd. Årets arbete gav dock åtskilligt av värde, som här emellertid förbigås. Den intresserade hänvisas till föreningens arkiv.

År 1957 inventerade jag själv under tiden den 28.4.—6.6. med bil som fortskaffningsmedel nära ett hundratal lokaler, huvudsakligen i sydvästra Skåne, varjämte 25 skriftliga och 14 muntliga rapporter inkommo från föreningsmedlemmarna. Härtill kommer, som ovan antytts, en inventering från flygplan, utförd av kapten MÅNS LITHNER, Ängelholm. Under fyra dagar, den 6—9 maj, överflög och avräknade

Fig. 1. Kartskiss över Skåne, utvisande områdesindelningen (A, B och C) samt det ungefärliga läget av de under 1957 registrerade häckningsfynden av knölsvan (*Cygnus olor*). De viktigaste häckningslokalerna äro utmärkta enligt följande: a=N. Börtingesjön, b=Björkesåkrasjön, c=Krankesjön, d=Hammarsjön, e=Araslövssjön, f=Öppmannasjön, g=Ivösjön, h=Skålderviken. (Map showing the province of Scania. The dots indicate nests of mute swans found in 1957.)

LITHNER Skånes hela kuststräcka, samtliga sjöar och vattensamlingar av sådan storlek, att dessa finnas utmärkta på generalstabskartan i skala 1: 300 000, samt dessutom större åar vid deras nedre lopp. Det torde här vara på sin plats att fastslå, att utan LITHNERS medverkan hade denna inventering aldrig kunnat redovisa ett vetenskapligt acceptabelt resultat. Flyginventering i samma syfte om ej i lika grundlig omfattning utfördes 1955 med gott resultat i Uppland (se LUNDIN & HANSSON, VF 15: 44—48).

Tabell 1. Förteckning över bofynden vid inventeringen 1957 (siffran anger bebodda bon på platsen ifråga).

O m r å d e A.		O m r å d e B.	
Inlandet.		Inlandet.	
Mosse 2 km SV Ingelstorp	1	Yngsjön	1
Snogeholmssjön (N delen)	1	Hammarsjön	17
Sövdesjön (viken vid Sövde k:a) . . .	1	Araslövssjön	9
Vombsjön	1	Oppmannasjön	6
Krankesjön	11	Ivösjön	14
Mossaromedelb. V Krankesjöns NV del	2	Siesjön (1,5 km NNO Valje)	1
Häckebergasjön	2	Ballingslövssjön	1
Svaneholmssjön	1	Tydingen	2
Stjärneholmssjön (2 km VNV Skurup)	1		
Björkesåkrasjön	8	Kusten.	
Havgårdssjön (S delen)	1	Stengrund 1 km SO Åhus hamninlopp	1
N. Börringesjön («Klosterviken») . . .	7	Tosteberga, 5 km OSO Trolle-Ljungby	2
S. Börringesjön (N spetsen)	1		
Ugglarps mossar (2 km SO S. Lind-		S:a område B 54	
holmen)	1		
Fjällfotasjön	2		
Yddingen (SV delen)	1	O m r å d e C.	
Kärr 1 km Ö Roslätts slott	1	Inlandet.	
Bröddarp, mosse 1 km NNV V. Ingel-		V. Ringsjön	1
stads k:a	1	Kvesarunssjön	1
Mosse 0,5 km NNO V. Ingelstads k:a	1	Fiskdamm vid Guvarp, 5 km S Pers-	
Mosse 400 m NV Ö. Grevie stn . . .	1	torp	1
Damm i Ö. Grevie	1	V. Sorrödsjön	1
Klörup, mosse 1 km Ö St. Slågarps k:a	1	Ö. Sorrödsjön	1
Mosse 1,5 km S Slågarps stn	1	Kraftverksdammen i Klippan	1
Mosse 1 km S L. Slågarps k:a	1	Damm vid Hyllinge gruva	1
Sydligaste dammen vid Ribersborg i		Damm vid Rögle tegelbruk	1
Malmö	1	Lergravar vid Danhults tegelbruk . .	1
Damm i Sjulunda	1	Damm vid Vegeå tegelbruk	1
Damm i Malmö Industrihamn	1		
Dammar omedelbart N Lomma	3	Kusten.	
Vallby mosse, 1 km ONO Kyrkhed-		Årnacken, 2 km NNO Farhults k:a	1
dinge	1	Halvön Rönnen, N. Häljaröd	1
Damm i Kungsmarken, 4 km NO Lund	1	Stranden mellan Rönnen och Vegeåns	
Kusten.		myrning	3
Omedelb. V Trelleborgs hamn	1	Ön Sjalrönnen, 1 km NNV Vegeåns	
Stranden vid Trelleborgs västra stads-		myrning	1
gräns	1	Ön Sandön, 0,5 km N Vegeåns myn-	
Utanför vågbrytaren till Malmö fri-		ning	1
hamn	1	Rönneåns myrning i Skälderviken . .	1
Damm (i förbindelse med havet) i		Stranden vid Vejbystrand	1
Malmö Frihamn	1	Inre Grytskär, 2,5 km NNV Vejby-	
Malmö Industrihamn	2	strand	1
Vid Segeåns utlopp	1		
	S:a område A 65		S:a område C 20

Den bästa inventeringstiden för knölsvan är i berörda landsända otvivelaktigt första hälften av maj. Då böra alla häckande honor normalt ha börjat ruvningen och den längre fram skymmande sjövegetationen har knappt hunnit sätta igång på allvar med årsväxten.

Den bästa inventeringsmetoden är en kombination av mark- och luftinventering. Gäller det stora och vassrika sjöar är luftinventeringen överlägsen, medan däremot de längs Skånes kuster allt vanligare strandbona äro avgjort lättare att fastställa från marken. Dessa bon bestå nämligen oftast av en minimal bale av tång e. d., och de ha visat sig oerhört svåra att upptäcka från luften. Det har därför varit mycket vanskligt för LITHNER att vid åsynen av en på land vid kusten liggande svan avgöra, huruvida det rört sig om en svan på bo eller en svan som bara låg för att vila.

Luftinventeringens överlägsenhet, när det gäller stora vasssjöar, betyder icke, att metoden i dessa fall är ofelbar. Ett bo i en sådan sjö kan givetvis undgå upptäckt även från flygplan, speciellt om överflygningen skett, då boet tillfälligt varit övergivet.

Tack vare att stora områden dubbelinventerats, dels från land och dels från luften, kunna de gjorda påståendena rörande de båda metodernas tillförlitlighet belysas med några siffror, presenterade i följande tabell. Markinventeringen har där utförts av förf. vad gäller de båda sjöarna, medan »markresultatet» för kusten baserar sig på insända rapporter.

Plats	Antal bon		Anm.
	enl. luftinv.	enl. markinv.	
Björkesåkrasjön	8	7	Markinv. från båt
N. Börringesjön	7	6	Markinv. från trädtopp
Skånes kust	5	20	

Vad beträffar Börringesjön, där utsikten från trädtoppen var mycket god, bekräftades flyginventeringens resultat av orsbor, som fiska i sjön. I inlandet inräknades 10 bon, som ej inregistrerades från luften, men detta berodde i de flesta fallen på att bona lågo i så små vattensamlingar, att dessa ej varit utmärkta på kartan och på grund därav ej överflugits.

Det häckande beståndet

Antal iakttagna bebodda bon fastställdes till 139. Härvid är att märka, att inventeringen endast omfattat spontant häckande knölsvan. De inplanterade exemplaren i Skånes slotts- och park-

dammar ha således lämnats helt utanför. Siffran är givetvis ett minimalt. Med tanke på

1. flyginventeringens totala räckvidd och kapten LITHNERS systematiska tillvägagångssätt,

2. den grundlighet med vilken förf. anser sig ha inventerat södra Skåne samt

3. den goda tillgången på noggranna rapportörer i nordvästra Skåne (LEIF BJÖRN, STEN SVENSSON, FRITJOF PERSSON m. fl.) torde det icke vara för djärvt att påstå, att procenten förbisedda häckningar icke överstiger tio, d. v. s. att det exakta antalet i Skåne under 1957 spontant häckande knölsvanpar måste ligga mellan 139 och 153 (m. a. o. 146 ± 7 par).

De inräknade häckningarna redovisas i tabell 1. Fördelningen framgår även av kartan på fig. 1. På denna syns även den områdesindelning, A, B och C, som LITHNER använt och som befunnits vara ändamålsenlig under arbetets gång. Studerar man kartan, frapperas man kanske främst av den starka koncentrationen av bon till Kristianstad-slättens insjöar. Sydvästra Skånes stora slättområden ha också en stor stam häckfåglar. Tätast ligga här bona i trakten av Börringe, men även Krankesjön och Ö. Grevie äro markerade utbredningscentra. Häckningslokalerna i trakten av Ö. Grevie äro intressanta ur den synpunkten, att det här rör sig om ytterst små vattensamlingar (mossar och lergravar), där bona ligga mycket oskyddade mot rovdjur och människor. Som ett tredje särskilt utbredningsområde måste den skånska kusten räknas. Häckningen här är framförallt koncentrerad till Skälderviken och Malmö-Sjölundaområdet. Dessa kusthäckningar utgöra speciellt intressanta företeelser i detta sammanhang och de komma att beröras även längre fram.

Ledande svansjö i Skåne 1957 var Hammarsjön med minst 17 häckande par. Därnäst kom, överraskande nog, Ivösjön med 14 par. I övrigt hänvisas till efterföljande uppställning (sid. 6).

Av de 20 kustbona lågo hälften i Skälderviken, fem i Malmö-Sjölundaområdet, två vid Trelleborg, ett utanför Åhus samt två vid Tosteberga. En alldeles speciell dragningskraft på knölsvan tycks den lilla N. Börringesjön (»Klosterviken») ha, vilken kan uppvisa Skånes tätaste svanbebyggelse. På en yta av ca 20 har (klarvatten högst 10 har) påträffades här ej mindre än sju bon, medan den minst tio gånger större, intilliggande S. Börringesjön endast hade ett bo.

Lokal	Antal bon	%
Hammarsjön	17	12
Ivösjön	14	10
Krankesjön	11	8
Araslövssjön	9	7
Björkesåkrasjön	8	6
N. Börringesjön	7	5
Oppmannasjön	6	4
Övriga inlandslokaler	47	34
Kusten	20	14
Summa	139	100

Det är förvånande att se, hur en så stor och stridslysten revirhäckare som knölsvanen låter sig nöja med så små revirytor.

Ser man på utbredningen i stort, framgår det omedelbart, att denna är starkt knuten till slättbygdernas eutrofa sjöar. Studerar man en berggrundskarta över provinsen, frapperas man av hur väl sydvästra och nordöstra Skånes häckningsområden sammanfalla med kritans utbredning.

Det icke häckande beståndet

LITHNER räknade totala antalet observerade svanar inklusive de häckande och kom fram till siffran 908. Drages härifrån 258, utgörande häckfåglarna till de 114 bon som kom med vid flyginventeringen jämte de femton förbisedda kustbona, erhålles talet 650, vilket alltså skulle betyda ungefärliga antalet översomrande knölsvanar i Skåne vid tiden för överflygningen. Dessa fördela sig på kust och inland sålunda:

	Antal »översomrare«	%
Kusten	511	79
Inlandet	139	21

Av kustens svanar lågo 399 (78 %) i Öresund, 36 (7 %) vid sydkusten och 76 (15 %) vid ostkusten. Den största koncentrationen förelåg i Lommabukten med ej mindre än 230 ex. eller 35 % av totala antalet översomrare i hela Skåne. Omtyckta uppehållsplatser tyckas

även Skälderviken, Höganäs, Hammars näs, Trelleborg, Bedinge och Tosteberga vara.

I inlandet ha Hammarsjön och Krankesjön dragit till sig de flesta översomrarna.

	Antal »översomrare»	%
Hammarsjön	29	21
Krankesjön	29	21
Araslövssjön	22	16
Övriga lokaler	59	42
Summa	139	100

Beståndsväxlingen

I C. T. HOLMSTRÖM m. fl. »Våra Fåglar i Norden», III, 1946, ger P. HENRICI en sammanfattning av knölsvanens öden i Skåne under senare tid. Arten ansågs omkring 1923 vara utdöd som vild häckfågel i landskapet. Efter ca tio års bortovaro började den på 1930-talet att återvända till de skånska insjöarna — Oppmannasjön omkr. 1931, Krankesjön 1934 — och har sedan dess varit och är sannolikt fortfarande stadd i ökning.

1957 års inventering gav ett absolut minimum av 139 häckande par. Om man räknar med ett antal förbisedda häckningar av tio och utgår ifrån att återinvandringen började 1931, skulle ökningen till dags dato om den fördelas jämnt över hela perioden utgöra 5,5 par om året. Vid bedömning av den dagsaktuella situationen måste man skilja på inland och kust.

I n l a n d e t. Genom att 1956 års inventering blev så ofullständig, är det svårt att få en klar bild av den nuvarande tendensen i inlandet. Från 1957 föreliggande rapporter om såväl övergivna lokaler — Råbelövs-sjön, Ellestasjön och Luhrsjön — som om nytillkomna sådana — Bröddarp, Vallby mosse, Guvarp och Ö. Sorrödsjön. Björkesåkrasjön ökade med ett par 1957. Enligt okontrollerad uppgift skulle N. Börringesjön 1956 endast ha haft fyra häckande par, vilket skulle betyda en ökning av tre par 1957. Detta är allt som kan fås ut av en jämförelse mellan 1956 och 1957 års inventeringar. Materialet är alltför ofullständigt för att kunna ge några hållpunkter för bestämda slutsatser rörande pågående ändringar i populationens numerär.

Fig. 2. Knölsvan med ungar på födkrok i saltvattnet vid kusten utanför Trelleborg. Foto: SVEN MATHIASSEN. (*Mute swan with young feeding in the water at the coast outside the town of Trelleborg.*)

K u s t e n. Vid kusten är tendensen till ökning helt klar. Häckning av knölsvan vid skånska kusten rapporterades första gången 1943 från Skälderviken (FRITJOF PERSSON). Sedan dess har kustbeståndet stadigt ökat för att 1957 uppgå till 20 par. Kraftigast har ökningen varit under 1950-talet.

I stort sett vågar man kanske påstå, att inventeringen visat, att häckbeståndet av knölsvan i Skåne fortfarande tenderar att öka, även om en viss stagnation måhända inträtt i inlandet.

Lokal	Första häckning år	Antal bon	
		1956	1957
Skälderviken	1943	9	10
Malmö-Sjölunda	omkr. 1951	3	5
Trelleborg	1948	2	2
Åhus	1956	1	1
Tosteberga	omkr. 1952	2?	2
Summa		17	20

Beträffande ökningen av häckbeståndet i kustbandet ligger det nära till hands att antaga, att den skulle bero på en överbefolkning av insjölokaler och därmed följande utflyttning av ungsvanar till kusterna. Enligt min mening finns det dock ännu gott om lediga lämpliga lokaler i inlandet, vilka skulle kunna hysa ett större häckbestånd. Jag förmodar, att kushäckarna i stället till stor del rekryteras av kvarstannande kustövernintrare, vilka genom regelbunden utfodring blivit så bundna till vinterlokalen, att flyttningssdriften avtrubbats. En viss rekrytering sker kanske även från våra kuststäders parkdammar, vars ungar visserligen bruka stäckas, men dock ibland, efter vad jag hört av fågelskötarna i Malmö parker, ha släppts fria. En allmän ringmärkning av parksvanarnas ungar skulle kanske kunna bringa klarhet i frågan. För en slutgiltig bedömning krävs dock att hänsyn tas till knölsvanens vanor i hela utbredningsområdet i nordvästra Europa.

Några biologiska iakttagelser

I samband med inventeringsarbetet har en del data rörande främst häckningsbiologien samlats.

Bomaterialet i inlandsbona har, i de fall det kunnat undersökas, nästan utan undantag utgjorts av vass, medan kustbona som regel varit förfärdigade av tång och gräs, som upplagts till en mycket minimal bale, om man jämför med den ordinära av vass. På lokaler utan tillgång till vare sig vass eller tång reder knölsvanen sitt bo med vad skräp som helst. Ett bo vid Vegeå tegelbruk, t. ex., utgjordes enligt LEIF BJÖRN av »allsköns bråte».

Rapporter om antalet ungar i kullarna ha under 1957 inkommit från 29 häckningar. Medelantalet kläckta ungar (med reservation för att någon eller några ungar kan ha dött före observationstillfället) blev 4,4. Det samlade materialet av kläckningsresultatet har följande utseende:

Antal ungar	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Antal kullar	3	1	0	7	4	3	5	4	1	1

Medeltalet kläckta ungar — 4,4 — får betraktas som lågt. Till grund för detta ligger även resultatet från 11 kustbon, vilka hade ett genomsnittligt antal av 3,3 ungar. Om kushäckningarna ute-

Fig. 3. Knölsvan, tillhörande populationen i Skälderviken, på sitt bo, som till största delen består av tång. Rönnens nordspets, maj 1957. Foto: LEIF BJÖRN. (*Mute swan on its nest in the bay of Skälderviken, north-western Scania. The nest is mainly composed of wrack.*)

slutas, stiger medeltalet som då gäller inlandshäckningarna — till 5,1, vilket är mera normalt för arten. Kläckningsprocenten för kustbona blir oftast mycket låg beroende på att äggen slås sönder eller spolats bort av översköljande sjö. Särskilt besvärliga äro förhållandena i Skälderviken, där vattenståndet är mycket variabelt allt efter väderleksförhållandena i Kattegatt.

Vad som i häckningsbiologiskt avseende i första hand tilldrar sig intresset är kushäckningarna, vilka i flera hänseenden avvika från dem i inlandet. Detta faktum har ju i det föregående framgått i skilda sammanhang. Vid bedömning av frågan huruvida ett bo skall räknas som kust- eller inlandsbo, har jag fäst största avseendet vid det omgivande vattnets salthalt. Dammar i havets omedelbara närhet men utan direkt kommunikation med detta, har jag ansett vara sötvattenslokaler, vilkas bon hänförs till inlandsbona. De 20 kustbona kunna indelas i följande huvudtyper:

	Bomaterial	Antal
Landbon		
på havsstränder	Tång och gräs	9
på holmar, stengrund och sandrevlar i havet	Tång och gräs	8
Vattenbon		
vid åmynningar	Vass	2
i dammar med öppen förbindelse med havet	Vass	1

Knölsvanens utveckling till kustfågel och orsakerna härtill är en oerhört intressant fråga, som borde närmare utredas.

Avslutningsvis vill jag framföra ett tack till alla dem, som varit mig behjälpliga med inventeringen, och utöver i uppsatsen tidigare nämnda personer skulle jag även vilja framhålla GUSTAF BORGSTRÖM, Malmö, GEORG OLOFSSON, Vellinge och FOLKE OLSSON, Åhus.

Summary: The Mute Swan (*Cygnus olor*) in Scania, southern Sweden, in 1957.

In 1957 the Scanian branch of the Swedish Ornithological Society performed an investigation of the number of mute swans in the province of Scania. Questionnaires were distributed to members in the province and all records were collected and prepared by the author who investigated all lakes and ponds in the southern part of the province very thoroughly. A most important contribution to the investigation was given by an ornithologically interested airman who counted the swans from the air. His survey covered the whole province. All lakes visible on a map, size 1: 300 000, and the whole coast-line were investigated from the air during four days early in May. Thus many parts of the province were investigated twice.

In all, 139 breeding pairs were recorded. The distribution of the nests in the province appears from the map, p. 2. The number of 139 is an absolute minimum value. The author assumes that ten per cent of the nests at most have been overlooked and concludes that the number of breeding pairs is 146 ± 7 . No less than 20 nests were found at the coast. Although breeding in the brack-water creeks of the Baltic coast of Sweden is not uncommon, the breeding at the west and south-west coasts of Scania is a comparatively new phenomenon, first observed in 1943. The last decade is thus characterized by a rapid increase in the »marine» population of breeding mute swans. As no reed is available for nest-building the swans on the seashore use rather small wrackbeds as nests. It should be noted that these nests were very difficult to detect and they were to a large extent overlooked from the air.

The number of non-breeding swans was 650 in the beginning of May. Eighty per cent were found at the coasts and the rest in larger inland lakes.

In the early 1920th the mute swan was exterminated as a naturally breeding species in Scania. In the 1930th it reinvaded the province. The author has the impression that the growth of the population continues. There is no doubt that this is valid for the population at the coast.

Manuskriptet inlämnat i februari 1958. Förf:s adr.: Bellevuevägen 3 A, Malmö.

Höststräcket och vädrets inverkan på dess förlopp vid Norra Kvarngärdet i Uppsala 1957

Av

BENGT-OLOV STOLT

De flesta svenska undersökningar, som hittills gjorts över relationen mellan fåglarnas flyttning och förändringar i väderleken, har gällt sträcket om våren. Att höststräcket här i landet i detta avseende blivit så föga behandlat behöver emellertid inte betyda att sambandet mellan de yttre faktorerna och sträckaktiviteten då är mindre framträdande än på våren. Under en lång rad exkursioner i Uppsalas omgivning år 1952—56 erhöles en värdefull kännedom om de flesta fågelarter, som under flyttningen vår och höst passerade genom trakten. Men eftersom de talrika exkursionerna inte genomfördes enligt någon bestämd plan, kunde de förda anteckningarna icke bearbetas statistiskt, men de gav ändå en antydan om särskilt temperaturförändringarnas stora betydelse som sträckutlösande faktor såväl om våren som på hösten. För att erhålla en tillförlitlig bild av höststräckets förlopp på Uppsalaslätten och sedan kunna sätta detta i relation till meteorologiska data utförde jag därför hösten 1957 dagligen systematiska observationer av fågellivet inom en mindre provyta vid Uppsala. I detta sammanhang vill jag särskilt tacka JAN W. MASCHER, vilken utförde observationerna den 12, 15, 19 och 26 sept. samt 8 och 13 okt. då jag själv var förhindrad därtill.

Väderleksuppgifter har erhållits från Meteorologiska institutionen i Uppsala och Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, varifrån även bulletinkartor för den aktuella tiden lånats.

Beskrivning av den vid undersökningen använda metoden

Vid studier ute i naturen av fåglarnas flyttning i förhållande till väderlekens växlingar kan man inte som i en experimentell undersökning själv hålla de för undersökningen relevanta variablerna konstanta eller variera dem. Istället är man hänvisad till att under en längre tid tålmodigt göra så noggranna iakttagelser som möjligt och sedan i efterhand se vad det insamlade materialet kan ge. Emellertid kan man trots dessa svårigheter genom systematiska

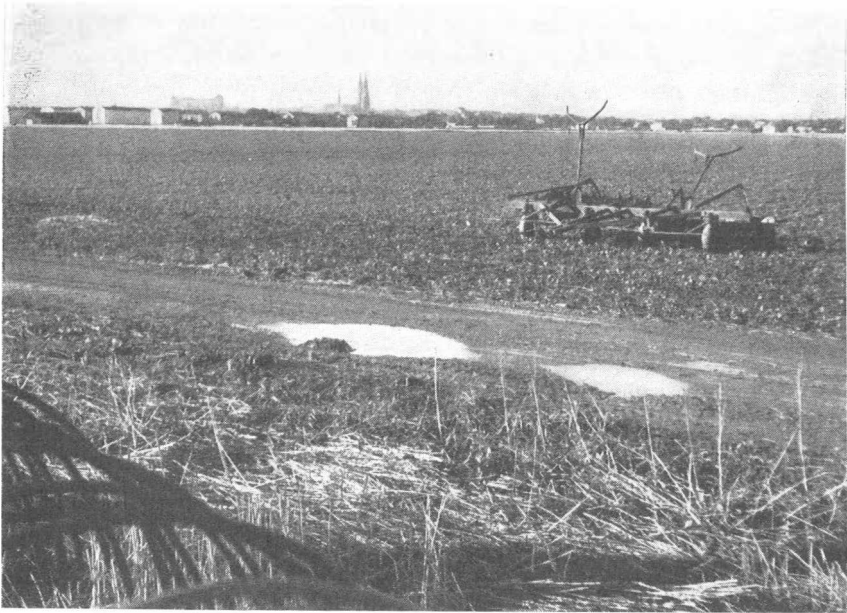

Fig. 1. Parti av Norra Kvarngärdet, Uppsala, sept. 1957. Rastplats för bl. a. fjällpipare (*Charadrius morinellus*), berglärka (*Eremophila alpestris*) och lappsparrv (*Calcarius lapponicus*). Foto: B.-●. STOLT. (Part of the investigated area at Uppsala, Sweden.)

observationer enligt en i förväg noggrant uppgjord plan erhålla ett ur många synpunkter tillförlitligt material som sedan kan bearbetas statistiskt.

Den undersökning, som jag här i fortsättningen skall redogöra för, genomfördes under tiden 30 aug. till 20 okt. 1957. Den metod som praktiserades var i huvudsak att under två timmar varje morgon gå en bestämd route på 4 km och därvid omedelbart anteckna varje fågel som iaktogs. De första dagarna i september påbörjades observationerna omkring kl. 06.00 på morgonen, och denna tidpunkt försköts sedan kontinuerligt, så att de i mitten av oktober påbörjades omkring kl. 06.45. Detta hade den fördelen med sig att det alltid hunnit bli ordentligt ljus, då fältiakttagelserna startades på morgonen. En bättre lösning hade kanske varit att fortlöpande hålla ett konstant tidsintervall mellan soluppgången och observationernas början, men detta visade sig av speciella skäl i detta fall ej genomförbart, och de flesta av våra fågelarters dygnsrytm är ju för övrigt

ännu så föga känd, att man inte säkert kan säga, hur deras sträckaktivitet under höstens lopp förskjuts i förhållande till soluppgången. Som lämplig provyta utvaldes Norra Kvarngärdet i Uppsala (fig. 1), en mindre, ganska väl avgränsad del av Uppsalaslätten, som här från NE skjuter in mot staden likt en bred kil mellan stadsdelarna Svartbäcken och Salabacke. Som förförsök gick observationsrouten en gång den 29 aug. och den route som då utvaldes behölls sedan konsekvent frånsett några mindre omfattande omläggningar, vilka blev nödvändiga på grund av det skördearbete som pågick.

Några exempel på väderleksförändringar och iakttagelser under observationens genomförande

Av utrymmesskäl kan här ej ges någon fullständig redogörelse över vädrets och sträckets förlopp dag för dag, utan framställningen koncentreras till några exempel på sambandet däremellan.

Den första markanta ökningen av rastande flyttfåglar på Kvarngärdet inträffade den 2 sept. Bland de nyanlända fåglarna märktes särskilt stenskvättor (*Oenanthe oenanthe*), buskskvättor (*Saxicola rubetra*), ortolansparvar (*Emberiza hortulana*) och höstens första blåhake (*Luscinia svecica*), samtliga alltså typiska nattflyttare. Vädret i stort karakteriserades av en rad smärre cykloner, som långsamt rörde sig över Skandinavien, dock utan att efterföljas av några utpräglade kallluftsinbrott. Den enda egentliga väderleksförändringen vid tillfället är en temperatursänkning på i genomsnitt 3° inom ett stort område från Dalarna till södra Lappland mellan den 1.9. och den 2.9. Några nyanlända dagsträckande fåglar noterades icke, men ifall temperatursänkningen här varit den sträckutlösande faktorn, är ju detta förhållande helt naturligt, eftersom dessa fåglar, när observationerna gjordes på morgonen den 2.9., i så fall ännu icke hunnit ända ned till Uppsala.

Några smärre regnområden, som legat över Skandinavien, upplöstes efter hand, och genomgående rådde lugnt och vindstilla väder. Från kl. 07.00 den 3.9. till kl. 07.00 den 4.9. sjönk temperaturen kraftigt i så gott som hela Sverige norr om Uppsala. På Kvarngärdet var det på morgonen den 4.9. till en början mulet och lite disigt men alldeles lugnt. Natten hade tydligen varit mycket gynnsam för en lång rad arter, men främst märktes bland de nyanlända lövsångare (*Phylloscopus trochilus*) och blåhakar. Av den senare inräknades inte mindre än fyra ex. förutom ett ex. strax utanför observa-

tionsrouten. Men nyanlända ex. noterades även av grå flugsnappare (*Muscicapa striata*), taltrast (*Turdus ericetorum*) och ortolansparv. Sensationellt nog sågs denna morgon även fem rastande fjällpipare (*Charadrius morinellus*) varav en ad. De hölls under observation en stund vid 07-tiden, varvid de mest stod stilla och vilade eller putsade sig. Vid ett förnyat besök två timmar senare fanns de ej kvar, men istället sågs nu en stenfalk (*Falco columbarius*). Av de nyanlända fåglarna var flera typiska norrlandsarter. Vidare märks att temperatursänkningen i norra Sverige ägde rum utan några frontpassager och antagligen var en följd av utstrålning.

Det följande dygnet undergick väderleksläget inte några nämnvärda förändringar, utom att temperaturen sjönk ytterligare i fjälltrakterna, t. ex. med 6° i Åre, med 5° i Särna och Gäddede samt dessutom med ett par grader i SW Finland. På morgonen den 5.9. var det också både atrikt och individrikt med rastande fåglar, och det var heller knappast någon tillfällighet att den första lappsparven (*Calcarius lapponicus*) kom överflygande just denna morgon, och att ytterligare tre ex. av samma art nästa dag påträffades rastande.

I samband med att en kallfront passerat Uppland och efterföljts av en kylig västlig luftström märktes på morgonen den 6.9. tydligt en stegrad aktivitet bland sånglärkorna (*Alauda arvensis*). Detta bestyrktes ytterligare den 7.9. av en kraftig ökning av rastande individer. En svag högtrycksrygg täckte södra Skandinavien, och från den 6. till den 7.9. ägde en temperatursänkning på några grader rum i stora delar av norra Sverige. På Kvarngärdet märktes förutom ökningen av sånglärkor en kraftig ökning av stenskvättor, gott sträck av trädpiplärka (*Anthus trivialis*) och de nyanlända arterna svartmes (*Parus ater*), tornfalk (*Falco tinnunculus*) och elva ljungpipare (*Charadrius apricarius*).

Ett regnområde följt av västliga luftströmmar passerade i samband med ett lågtryck den 8.9., och medan den tillhörande kilen av varmluft på morgonen denna dag täckte östra Sverige (fig. 2) avstannade sträcket nästan fullständigt. Temperaturen var också hög. På Kvarngärdet var det ganska gott om rastande fåglar men omsättningen var dålig. Sedan regnområdet passerat och följts av en kallfront med uppklarning och kraftigt temperaturfall som närmaste följd den 9.9., satte emellertid sträcket för många arter åter raskt igång efter uppbromsningen den 8. Bland de nyanlända fåglarna på morgonen den 9.9. märktes sålunda stenskvättor, sånglärkor,

sädesärlor (*Motacilla alba*), gulärlor (*Motacilla flava*), fyra rastande törnskator (*Lanius collurio*) och en nykommen blåhake.

Från och med den 11.9. karakteriseras väderleksläget över hela NW Europa av ett djupt lågtryck med centrum över mellersta Nordsjön. Lågtrycket rörde sig obetydligt och låg ännu den 13.9. med sitt centrum över Härjedalen (fig. 3). Kraftiga SW-liga vindar rådde hela tiden på cyklonens sydsida över bl.a. Danmark och södra Sverige. Den 13.9. kl. 07.00 hade t. ex. Falsterbo SW 19 m/sek., Vinga SW 21 m/sek., Landsort SW 20 m/sek. I detta läge började tornsvalor (*Apus apus*) åter visa sig i Uppsala efter att icke ha setts regelbundet på nära två veckor. Bl. a. sågs flera ex. med god fart komma farande i medvind över slätten mot NE! De följande dagarna noterades arten dagligen på Kvarngärdet t. o. m. den 17.9. med största antalet iakttagna, 12 ex., den 15.9. Sistnämnda dag sågs för övrigt ett kraftigt sydgående sträck av tornsvala vid Rönnskärsudd på Vaddö med sammanlagt mer än 100 ex. Det förefaller därför troligt, att de ihållande, hårda S—SW vindarna den 11.—13.9. förorsakade ett talrikt uppträdande av tornsvala i Uppland.

Förutom besök av rödstrupig piplärka (*Anthus cervinus*) den 11. och 16.9., kustpipare (*Charadrius squatarola*) juv. den 14. och den 16.9. (två ex. rastande) samt enstaka flockar av ljungpipare inträffade inget av större intresse förrän den 18.9. En blåhake visade sig då efter det att arten helt lyst med sin frånvaro fyra dagar i rad, och en markant ökning märktes bland flera andra arter. Väderleksläget karakteriserades av en cyklon med centrum strax N om Minsk i Ryssland (fig. 4). På dess baksida strömmade kall luft in över Finland och Skandinavien från NE och temperaturen började sjunka för att på morgonen den 19.9. ha nått ned till eller under det för årstiden normala vid de flesta orter i mellersta Sverige. Den omedelbara följden av denna temperatursänkning, som skedde utan frontpassager över Skandinavien, blev en ordentlig rush av fåglar, som snabbt drog förbi. Sålunda noterades ett stort antal sånglärkor (se diagr. 1) samt bl. a. tre blåhakar och en lappsparv. Av intresse

(Fig. 2—7.)

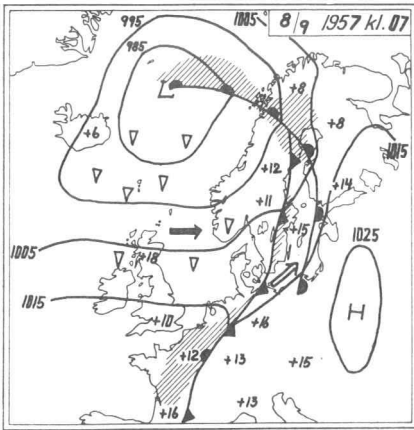

Fig. 2.

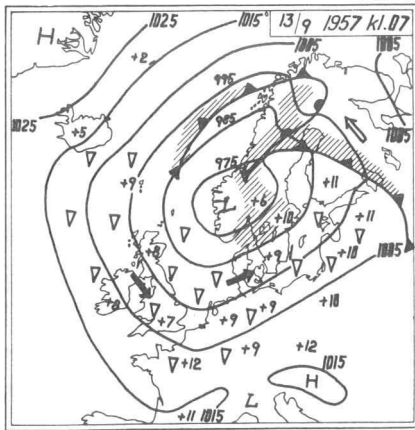

Fig. 3.

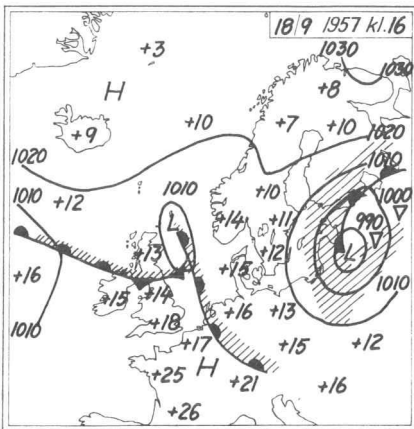

Fig. 4.

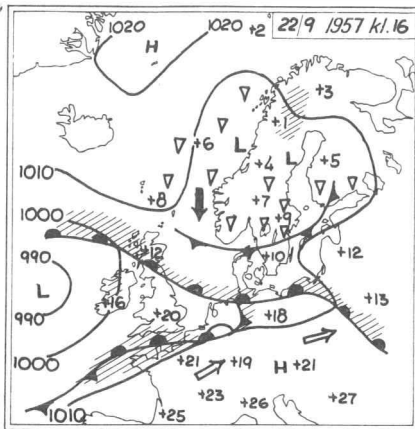

Fig. 5.

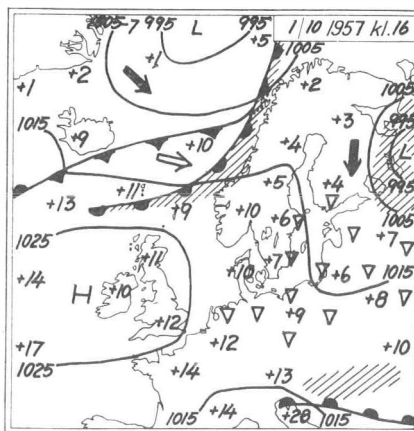

Fig. 6.

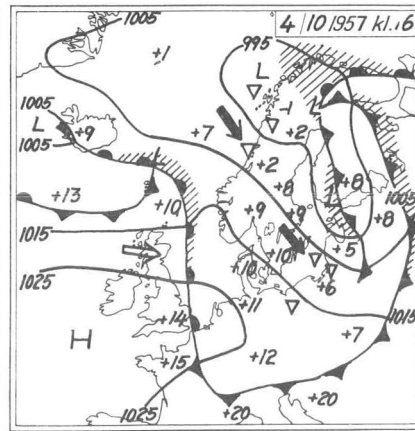

Fig. 7.

är att vindstyrkan i samband med denna kraftiga våg av flyttfåglar var anmärkningsvärt hög: kl. 07.00 den 19.9. NNE 19 m/sek. vid Eggegrund ungefär 10 mil N om Uppsala, och NE 18 m/sek. vid Agö ungefär 20 mil N om Uppsala. Alltså ett exempel som talar för att låg vindstyrka inte är någon nödvändig faktor för livlig sträckaktivitet i allmänhet, utan att gott sträck för flera arter kan utlösas även vid relativt hård vindstyrka.

Natten till den 21.9. blev lugn och kall i stora delar av norra Sverige och mellersta Finland. Då inga frontpassager förekommit berodde temperatursänkningen antagligen huvudsakligen på ökad utstrålning. Bland en rad olika nyanlända flyttfåglar märks särskilt ökning av *Phylloscopus* i en omfattning som ej förekommit sedan den första veckan i månaden. Ett lågtryck vid Nordnorge rörde sig mot SSE, och en kallfront passerade samtidigt Sverige från NW (fig. 5) och sträckte sig på morgonen den 22.9. ungefär längs en linje Åbo—Göteborg. Kylig luft täckte Nordeuropa. I Mellansverige rådde lugnt och halvklart väder och morgonen blev en av de allra bästa på Kvarngärdet, med ökning på över 100 sånglärkor samt nytillskott av stenskvätta, ängspiplärka, taltrast, lövsångare, gransångare (*Phylloscopus collybita*) och ljungpipare. Dessutom sågs enstaka ex. av blåhake, sävsparv (*Emberiza schoeniclus*) och lappsparrv.

Den sista delen av september månad karakteriserades genomgående av kyligt väder till följd av kallluft, som vid upprepade tillfällen strömmade in norrifrån. Den 25.9. uppträdde en ovanligt stor flock ringduvor (*Columba palumbus*) på omkring 500 st., och även vid flera andra tillfällen förekom dessa dagar ett talrikt uppträdande av sträckfågel.

Oktober månad inleddes med i stort sett samma väderlekstyp. Smärre cykloner passerade och i samband därmed inträffade temperatursänkningar, då kallluft strömmade in på cyklonens baksida. Den 1.—2.10. och den 4.—5.10. förekom typiska sådana kallluftsinbrott (fig. 6 o. 7), följda av ökad flyttfågelfrekvens, medförande bl. a. en iakttagelse av två berglärkor (*Eremophila alpestris*) och livligt sträck av bofink (*Fringilla coelebs*) med en del bergfink (*Fringilla montifringilla*) insprängda i flockarna.

Bofinkflockarna kom här över slätten från NE längs en kedja av några mindre skogsdungar, men ändrade tvärt sin flygriktning när de konfronterades med Kvarngärdets relativt stora obrutna slättyta

och flög då istället rakt mot W, följande en kilometerlång planterad granhäck. Detta är ett tydligt exempel på hur ogärna denna art flyger över vida, öppna ytor och effekten av även till synes ganska obetydliga ledlinjer (jfr VAN DOBBEN 1955). Trädlärkan är en annan art som också setts använda samma ledlinjebundna sträckväg. På morgnarna följdes denna för övrigt ofta av förbiflygande trastflockar.

Fr. o. m. den 6.10. är temperaturen i Uppsala i stadigt stigande. Den 9.10. täckte mild luft större delen av Skandinavien och dimma eller dimmoln förekom över stora områden. Denna morgon blev också den allra magraste med sammanlagt endast fyra iakttagna arter. Den 10.10. blev emellertid en klar bättring med sträck av bofink samt med de första sidensvansarna (*Bombycilla garrulus*) och ökning av en del andra arter. Temperaturen steg fortfarande, medan lufttryck och vindförhållanden var ungefär desamma som föregående dag. Den enda förändring i vädret som kan ha verkat sträckstimulerande synes därför vara att dimman lättat och sikten blivit bättre inom de aktuella områdena. Som flera flyttfågelforskare tidigare påpekat (t. ex. MASCHER 1955) torde emellertid sträcket utlösas så småningom även om inga sträckutlösande temperaturförändringar skulle inträffa under en längre tid. Det sannolikaste i detta fall är kanske att den yttre retning, som dimmans lättande och den därmed förbättrade sikten inneburit, varit tillräcklig för att försätta en del fåglar i *Zugstimmung*, tack vare att den inre retningen vuxit sig allt starkare under en längre för flyttning ogynnsam tidsperiod.

På morgonen den 13.10. noterades en temperatursänkning i stora delar av Mellansverige för första gången på en veckas tid, och i Finland var temperaturfallet samtidigt ännu markantare. På Kvarngärdet var det denna morgon god omsättning på flyttfågelnarna med bl. a. höstens två första snösparvar (*Plectrophenax nivalis*) och en anmärkningsvärt sen iakttagelse av gransångare.

Den 15.10. noterades låga temperaturer under de för årstiden normala i stora delar av norra och mellersta Sverige till följd av upprepade kallfrontspassager. Sånglärkorna minskade i samband därmed markant, och en motsvarande minskning ägde även rum bland ängspiplärkorna.

Efter en del lågtryckspassager inträngde den 19.10. kallluft från NW med uppkläring och temperaturfall som följd. En del snösparvar kom nu överflygande, och följande morgon var kräksträcket ganska livligt samtidigt som ytterligare 47 snösparvar noterades.

Redan dessa exempel visar tydligt sambandet mellan fallande temperatur och livlig sträckaktivitet i allmänhet. Endast ett fall föreligger (10.10.) då ett någorlunda livligt sträck förekommit utan att temperaturen samtidigt varit i dalande. Men omständigheterna var då också ganska speciella i det dagen ifråga föregicks av en längre period med stigande temperatur, dimma och dålig sikt. Då heller inga frontpassager ägde rum vid tillfället, och eftersom tidigare flera fall med gott sträck inträffat utan att några frontpassager samtidigt förekommit, är det helt osannolikt att luftelektriska förändringar i samband med frontpassager skulle varit med i spelet och verkat sträckutlösande.

Några arter av speciellt intresse

Det visade sig snart vid bearbetningen av de gjorda observationerna omöjligt att ta alla arter över en kam, och jämföra dem med meteorologiska data från en och samma ort. Överensstämmelsen skulle i så fall kanske bli bra för ett par arter men inte alls framträda för de övriga. Detta givetvis därför att de iakttagna arterna skiljer sig i fråga om häckningsområden, flyttningsriktningar o. s. v., samtidigt som förändringarna i vädret varierar på olika platser. Jag har därför funnit det bäst att för jämförelse med olika väderleksfaktorer här behandla några av de viktigaste arterna var för sig.

S å n g l ä r k a (*Alauda arvensis*)

Sånglärkan var utan jämförelse den talrikaste och samtidigt mest regelbundet förekommande av flyttfåglarna på Norra Kvarngärdet. Arten flyttar mot SW och har här jämförts med meteorologiska data från Öregrund (ung. 70 km NE Uppsala) och Tammerfors (ung. 370 km NE Uppsala). Som synes av diagram 1 är överensstämmelsen mellan sänkningar i temperaturen och riklig förekomst av sånglärkor utomordentligt tydlig, t. ex. den 7., 19., 22.9. samt den 2., 5. och 8.10., medan däremot topparna på temperaturkurvorna genomgående motsvaras av lägre staplar för förekomsten av sånglärkor, t. ex. 8. och 11.9. samt den 3. och 7.10. Någon motsvarande överensstämmelse med luftfuktighet, barometerstånd, vindstyrka och vindriktning har ej kunnat påvisas. Beträffande molnighet märks dock att sänkningar i temperatur vid denna årstid ofta sammanfaller med lättande molntäcke. Dock finns även tydliga exempel på att temperaturen fallit och utlöst gott sträck, fastän det varit helt mulet såsom den 19.9.

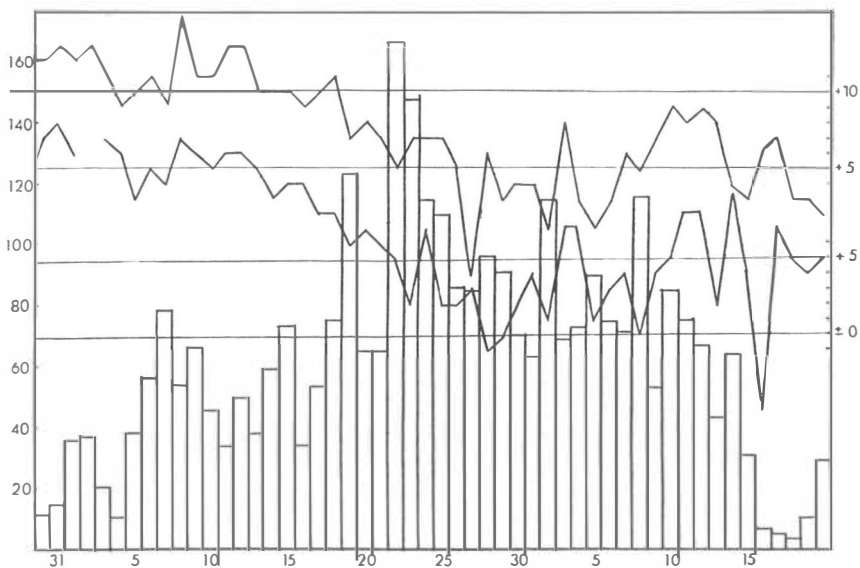

Diagram 1. 30.8.—20.10.1957. Staplarna visar antalet iakttagna sånglärkor (*Alauda arvensis*). Den övre kurvan anger temperaturen kl. 07.00 i Öregrund ($+5^{\circ}$ och $+10^{\circ}$ angivet i skalan t. h.), den under kurvan temperaturen kl. 07.00 i Tammerfors ($\pm 0^{\circ}$ och $+5^{\circ}$ i skalan t. h.).

(Diagram 1. 30.8.—20.10.1957. The columns indicate number of observed sky-larks according to the scale to the left. The curves indicate in order from the top: temperature at 07.00 o'clock at Öregrund in the province of Uppland; temperature at Tammerfors in Finland at 07.00 o'clock: in both cases expressed in $^{\circ}\text{C}$ according to the scale to the right.)

De bästa dagarna har vanligen såväl rastande som översträckande exemplar iakttagits och räknats, medan det däremot under mellanperioderna som regel mest varit fråga om rastande individer. Vid mitten av oktober har tydligen artens sträck förbi Uppsalatrakten börjat tunnas ut märkbart, och den kraftiga minskningen fr. o. m. den 15.10. sammanfaller med ett markant temperaturfall i Uppsala, vilket således varit den omedelbara yttre orsaken till att även de rastande fåglarna givit sig iväg.

Av diagrammet framgår även att det är de temperaturförändringar, som inträffat samtidigt i både Öregrund och Tammerfors och följaktligen ägt rum inom ett stort område NE om Uppsala, som återspeglats i frekvensen av sånglärkor på Kvarngärdet. Detta är givetvis ett ganska självklart förhållande, eftersom mera lokala temperaturförändringar endast kan beröra en mindre population fåglar, och det är ju då ej alls säkert att några av dessa under flyttningen

kommer att passera en så pass liten provyta som Norra Kvarngärdet. Här framkommer alltså ytterligare vikten av att vid undersökningar av denna typ ta hänsyn till förändringar inom en yta, som geografiskt täcker det område från vilket de aktuella fåglarna kan tänkas ha brutit upp.

Materialet för sånglärkan är så pass stort och sambandet med temperaturförändringarna så entydigt att detta samband av allt att döma måste betraktas som säkerställt.

Stenskvätta (*Oenanthe oenanthe*)

Stenskvättan är av flera skäl en utomordentligt väl lämpad art för undersökningar av detta slag. Den flyttar mest i enstaka exemplar eller små sällskap, vilket är av värde vid undersökningar på mindre provytor, eftersom man då inte behöver riskera att få resultatet snedvridet av t. ex. ett helt slumpmässigt uppträdande av en enda stor flock. Vidare rastar den i öppen terräng och sitter oftast väl synlig på någon upphöjd plats (fig. 8), varför man med ett kikarsvep kan räkna exemplaren inom ett stort område. På Kvarngärdet förekom arten regelbundet under hela september, fastän huvudkontingenten synes ha passerat redan under denna månads första hälft. I »Handbook of British Birds» uppges att arten övervintrar i S. Arabien och tropiska Afrika varför den förmodligen huvudsakligen flyttar mot S eller SE. I diagram 2 har inlagts temperaturkurvor från Härnösand (ung. 300 km N Uppsala) och Sveg (ung. 300 km NW Uppsala). Sambandet mellan fallande temperatur och livligt sträck framkommer även här mycket pregnant. Den första toppen inträffar under temperatursänkningen den 2.—5.9. och följes sedan av liknande toppar den 7., 9., 13. och 14.9., alla i samband med fallande temperatur. Liksom hos sånglärkan motsvaras även här topparna på temperaturkurvorna av låga staplar för stenskvättedefrekvensen. Se t. ex. den 6., 8., 11. och 12.9.

Den 13. och 14.9. erhöles alltså på Kvarngärdet en tydlig ökning av stenskvättor i samband med ett temperaturfall. Intressant nog låg samtidigt ett mycket djupt lågtryck, som influerade vädret i hela norra Europa, över Skandinavien och medförde relativt kraftiga vindar (se fig. 3). Detta är av intresse i jämförelse med tidigare engelska erfarenheter. Vid studier av »migrational drift» på Fair Isle, hos

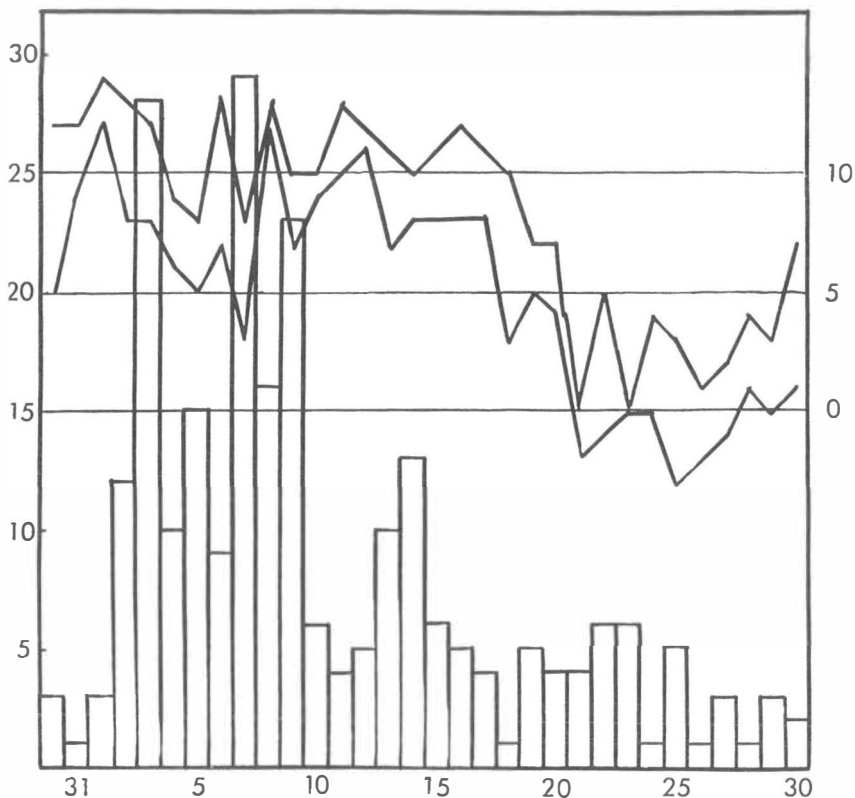

Diagram 2. 30.8.—30.9.1957. Staplarna visar antalet iakttagna stenskvättor (*Oenanthe oenanthe*). Den övre kurvan anger temperaturen kl. 07.00 i Härnösand, den under motsvarande data för Sveg.

(Diagram 2. 30.8.—30.9.1957. The columns indicate number of observed wheatears. The curves indicate in order from the top the temperatures at Härnösand and at Sveg in northern Sweden.)

bl. a. arter den grönländska rasen av stenskvätta (*Oenanthe oe. leucorrhœa*), har nämligen WILLIAMSON (1955) funnit att flyttning oftast försiggår i anticykliskt väder och betonar i samband därmed vindstyrkans betydelse som sträckutlösande faktor, med följande ord: »Migratory movements reach their zenith in anticyclonic weather, for within an anticyclone the winds are either light or non-existent. I believe that this lack of wind is the most important of the external proximate factors stimulating the migrant bird.» Här kan emellertid framhållas att klart och lugnt väder på hösten ofta sammanfaller

Fig. 8. Rastande stenskvätta (*Oenanthe oenanthe*). Foto: B.-O. STOLT.

med temperaturfall, varför iakttagelserna på Fair Isle inte innebär något argument mot temperatursänkningarnas starka korrelation med ökad sträckaktivitet (jfr SVÄRDSON 1953, NISBET 1957).

Blå h a k e (*Luscinia svecica*)

Blåhaken har ju rykte om sig att vara mycket sparsam på flyttningen i södra Sverige. Men enligt de senaste årens erfarenheter är arten åtminstone i Uppsalatrakten en fullt regelbunden genomflyttare i september månad, och så har den av allt att döma varit tidigare också (jfr JÄGERSKIÖLD & KOLTHOFF 1926). Under flyttningssupphållen påträffas arten mycket stationärt på sina favoritrastplatser. På Kvarngärdet utgjordes dessa av några, längs observationsrouten jämnt utspridda, smärre och väl avgränsade bestånd av nässlor, kardborrar, tistlar och liknande. De blåhakar, som här rastade, hölls under noggrann kontroll, och av det insamlade materialet framgår

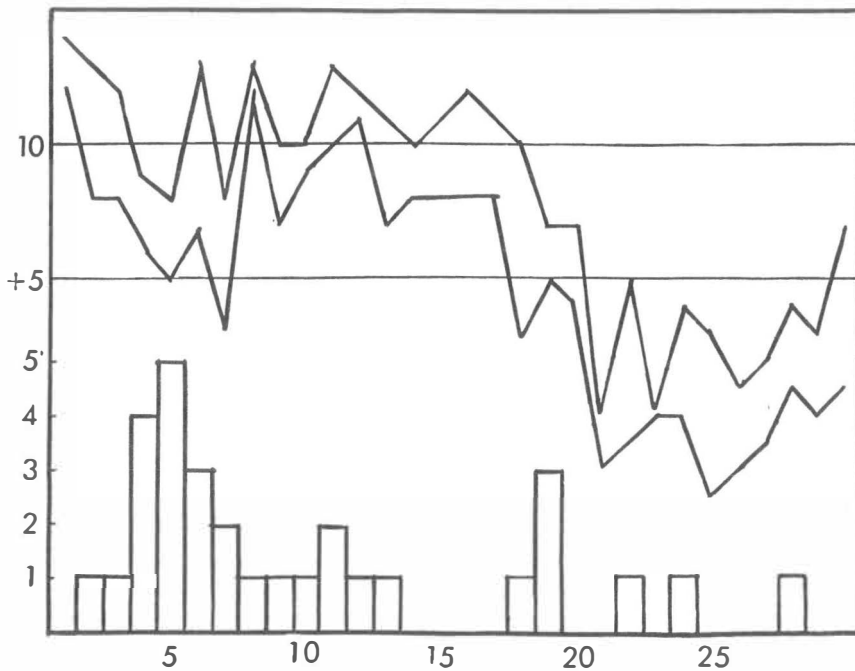

Diagram 3. 1.9.—30.9.1957. Staplarna visar antalet iakttagna blåhakar (*Luscinia svecica*). Temperaturkurvorna desamma som i diagram 2.

(Diagram 3. 1.9.—30.9.1957. The columns indicate number of observed bluethroats. The curves correspond to those in diagram 2.)

bl. a. att de äldre fåglarna huvudsakligen passerat under den första delen av sträckperioden, medan ungfåglarna dominerade under den senare delen.

I diagram 3 har inlagts samma temperaturkurvor som för stenskvättan, och fastän materialet här är förhållandevis litet, framträder ändå sambandet mellan temperaturfall och ökad sträckaktivitet tydligt, särskilt då topparna den 4.—5.9. och 18.—19.9.

Lövsångare (*Phylloscopus trochilus*) och gransångare (*Phylloscopus collybita*)

Iakttagelserna av rastande *Phylloscopus* har nästan undantagslöst gjorts i en liten trädgård och parkanläggning vid observationsroutens början. Diagram 4 visar förekomsten av *Phylloscopus*. Streckade

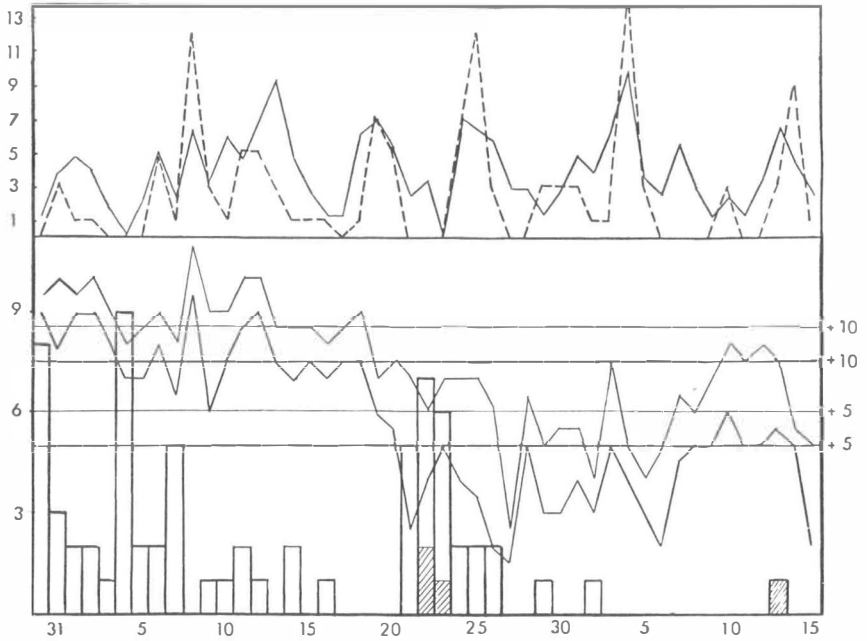

Diagram 4. 30.8.—15.10.1957. Streckade staplar anger antalet iakttagna gransångare (*Phylloscopus collybita*), övriga antalet lövsångare (*Ph. trochilus*) inberäknat några obest. *Phylloscopus*-exemplar. Kurvorna visar i ordning från ovan: vindstyrkan i Härnösand kl. 07.00 (streckad) och i Uppsala samma tid (heldragen), temp. i ●regrund kl. 07.00 och temp. i Bjuråker vid samma tidpunkt.

(Diagram 4. Striated columns indicate number observed chiffchaffs, white columns number of willow-warblers with a few undetermined individuals of the genus *Phylloscopus* included. The curves indicate in order from the top: wind velocity at Härnösand at 07.00 o'clock (broken line) in m/sec., wind velocity at Uppsala at 07.00 o'clock (full line), temperature at Öregrund at 07.00 o'clock and temperature at Bjuråker at the same time.)

staplar anger antal gransångare och övriga antal lövsångare, vari inbegrips något fall där de två arterna ej kunnat särskiljas. Temperaturkurvorna i diagrammet är från Öregrund och Bjuråker (ung. 240 km NNW Uppsala). Även här är sambandet mellan temperaturfall och sträckaktivitet som synes utomordentligt klart, t. ex. den 4., 7. och 21.9. Men även vindstyrkan var dessa dagar ganska obetydlig, och även om den inte här varit den viktigaste av de relevanta faktorerna så bör nog dess stora betydelse för en del arters flyttning ändå särskilt framhållas. Många exempel finns ju också på de ödesdiga verkningar, som kan bli följden av stormar och hårt väder. Det förefaller därför av naturliga skäl mycket troligt, att vindstyr-

kan åtminstone för somliga arter är en faktor med hämmande eller i en del fall helt inhiberande verkan på sträckaktiviteten. Ett tydligt exempel härpå är ju också att inga *Phylloscopus* observerades i samband med det omfattande temperaturfallet den 18.—19.9., då en kraftig rush av andra flyttfåglar passerade Uppsalatrakten. En hel del av de *Phylloscopus*, som sedan anlände den 21.—23., borde ju varit sträckberedda redan den 18.—19.9., men deras flyttning inhiberades då med stor sannolikhet av den hårda vinden, som på morgonen den 19.9. uppmättes till mellan 15 och 19 m/sek utefter hela kusten från Understen till Gran (jfr ULFSTRAND 1952).

Ä n g s p i p l ä r k a (*Anthus pratensis*)

De första exemplaren av denna art visade sig den 6.9., ungefär en vecka senare började arten uppträda allt talrikare, och fr. o. m. den 22.9. fanns ganska regelbundet ett trettiotal exemplar rastande i ett rapsfält. Vissa dagar passerade även flyttande individer. Då den i rapsfältet rastande flocken ibland tycks ha hållit till strax utanför observationsområdet, erhöles emellertid inte någon i detalj fullt tillförlitlig bild av artens sträckförlopp. I stora drag är dock detta väl överensstämmande med temperaturvariationerna. Sålunda märks t. ex. tydliga toppar i samband med temperaturfall den 2. och 6.10. Att arten började uppträda talrikt omkring den 20.9. sammanfaller också på ett slående sätt med en period, då temperaturen dalade märkbart. Vid bearbetning av materialet från sex flyttningsperioder vid Signilskären fann BERGMAN (1951) att *Anthus pratensis* sträcker synbart starkare vid Signilskär de dagar, då barometerståndet är statt i fallande. På Kvarngärdet har emellertid inte något tydligt samband kunnat påvisas varken med barometerståndet eller, om man undantar temperaturen, någon av de övriga granskade väderleksfaktorerna.

T r ä d p i p l ä r k a (*Anthus trivialis*)

Trädpiplärkan var nära nog den enda art, som regelbundet verkligen sträckte över Kvarngärdet medan observationerna pågick på morgonen, och som alltså kunde sättas i relation till de meteorologiska data som noterades på ort och ställe. Då aldrig några större flockar iaktogs, visar staplarna (diagr. 5) observationer av översträckande exemplar som kommit mest enstaka eller några få åt

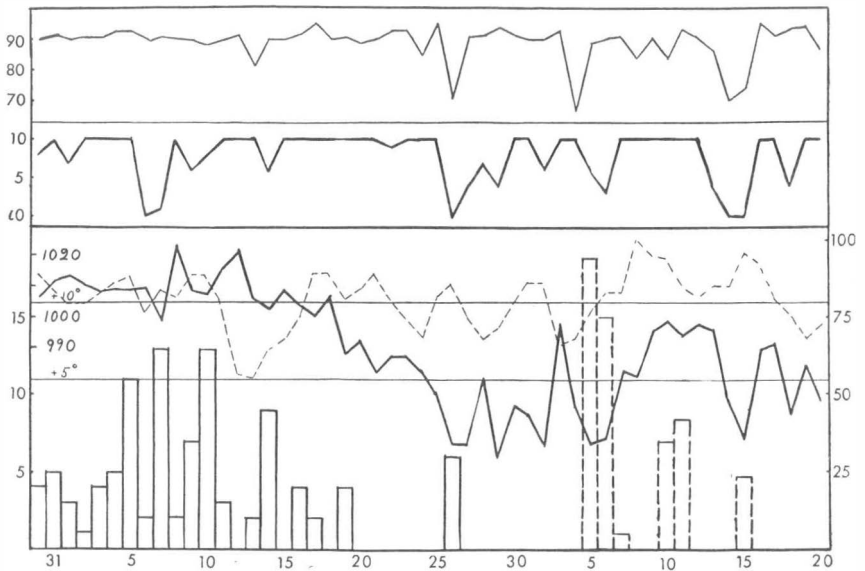

Diagram 5. 30.8.—20.10.1957. De heldragna staplarna visar antalet iaktagna trädpiplärkor (*Anthus trivialis*) och de streckade staplarna antalet iaktagna bofinkar (*Fringilla coelebs*). Kurvorna visar i ordning från ovan: luftfuktigheten i Uppsala kl. 07.00, molnigheten i Uppsala kl. 06.00 samt temp. i Uppsala kl. 07.00 (heldragen) och barometerståndet i Uppsala kl. 07.00 (streckad).

(Diagram 5. 30.8.—20.10.1957. The columns drawn in full lines indicate number of observed tree-pipits and those drawn in broken lines number of chaffinches. The curves indicate in order from the top: air humidity at Uppsala at 07.00 o'clock in %, cloudiness at Uppsala at 06.00 o'clock, temperature at Uppsala at 07.00 o'clock (full line) and air pressure at Uppsala at 07.00 o'clock in mb. (broken line).

gången. Överensstämmelsen med temperaturkurvas toppar och dalar är här klart framträdande t. ex. den 7., 10. och 14.9. De höga temperaturerna den 8., 12., 15. och 18.9. har i samtliga fall, utom den 8. då ett par ex. noterades, resulterat i att inga trädpiplärkor alls blivit observerade! Då i regel inga andra starkt sträckinhiberande faktorer såsom dimma, ihållande regn eller hård vind samtidigt förelegat är det alltså tydligt att temperaturstegringar om hösten verkar hämmande på en del arters sträckaktivitet (jämför sånglärka och stenskvätta ovan).

S ä d e s ä r l a (*Motacilla alba*)

Något egentligt sträck iaktogs aldrig av arten, möjligen beroende på att den i stor utsträckning sträcker på eftermiddagarna. De tal-

rika observationer som gjordes gäller mest rastande individer, som en del dagar hållit till inom området eller flugit över. Det är dock troligt att frekvensen av sådana iakttagelser här stämmer väl överens med artens sträckförlopp.

Det är tyvärr av utrymmesskäl här ej möjligt att med diagram redovisa alla arters beteende i förhållande till temperaturen. Dock är det uppenbart att även sädesärulan under sin höstflyttning visar en aktivitet som noggrant följer de dagliga temperaturvariationerna. Sålunda motsvaras markanta toppar i frekvensen av iakttagna sädesärlor den 3., 7., 9., 14. och 16.9. alla av fallande temperatur inom områdena N och NW om Uppsala (t. ex. Bjuråker). Detta stämmer ju även väl med att artens flyttning i stor utsträckning går mot S eller SE.

B o f i n k (*Fringilla coelebs*)

Denna art kunde i likhet med trädpiplärkan iakttagas då den sträckande passerade Kvarngärdet. I diagram 5 har staplar för bofinksträcket lagts in för oktober månad. Fastän materialet är litet märks dock att de högsta staplarna sammanfaller med de låga temperaturerna den 5. och 6.10.

L a p p s p a r v (*Calcarius lapponicus*)

De sammanlagt 16 observationerna som gjordes av lappspurv fördelade sig på det hela taget ganska jämnt under september månad, dock med en liten anhopning i samband med det markanta temperaturfallet i början av månaden. Såväl översträckande som rastande ex. iaktogs, och ibland kunde t. o. m. enstaka individer flera dagar i rad uppehålla sig inom ett snävt tilltaget men tydligen mycket omtyckt avsnitt av en större stubbåker. Det har ju redan framhållits, att blåhaken är en fullt regelbunden genomflyttare i Uppsala-trakten. Med stor sannolikhet gäller detta även lappsparven, fastän man här kanske kan vänta sig större fluktuationer från år till år. I England och Amerika har man bl. a. iakttagit ett invasionsartat uppträdande av arten hösten 1953 (WILLIAMSON & DAVIS 1956). Om lappsparven numera är en regelbunden genomflyttare i Uppland, så är det däremot ganska osäkert om den varit det under någon längre tid. JÄGERSKIÖLD & KOLTHOFF (1926) säger om lappsparven att den vår och höst är ytterligt sällsynt i södra Sverige och anger endast två fynd som säkert verifierade. Det förefaller därför inte otroligt,

att arten börjat uppträda allmännare i södra Sverige under flyttningen först på senare år, och framtida forskningar får i så fall visa, om orsaken är att finna i en omläggning av flyttningvägarna eller i biologiskt betingade variationer i artens numerär. Ingenting tyder emellertid på att dess regelbundna uppträdande på Kvarngärdet i september 1957 skulle ha förorsakats av några speciella meteorologiska förhållanden såsom vinddrift eller dylikt.

Sammanfattning och diskussion

Den gjorda undersökningen visar entydigt det klara sambandet mellan temperaturfall och ökad sträckaktivitet hos en lång rad arter såsom sånglärka, stenskvätta, lövsångare, blåhake, trädpiplärka och sädesärta. Tidigare har SIVONEN & PALMGREN (1936) genom bur-experiment visat att temperatursänkningar utlöser *Zugunruhe* hos en taltrast, så länge denna befinner sig i *Zugdisposition*. VON HAARTMAN och BERGMAN (1943) och BERGMAN (1951) har funnit ett visst samband mellan temperatursänkningar och ökad sträckintensitet, men betonar samtidigt, att det icke är de enskilda väderleksfaktorerna utan väderleksläget som helhet som är av utslagsgivande betydelse. JENKINS (1953) finner vid en analys av höststräcket 1951 bl. a.: »It seems significant that all the periods during which temperature fell markedly were succeeded by movements of birds». SVÄRDSON (1953) framhåller »the importance of a drop in temperature for all sorts of emigration» och belyser temperaturfallens omedelbara verkan med exempel på »laviner» som passerat vid Ottenby.

Men minst lika många är de författare, som under årens lopp förfäktat helt andra åsikter, t. ex. betydelsen av luftelektriska förändringar, frontpassager, anticykloniskt väder m. m.

Det faktum att ett tydligt samband råder mellan temperatursänkningar på hösten och ökad sträckaktivitet hos en lång rad arter torde väl dock numera knappast kunna motsägas. Det material som ligger till grund för den här utförda analysen är också så pass noggrant att det påvisade sambandet för flera arter måste anses som helt säkerställt. Det är alltså uppenbart att då fåglarna på hösten befinner sig i tillräckligt stark *Zugdisposition* så är en temperatursänkning på några grader en fullt tillräcklig yttre retning för att flyttning omgående skall äga rum, under förutsättning givetvis att icke dimma eller andra faktorer med starkt inhiberande verkan samtidigt föreligger.

Orsaken till att fåglarna reagerar på ett adekvat sätt med bortflyttning, då temperatursänkningarna sätter in, kan, samtidigt som det för vissa arter är en anpassning till den minskade tillgången på föda, tänkas stå i samband med den stegrade värmeförlusten och den ökade förbränningen. Detta skulle i så fall även kunna tyda på att orsaken till fåglarnas *Zugdisposition* är att söka i endokrina förhållanden som står i samband med metabolismen (jfr SILVONEN & PALMGREN 1936, SVÄRDSON 1953, NISBET 1957).

Anmärkningsvärt är vidare hur tätt efter temperaturfallets början fåglarnas *Zugstimmung* framträder, så att flyttningen vanligen sker samma natt som temperaturen är låg för nattflyttare och den följande morgonen för dagflyttare (se t. ex. diagrammen för stenskvätta och trädpiplärka).

Temperaturstegringar tycks däremot, som framgår av diagrammen, för många arter genomgående ha en avgjort hämmande inverkan på sträckaktiviteten.

I jämförelse med temperaturförändringarnas stora inflytande är övriga väderleksfaktorerers inverkan på flyttningen i de flesta fall av en helt underordnad betydelse. Dock märks att även häftigt regn och dimma genomgående har en starkt hämmande inverkan och detsamma gäller åtminstone för några arter beträffande hård vindstyrka. Barometerståndet har å andra sidan inte visat något som helst samband med sträckintensiteten. Detsamma gäller luftfuktigheten. Som regel har inte heller molnighet och vindriktning visat sig utöva något inflytande (jfr HAARTMAN 1939, SVÄRDSON 1947, BERGMAN 1951, MASCHER 1955).

Om man ser på väderlekssituationerna mera i sin helhet visar det sig att dessa kan vara mycket varierande även för de bästa sträckdagarna. Temperatursänkningarna förorsakas ibland huvudsakligen av ökad utstrålning under lugna och klara nätter, medan de vid andra tillfällen står i tydligt samband med någon passerande kallfront. Det vanligaste och mest regelbundet återkommande läget är dock att temperaturen sjunker, med eller utan frontpassager, då kallluft strömmar in över Finland och Skandinavien på baksidan av ett lågtryck med centrum någonstans öster därom (se t. ex. fig. 4, 6 och 7). Men exempel finns även på att flyttning äger rum under såväl anticykloniska som utpräglad cykloniska väderlekssituationer, varför några slutsatser om vilket väderleksläge som är det för flyttning mest gynnsamma knappast kan dras.

Beträffande allmängiltigheten av de vunna resultaten bör framhållas, att ytterligare noggranna undersökningar omfattande även andra arter måste göras, innan några exakta och generellt giltiga slutsatser om fågelflyttningens beroende av yttre faktorer kan dras. RUDEBECK (1950) har visat att olika rovfågelarter i Falsterbo reagerar olika inför meteorologiska fluktuationer, och ovan har framlagts exempel på att en hämmande faktor som hård vind verkar olika starkt på skilda arter. Det kan därför antagas, att man vid en undersökning av ett stort antal arters sätt att reagera på skilda väderleksfaktorer skulle finna gradvisa övergångar mellan t. ex. sådana vars sträck helt inhiberades av en hämmande faktor till sådana som inte alls lät sig påverkas av samma faktor.

LITTERATUR

- BERGMAN, G. 1951. Sträckets beroende av väderleken under 6 flyttningsperioder vid Signilskären, Åland. Mem. Soc. pro Fauna et Flora Fenn. 27: 14—53.
- DOBLEN, W. H. VAN. 1955. Nature and Strength of the Attraction Exerted by Leading Lines. Acta XI Congr. Int. Orn. Basel 1954: 165—166.
- HAARTMAN, L. VON. 1939. Über den Herbstzug von *Numenius a. arquata* (L.) und die Witterung. Orn. Fenn. 16: 52—67.
- & BERGMAN, G. 1943. Der Herbstzug an zwei Orten in Südfinnland und seine Abhängigkeit von äusseren Faktoren. Acta Zool. Fenn. 39: 1—33.
- JENKINS, D. 1953. Migration in late September and early October, 1951. British Birds 46: 77—98 och 121—131.
- JÄGERSKIÖLD, L. A. & KOLTHOFF, G. 1926. Nordens fåglar. Stockholm.
- MASCHER, JAN W. 1955. Vädrets inverkan på vårsträckets förlopp i Mälardalen 1953. Vår Fågelvärld 14: 96—112.
- NISBET, I. C. T. 1957. Passerine migration in south Scandinavia in the autumn of 1954. Ibis 99: 228—268.
- RUDEBECK, G. 1950. Studies on bird migration. Vår Fågelvärld, Suppl. 1.
- SIIVONEN, L. & PALMGREN, P. 1936. Über die Einwirkung der Temperatursenkung auf die Zugstimmung bei einer gekäfigten Singdrossel (*Turdus ph. philomelos* BREHM). Orn. Fenn. 13: 64—67.
- SVÄRDSON, G. 1947. Grönsångarens (*Phylloscopus sibilatrix* BECHST.) vårflyttning över Danmark och Skandinavien. Vår Fågelvärld 6: 1—28.
- 1953. Visible migration within Fenno-Scandia. Ibis 95: 181—211.
- ULFSTRAND, S. 1952. Om flyttfåglarnas ankomst i Malmö åren 1949 och 1950. Vår Fågelvärld 11: 16—23.
- WILLIAMSON, K. 1955. Migrational drift. Acta XI Congr. Int. Orn. Basel 1954: 179—186.
- & DAVIS, P. 1956. The autumn 1953 invasion of Lapland Buntings and its source. British Birds 49: 6—25.
- WITHERBY, H. F. M. FL. 1943. The Handbook of British Birds. London.

Summary: The autumn migration at Norra Kvarngärdet, Uppsala, and its relation to the weather conditions.

In 1957 observations were made continuously for two hours every morning from August 30 to October 20 at Norra Kvarngärdet near the town of Uppsala (Fig. 1). A definite route was followed and every bird observed was noted down immediately. Norra Kvarngärdet has no special merits as a bird locality. The observations made can

therefore be regarded as a sample of the migration which takes place on a broad front over the plain around Uppsala.

First, a survey is given of the connection between the migration as a whole during the period and the variations in weather conditions. Secondly, the most frequent species are discussed one by one in relation to different weather factors.

The weather maps, like other meteorological data, were obtained from the Swedish Meteorological and Hydrological Institute and the Meteorological Institute of Uppsala.

A close connection between falling temperature and intensified migratory movements was noted. On only one occasion, in fact, during the entire period (October 10), migratory movements were evident although the temperature had not fallen. Before this data, however, there had been a period of rising temperature (Diagram 5) and on the days immediately preceding there had been a thick fog. The disappearance of the fog was probably a sufficient external stimulus to release the migration, since the »Zugdisposition» was great after a period of inhibited migration. The other weather factors were almost constant at the time and no atmospheric electricity in connection with passing fronts was present.

It is apparent from the diagrams that the connection between fluctuations in temperature and migration intensity is very close for species such as, for instance, *Alauda arvensis*, *Oenanthe oenanthe*, *Anthus trivialis*, and *Phylloscopus trochilus*. The nocturnal migration often takes place in the night of the fall of temperature, and the diurnal one on the following morning. A rise in temperature, on the other hand, seems to be an inhibiting factor.

Other factors are evidently of very little importance in comparison with temperature. No correlation was found with variations in barometric pressure, air humidity, wind direction, and cloudiness. Migration was noted in cyclonic as well as anticyclonic conditions. Wind velocities up to 15–20 m/sec. have evidently no effect on the releasing of migratory movements. A noticeable rush of migrating birds (among others *Alauda arvensis* and *Luscinia svecica*) was noted in connection with falling temperature and strong winds on the morning of September 19 (Fig. 4). However, no *Phylloscopus* was observed that morning; the strong wind probably inhibited their migration. A number of these birds however arrived a few days later when there was a conspicuous drop of temperature together with a comparatively light wind (diagram 4).

The influence of changes in temperature on the migratory movements in birds has been shown by several other investigators (cf. the references). It seems quite evident, therefore, that migration in the autumn is by far most often released by a fall in temperature. In the autumn a falling temperature is often accompanied by anticyclonic weather, clear skies, and a lack of wind. But in Scandinavia, the fall in temperature most often occurs when a cyclon passes towards the east, followed by a cold air stream from the north (Figs. 4, 6 and 7).

Some rare birds were observed during the period of investigation. On September 4, five *Charadrius morinellus* were seen, a few *Calcarius lapponicus* were noted on several occasions, and many observations were made of *Luscinia svecica* (Diagram 3), all rarely found on migration in central and south Sweden.

Där fågeln är fredad

Bildsvit och text av STEN REGNELL

I vårt land finns åtskilliga lagar och förordningar för skydd åt fågellivet. Mycket har gjorts på detta område — och mycket återstår att göra. Denna artikels fyra teckningar visar ett antal av de ur ornitologisk synpunkt viktigare naturskyddsobjekten. Där utrymmet så medgivit har de försetts med karaktärsfågel eller annan anmärkningsvärd fågelart. Avsikten är att för en vidare publik sprida kännedomen om de skyddade områdena. Ett av problemen i detta sammanhang för den enskilde medborgaren är att hålla sig underrettad om de bestämmelser som gäller — och som inte finns lättåskådligt samlade. Kan SOF-medlemmarna bidra till att kännedomen om fredade områden sprids och se till att bestämmelserna efterlevs är mycket vunnet.

Enligt naturskyddslagen av år 1952 finns tre naturskyddsobjekt: nationalparker, naturminnen och naturparker.

Nationalparkerna avsättes på kronomark. De vårdas och förvaltas av domänstyrelsen enligt av Kungl. Maj:t för varje nationalpark fastställt reglemente, vartill förslag upprättas av domänstyrelsen i samråd med K. Vetenskapsakademien. Alla nationalparkerna har inritats på kartorna, även om några av dem ej är av så stort intresse ur ornitologisk synpunkt.

Naturminnena omfattar bl. a. områden som är fridlysta av länsstyrelse enligt naturskyddslagen (dessa områden har ej särskilt markerats på kartorna utan blott namn- och lokalangivits i den mån de överhuvud taget kunnat beredas plats). Hit må även kunna hänföras en lång rad områden som är fridlysta enligt K. Maj:ts kungörelse den 16 dec. 1955 ang. skydd för djurlivet å vissa platser. De flesta av dessa områden är medtagna på kartorna och markerade med »K. Maj:t» inom parentes. Ang. nämnda kungörelse, se SFS (Sv. Författningssamling) nr 701/1955, ändrad genom nr 103/1956 och nr 617/1957. Den intresserade hänvisas till dessa för detaljstudium!

Domänstyrelsen har även fridlyst ett antal områden, vilka dock ej kunnat medtagas här. Dessa områden omfattar dock över 30.000 hektar och vissa av dem är ur ornitologisk synpunkt mycket värdefulla. Vidare finns privata djurreservat, av vilka några medtagits: Maraviken och Järnaområdet samt Svenska Naturskyddsföreningens

KALMAR LÄN GOTLAND

**KVÄDÖ
MED HOLMAR**
/TJUIT-EDS KOMMUN/
(K.MAJ:T)

**NORRA KVILL
NATIONALPARK**
0,2 KM²

**SKÄRGÅRDSOMRÅDE GRINDÖ-
STÄDFOLMEN - JUTSKÄR**
/LOFTAHAMNARS KOMMUN/
LANDSTIGNING FÖRBJUDEN
1 APRIL - 30 JUNI!
(K.MAJ:T)

**VÄTENOMRÅDE
I STENSÖVIKEN
MED ÖAR**
/DÖRBY
KOMMUN,
KALMAR
STAD/
LANDSTIGNING
FÖRBJUDEN
1 APRIL -
30 JUNI!
(K.MAJ:T)

**SVARTÖ
SANDHOLMEN**
/VÄRNANÄS EGENDOM,
SÖDERMÖRE KOMMUN/
LANDSTIGNING FÖR-
BJUDEN 1 APRIL - 30 JUNI!
(K.MAJ:T)

**40TISKA SÄNDÖN
NATIONALPARK C. 0,4 KM²;
RESTEN AV ÖN AVSAT-
T SOM RESERVAT AV
K. DOMÄN-
STYRELSEN**

**HALVÖN
NORSHOLMEN
+ 1000 M. VÄTEN**
(K.MAJ:T)

**BLÅ JUNGFRUN
NATIONALPARK**
0,5 KM²

**KNISA MOSSE
"DROTNING
VICTORIAS
FÅGELSKYDDS-
OMRÅDE"**
/PERINÄS SOCKEN/

**BEIJERF-
HAMNSOMRÅDET**
/VICKLEBY SOCKEN/

**VÄTENOMRÅDE
3000 M. UTANFÖR
OTTENBY
KUNGLADUGÅRD**
(K.MAJ:T)

STORSUND
1,2 KM²
(SNF)

**LAUS HOLMAR
- GRÄSHOLMEN &
SKARPHOLMEN + 500 M.
VÄTEN - LANDSTIG-
NING FÖRBJUDEN
15 MARS - 30 JUNI!
(K.MAJ:T)**

**LILLA KARLSÖ
+ 1500 M.
VÄTEN**
1,6 KM²
(SNF, K.MAJ:T)

**ALLMÄNNA VÄTENOMRÅDET OM-
KRING STORA KARLSÖ INTILL
3000 M. FRÅN STRANDEN**
(K.MAJ:T)

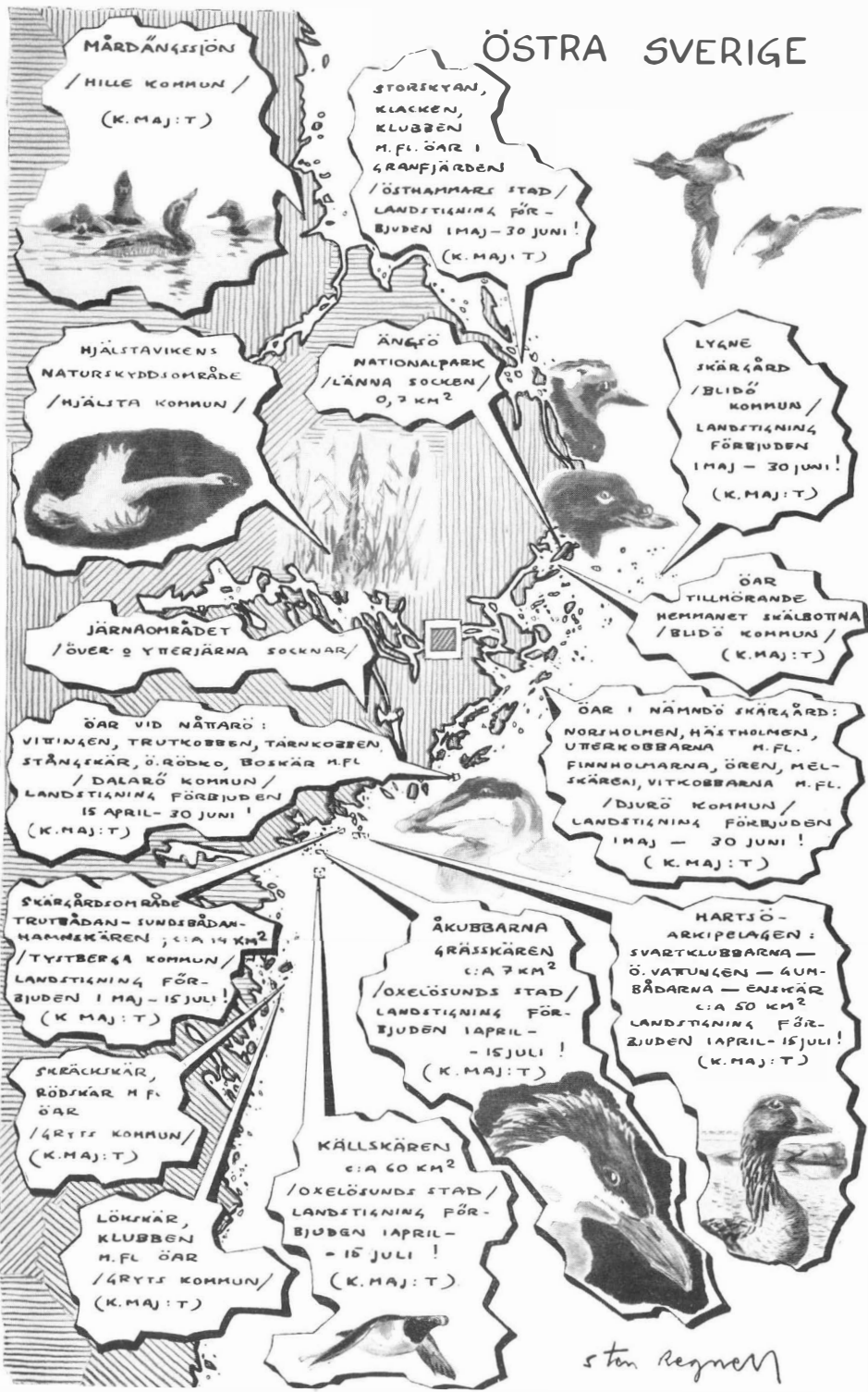
sten Reymn

VÄSTRA OCH SÖDRA SVERIGE

sten Rygnell

ÖSTRA SVERIGE

MÅRDÅNGSSJÖN

/HILLE KOMMUN/

(K.MAJ:T)

STORIKYTAN,
KLACKEN,
KLUBBEN
M.FL. ÖAR I
GRANFJÄRDEN

/ÖSTHAMMARS STAD/
LANDSTIGNING FÖR-
BJUDEN 1 MAJ - 30 JUNI!

(K.MAJ:T)

HJÄLSTAVIKENS

NATURSKYDDIGOMRÅDE

/HJÄLSTA KOMMUN/

ÄNGÖ

NATIONALPARK

/LÄNNA SOCKEN/

0,7 KM²

LYGNÉ

SKÄRÅRD

/BLIDÖ

KOMMUN/

LANDSTIGNING FÖR-
BJUDEN

1 MAJ - 30 JUNI!

(K.MAJ:T)

JÄRNAOMRÅDET

/ÖVER- & YTTERJÄRNA SOCKNAR/

ÖAR

TILLHÖRANDE

HEMMANET SKÅLBOTNA

/BLIDÖ KOMMUN/

(K.MAJ:T)

ÖAR VID NÄTARÖ:

VITÖNEN, TRUTKOBBEN, TÄRNKOBBEN

STÅNKEKÄR, ÖRÖDÖ, BOSKÄR M.FL.

/DALARÖ KOMMUN/

LANDSTIGNING FÖR-
BJUDEN

15 APRIL - 30 JUNI!

(K.MAJ:T)

ÖAR I NÄMNDÖ SKÄRÅRD:

NORSHOLMEN, HÄSTHOLMEN,

UTERKOBBARNA M.FL.

FINNHOLMARNAS, ÖREN, MEL-

ISKÄREN, VITKOBBARNA M.FL.

/DJURÖ KOMMUN/

LANDSTIGNING FÖR-
BJUDEN

1 MAJ - 30 JUNI!

(K.MAJ:T)

SKÄRÅRDOMRÅDE

TRUTBÄDAN - SUNDABÄDAN-

HAMNEKÄREN, c:a 14 KM²

/TYSTBERGA KOMMUN/

LANDSTIGNING FÖR-
BJUDEN

1 MAJ - 15 JULI!

(K.MAJ:T)

ÖKUBBARNA

GRÄSSKÄREN

c:a 7 KM²

/OXELÖSUNDS STAD/

LANDSTIGNING FÖR-
BJUDEN

1 APRIL -

15 JULI!

(K.MAJ:T)

HARTSÖ-

ARKIPELAGEN:

SVARTKLUBBARNA -

ÖVATUNGEN - GUM-

BÄDARNAS - ENSKÄR

c:a 50 KM²

LANDSTIGNING FÖR-
BJUDEN

1 APRIL - 15 JULI!

(K.MAJ:T)

SKRÄCKSKÄR,

RÖDSKÄR M.FL.

ÖAR

/ÅRTYFS KOMMUN/

(K.MAJ:T)

KÄLLSKÄREN

c:a 60 KM²

/OXELÖSUNDS STAD/

LANDSTIGNING FÖR-
BJUDEN

1 APRIL -

15 JULI!

(K.MAJ:T)

LÖKSKÄR,

KLUBBEN

M.FL. ÖAR

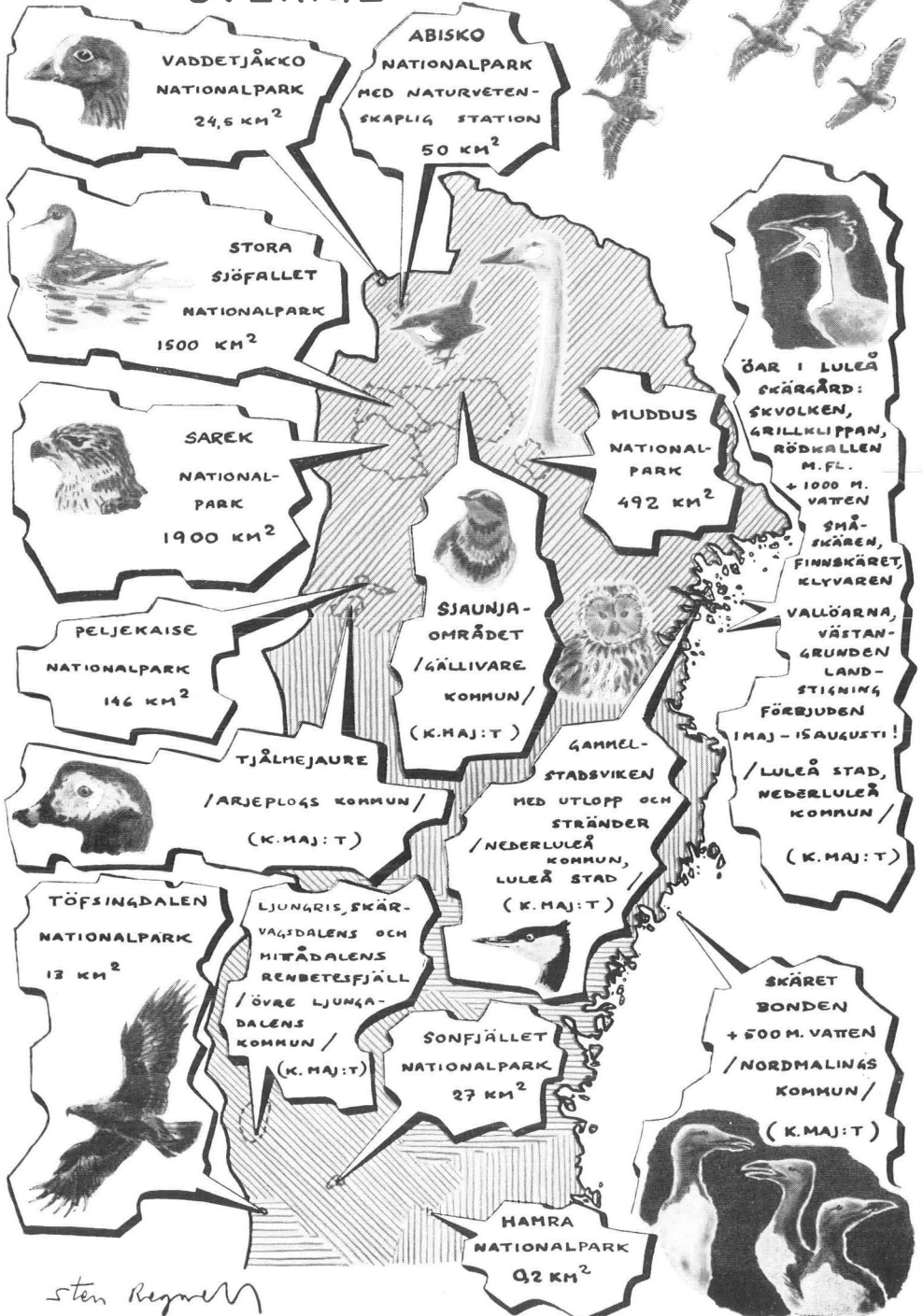
/ÅRTYFS KOMMUN/

(K.MAJ:T)

sten Regner

NORRA OCH MELLERSTA SVERIGE

Sten Bergman

Lilla Karlsö, Storsund och Komosse, som på kartorna åsatts beteckningen »SNF» inom parentes. Bland SNF:s områden kan vidare nämnas Aktseområdet i Norrbottens län öster om Sareks nationalpark. — St. Karlsö är även i princip ett privat naturreservat.

Naturparkerna är främst avsedda som fritidsområden. F. n. finns endast två sådana parker. Den ena av dem är Hallands Väderö.

Fridlysning av fågelarter sker dels enligt naturskyddslagen (gäller »ej jaktbara fåglar»), dels enligt jaktstadgan (se K. Maj:ts kungörelse den 6 juni 1958 om fridlysning av vissa djurarter under jaktåret 1958/59, SFS nr 310/1958).

I princip är sålunda alla fåglar, som ej har särskilt angiven jakttid, fridlysta 1 mars—31 augusti med undantag av: skarv, sparvhök, havstrut, silltrut, gråtrut, fiskmås, skrattmås, kråka, råka, kaja, skata, nötskrika, gråsparv, pilfink.

Enligt jaktstadgan är följande fågelarter fridlysta under jaktåret 1958/59:

rördrom, vit stork, svart stork — snatterand, salskrake, gravand, grågås (partiellt undantag: Gotland), blåsgås (partiellt undantag), fjällgås, sädgås (partiellt undantag), spetsbergsgås, prutgås, vitkindad gås (partiellt undantag: Gotland), kanadagås, rödhalsad gås, alla svanar — alla örnar, duvhök (partiellt undantag), alla glador, bivråk, alla kärrhökar, fiskgjuse, alla falkar — moripa, vaktel — trana, kornknarr — dubbelbeckasin, rödspov, myrspov, skärfläcka — tordmule, sillgrissla, tobisgrissla, lunnefågel — skogsduva, turkduva — tornuggla, berguv, fjälluggla, hökuggla, sparvuggla, minervauggla, lappuggla, slaguggla, hornuggla, jorduggla, pärluggla — kungsfiskare, blåkråka, härfågel — gröngöling, gråspett, större hackspett, vitryggig hackspett, mindre hackspett, mellanspett, tretåig hackspett, göktyta — tofslärka, sommargylling, korp (partiellt undantag), nötkråka, sidensvans, stenknäck.

Bland de områden m. m. som åtnjuter skydd enligt förenämnda kungörelse ang. skydd för djurlivet å vissa platser och som av utrymmesbrist ej medtagits på kartorna kan nedanstående nämnas.

Stockholms län: sjön Aspen (Botkyrka kommun) — holmen Skomakar-skeppet (Dalarö kommun). Landstigning förbjuden 15 april—30 juni! — sjön Hemträsket på Runmarö (Djurö kommun) — Sotholmen och en mindre holme (Ekerö kommun). Landstigning förbjuden! — sjön Trehörningen (Huddinge kommun) —

sjön Blåkaren (Häverö kommun) — Kottlasjön, Stockbysjön och Kyrkviken (partiellt; Lidingö stad) — Råstasjön (Solna och Sundbyberg stad) — Turinge ström och Järndammen (Turinge kommun) — Storholmen, Äggholmen, Tistelholmen m. fl. (Österåkers kommun) — Edeboviken (Häverö kommun).

J ö n k ö p i n g s l ä n : vatten- och landområde mellan Munksjön och Rocksjön (Jönköping stad).

K a l m a r l ä n : sjön Eckern (Döderhults kommun) — Tallskären och Brännvinsholmen (Lofthammars kommun). Landstigning förbjuden 1 april—30 juni! — Norra och Södra Kalvholmen i Kalmarsund (Torslunda kommun). Landstigning förbjuden 1 april—15 juli!

K r i s t i a n s t a d s l ä n : Osbysjön (Osby kommun) — Lillsjön (Hästveda kommun).

Ä l v s b o r g s l ä n : sjön Mjörn med holmar (Alingsås stad). Landstigning förbjuden 1 mars—15 juli!

V ä r m l a n d s l ä n : Lerälven, sjön Fryken (partiellt; Sunne köping).

K o p p a r b e r g s l ä n : sjön Säviken (Folkärna kommun) — Limsjön (Leksands kommun).

G ä v l e b o r g s l ä n : Ljusne älv med Kyrkön samt Kyrksjön (partiellt; Järvsö, Ljusdals och Ljusdals köpings kommuner) — Karisjön (Österfärnebo kommun) — Digerön i sjön Öjaren (Valbo kommun, Sandvikens stad).

V ä s t e r n o r r l a n d s l ä n : Högländssjön (Örnsköldsviks stad, Själevads och Arnäs kommuner).

N o r r b o t t e n s l ä n : Bodån, Bodträsket, Avan (Bodens stad, Överluleå kommun) — vatten- och landområde vid Sundholmen (Nedertorneå kommun, Haparanda stad) — vatten- och landområde i Karungi by (Karl Gustavs kommun) — sjön Julkathenjärvi m. m. (Kiruna stad) — sjön Piilijärvi med holme (Kiruna stad) — sjöarna Sahajärvi, Putsala, Kotijärvi, Hyttijärvi, Nykvarnijärvi, Långträsk, Pikku Luongasjärvi (Kiruna stad) — sjön Leipiöjärvi (Junosuando kommun) — sjöarna Kaitajärvi, Poromaanjärvi, Mustaniemenjärvi (Junosuando kommun).

Bland de objekt som skyddas enligt naturskyddslagen och som ej kunnat beredas plats på kartorna kan följande nämnas:

Svansholmarna (Vickleby socken, Öland) — Sölvesborgsviken, inre delen — Lägerholmen (Trolle-Ljungby socken, Kristianstads län) — Eskilstorps holmar utanför Vellinge (Malmöhus län) — ön Gråen utanför Landskrona (Malmöhus län). Landstigning förbjuden 15 april—15 juli! — strandområden vid Lödde- och Saxåarnas mynningar (Malmöhus län) — Espelunda strandallmänning (Morups socken, Hallands län) — Trollö (Torsby socken, Göteborgs och Bohus län) — Simsjön (Ullasjö socken, Älvsborgs län) — ön Kalvsund i Vänern (Tådene socken, Skaraborgs län) — skäret Vitgrundet utanför Bönan (Gävle stad) — skäret Skrubban (Nätra socken, Väster-norrlands län) — Ändsjön (Frösö socken, Jämtlands län).

Stäppörn (*Aquila rapax*) för första gången anträffad i Sverige

(Meddelanden från Falsterbo fågelstation 13)

Av

A. G. PARSONS

Den 30.9.1957 ägnade sig författaren tillsammans med STAFFAN ULFSTRAND åt studier av det för dagen goda rovfågelsträcket över Falsterbo. Vi befann oss på Kolabacken (300 m E fyren). I en rovfågelskruv, som var under utbildning inne över Ljungen, uppmärksammade S. U. en juv. kungsörn (*Aquila chrysaëtos*), varför vi per bil begav oss iväg mot den plats, varöver örnen befann sig. Då vi nalkades vägskälet mellan Skanör och Falsterbo såg vi plötsligt en skruv på c:a 40 vråkar och två örnar rakt över vägbanan. Följande observationer gjordes direkt från väggkanten.

Den ena örnen var en uppenbar kungsörn. Silhuetten var tillräckligt kännetecken, och i det ypperliga ljuset var det lätt att se det vita stjärtbandet och de stora vita vingfläckarna, som karakteriserar den unga kungsörnen. Denna örn utgjorde ett värdefullt jämförelseobjekt i förhållande till den andra örnen, angående vilken jag gjorde följande anteckningar:

I. Ehuru en typisk *Aquila* är örnen icke obetydligt mindre och slankare än den närvarande kungsörnen: proportioner ungefär 5:6.

II. Huvudet nästan oproportionerligt litet.

III. Hela fågeln har en färg, som är högst märkvärdig för en medlem av släktet *Aquila*. Den kan beskrivas som ljusbrun med dragning åt grått, i skarp kontrast mot kungsörnen, som har en mättad mörkbrun dräkt.

IV. Undersidan nästan enfärgad bortsett från något mörkare handpennor.

V. Vid två tillfällen vände örnen bort från oss mot Ljunghusen och svängde sedan tillbaka in i skruven. Vid dessa tillfällen kunde vi tydligt se översidan. Det enda markanta draget här utgjordes av att vingens framkant var ljus brun i kontrast mot den mörkare bruna bakre delen av vingen. Gränsen mellan dessa båda fält var helt oskarp.

VI. Efter ungefär fem minuters observation svängde örnen av

från skruven och seglade bort mot Ljunghusen, varefter vi icke mera såg till den. Då den kommit ned på ganska låg höjd iakttog jag en besynnerlig »knyck» i vingen, vars motsvarighet saknades hos kungsörnen, då den strax efteråt seglade iväg på samma sätt. »Knycken» torde ha berott på någon skillnad i karpalleden och därför inte ha synts rakt underifrån.

S. U. ansåg att stjärten var något mörkare än kroppen i övrigt. Detta lade jag inte själv märke till. Däremot undgick ving-»knycken» S. U.:s uppmärksamhet. I övrigt överensstämde våra observationer i samtliga ovannämnda punkter.

Observationsbetingelserna var goda. Himlen var klar bortsett från en del cumulus. Jag bedömde, att rovfågelskruven sträckte sig från 150 till 250 meters höjd rakt över oss. De ingående fåglarna utgjordes förutom av de två *Aquila*-örnarna av c:a 40 ormvråkar (*Buteo buteo*). Vi hade alltså exceptionellt goda möjligheter för jämförelse mellan silhuetterna.

S. U. har fälterfarenhet av *Aquila chrysaetos* och *A. clanga*, under det att jag själv endast känner till den förstnämnda arten. Våra på platsen förda diskussioner ledde fram till att vi med bestämdhet kunde avvisa möjligheterna att det rörde sig om någon av de i Sverige regelbundna örnarna (kungs- och skrikörn). Vi bestämde, att jag efter min hemkomst till England skulle fullfölja bestämningen av denna otvivelaktiga nyhet för den svenska faunan.

En undersökning av British Museum's *Aquila rapax*-skinn visade, att denna art vore en av dem som mest allvarligt skulle tagas upp till beaktande. De data, som ovan redovisats, jämte en del skisser har skickats till Mr P. J. HAYMAN och Mr P. A. D. HOLLÖM. En omfattande korrespondens och utväxling av teckningar har ägt rum mellan undertecknad och P. J. H. Så småningom framväxte följande synpunkter på basis av den erfarenhet av icke mindre än 29 rovfågelarter, som P. J. H. har vunnit vid studier av fågelsträcket över östra Medelhavet och i Egypten.

Fem medlemmar av släktet *Aquila* måste upptas till diskussion:

I. Kungsörn, *A. chrysaetos*. De data, som ovan anförts, är tillräckliga för att omöjliggöra denna art. Den kungsörn som var i sällskap med den kuriösa örnen hade väsentligt större huvud och bredare vingar.

II. Kejsarörn, *A. heliaca*. Förekommer i två subspecies som häck-

fågel från Spanien i väster till Indien i öster genom hela Sydeuropa och -asien. Ehuru något mindre än kungsörnen är detta en tung, bredvingad och storhuvad art. Den lär mycket likna kungsörnen i silhuetten och kan därigenom uteslutas.

III. Större skrikörn, *A. clanga*. Skrikörnar, med all sannolikhet tillhörande denna art, ses numera regelbundet i Skåne, i synnerhet om hösten. S. U. konstaterar att denna art med visshet kan uteslutas med hänsyn till dess satta apparition, den tunga flykten, de relativt korta vingarna och dessas karakteristiska hållning i flykten. S. U. har iakttagit säkra större skrikörnar vid åtminstone fyra—fem tillfällen.

IV. Mindre skrikörn, *A. pomarina*. Förekommer i två subspecies. Västgränsen går i östra Tyskland, Polen, de Baltiska staterna och upp till Leningrad. Denna art måste man speciellt ta hänsyn till och den diskuteras därför mera utförligt. Svårigheten var tvåfaldig: dels är denna art tidigare anträffad i Skåne under höststräcket (Förteckning över Sveriges fåglar 1951) och kan alltså »väntas», dels är litteraturen knapp med uppgifter angående dess fältkaraktärer, i det att de enda uppgifterna är en kort beskrivning i ROSENBERG (1955) och en något utförligare med silhuett-teckning i NIETHAMMER (1938). Det har ofta sagts mig i Sverige, att de bägge skrikörnarna icke går att skilja åt i fält. Om detta är korrekt, så kan alltså mindre skrikörnen anses eliminerad av samma skäl som den större arten. Mr HAYMAN upplyser, att de unga fåglarna tillhörande dessa arter väl går att skilja åt, däremot icke de gamla. Han anser, att den fågel vi såg i Falsterbo icke kan ha varit en mindre skrikörn under hänvisande till att denna art är lika klumpig och tung som den större arten.

Vid genomgång av litteratur och övriga data för föreliggande rapport ansåg jag, att följande punkter var speciellt värda att understrykas:

I. Om det hade varit en *A. clanga* eller *A. pomarina*, ungfågel, borde vi ha sett de ljusa droppfläckarna vid de tillfällen då djuret exponerade sin översida.

II. Kanske förekommer *A. pomarina* oftare i SE Sverige än vad som hittills känt är. Däremot talar dock dels att de osteuropeiska örnarna har att korsa över en havsarm innan de når Sverige, dels att de har en i allmänhet sydostlig sträckriktning. Det är åtminstone

möjligt att de tidigare fynden av *A. pomarina* härrör från artens NW häckningsområde i Sovjet. Ungfågelströvtåg västerut genom Finland har efterföljts av »normalt» sträck genom Sverige i sällskap med övriga rovfågelarter. Detta skeende kan också ligga bakom de regelbundna notiserna om större skrikörn i Skåne och kan också mycket väl vara anledningen till uppdykandet av *A. rapax*. Tills vidare saknas tyvärr modern litteratur behandlande dessa arters utbredning och frekvens samt eventuella förändringar i denna.

Som framgår av den föregående diskussionen har förhållandevis ringa vikt lagts vid färgteckningen vid bestämningen. Detta är i överensstämmelse med de uppfattningar som docent GUSTAF RUDEBECK varit den främste förespråkaren för, nämligen att silhuetterna är mycket säkrare och mera konstanta kännetecken på rovfåglarna än deras ofta extremt variabla färger. Bägge observatörerna är anhängare av denna uppfattning.

Min uppfattning är, att den främmande örnen var en stäppörn, *A. rapax*, sannolikt en strövande ungfågel. Det anmärkningsvärt lilla huvudet och den spensliga byggnaden jämte den allmänt kännetecknande *Aquila*-silhuetten står i full överensstämmelse med denna bestämning. Detta gäller också för storleken och — till det värde det hava kan — den för örnar säregna smutsigt gråbruna färgen. Silhuetten utesluter utan vidare sådana örnar som ormörn (*Circaëtus gallicus*) eller *Hieraëtus* spp.

Det föreligger endast ett tidigare fynd av *A. rapax* från Väst-europa. Den 30.6.1909 sköts en ad. hane N om Güstrow, Tyskland (NIETHAMMER 1938).

A. rapax förekommer i sex subspecies (NIETHAMMER 1938, MEINERTZHAGEN 1954). Härav har två en vid utbredning från SE Europa (Rumänien) genom Sovjet till S Sibirien och Mongoliet. Den västra rasen är *A. rapax orientalis* och den östra heter *A. r. nipalensis*. Av de övriga raserna förekommer en i Indien och tre i Afrika. De två förstnämnda raserna uppfattades av tidigare forskare som skilda arter (DRESSER 1904, RAMSAY 1923), men MEINERTZHAGEN (1954) anger, att i varje serie av skinn som han undersökt finns det former som är intermediära. Vidare är deras utbredning helt och hållet skild. Han bedömer dem därför som tillhörande samma art, till vilken uppfattning även NIETHAMMER (*op. cit.*) tidigare anslutit sig. Den västra rasen övervintrar i S Sovjet, Irak, Iran, Arabien och Afrika.

Till sist önskar jag framföra ett tack till J. LEPIKSAAR, Göteborg, för uppgifter angående skrikörnarna, till Dr MACDONALD, London, för tillträde till British Museum's skinnsamlingar, till Mr P. A. D. HOLLON samt till Mr P. J. HAYMAN, utan vars hjälpsamhet, intresse och vida fälterfarenheter av örnar detta fynd av *A. rapax* aldrig hade kunnat bli fullt säkerställt.

LITTERATUR

- DRESSER, H. E. 1904. Manual of palaeartic Birds. Vol. II. London.
Förteckning över Sveriges fåglar. 1951. Utg. av SOF. Stockholm.
HORTLING, I. 1946. Lintukirja. Helsinki.
MEINERTZHAGEN, R. 1954. Birds of Arabia. Edinburgh & London.
NIETHAMMER, G. 1938. Handbuch der deutschen Vogelkunde. Bd. II. Leipzig.
RAMSAY, R. G. W. 1923. Guide to the Birds of Europe & N. Africa. London.
ROSENBERG, E. 1955. Fåglar i Sverige. Stockholm.

Summary: First Swedish record of Steppe-eagle (*Aquila rapax*). Report from Falsterbo Bird Station No. 13.

On 30th September, 1957, STAFFAN ULFSTRAND and A. G. PARSONS observed an example of this species at Falsterbo, S. Sweden. It was soaring in company with a juvenile golden eagle, *A. chrysaëtos*, and common buzzards, *Buteo buteo*, at a height of 350—750 feet and was seen in good conditions of light.

Field characters noted down on the spot were:

- I. Smaller size than the golden eagle: size ratio about 5:6 and slimmer build.
- II. Almost disproportionately small head.
- III. The whole bird was a most curious colour for an *Aquila*, being a light brown having a grey tinge: a marked colour contrast to the rich dark brown of the golden eagle.
- IV. Underparts almost uniform except for darker primaries.
- V. The only difference in the upper parts consisted of a light leading edge to the forewing, being a contrast between a quite light brown stripe with poorly defined posterior border and the rather darker brown wing mass.
- VI. When it was going away and getting lower I noted a curious notch to the wings; the golden eagle similarly seen had no such notch.

The final determination was made after reviewing the skins of *A. rapax* at the British Museum and after correspondence and exchange of sketches between Mr P. J. HAYMAN and A. G. P.

It was possible to exclude *A. chrysaëtos* and *A. heliaca* as well as the Spotted eagles, *A. clanga* and *A. pomarina*.

The criteria are the small head, slimmer build and narrower wings, features lacking in the other four *Aquila* species. There is only one certain earlier record for the Russian breeding subspecies in W. Europe; an adult male shot in Germany in 1909; and no records for other races of *A. rapax*.

The example reported is thought to have been a bird of the year.

Manuskriptet inlämnat i april 1958. Förf:s adr: Parc Veau, Redruth, Cornwall, England.

Bruna kärrhöken (*Circus aeruginosus*) i Sverige år 1958

Rapporter sammanställda av ANDERS ENEMAR

Uppropen rörande förekomsten av brun kärrhök i Sverige 1958 (se VF 17: 174, 272) resulterade i sammanlagt 38 insända rapporter. Från början var rapporteringen ganska ofullständig men luckorna kunde i viss utsträckning fyllas genom att ett tjugotal brev med förfrågningar utsändes till ornitologer i områden, varifrån inga eller endast få uppgifter influiter. Givetvis kan man inte räkna med att alla häckande kärrhökar eller lokaler kommit med, men rapporteringen har trots detta givit en viss ledning vid bedömandet av det bruna kärrhökbeståndets numerär. Detta skall beröras avslutningsvis.

Det inkomna materialet redovisas nedan, varvid varje landskap behandlas för sig. En värdering av antalet rapporterade par har gjorts landskapsvis, och resultatet anges omedelbart efter landskapsnamnet i form av de maximi- och minimivärden, som uttolkats ur rapportmaterialet. Då t. ex. tveksamhet förelegat att observerade par på två platser, som legat mycket nära varandra, verkligen utgjort två par och inte endast ett par, som jagat på båda platserna, har i maximisiffran inräknats två par men i minimisiffran endast ett. Par som registrerats endast en gång utan att häckningsbevis erhållits uteslutes också i minimisiffran. Hela tiden har endast rapporterade par under häckningstid medtagits. Undantag har gjorts för fyra fall av observerade hanar, vilka inräknats i maximisiffran, emedan rapporten kommit från mycket »säkra» och lämpliga lokaler (t. ex. Kilsviken). På kartan har inprickats rapporterade par endast från 1958 och den utvisar fördelningen av maximiantalet. Varje prick betyder alltså lokalen för ett par, även om direkt häckningsbevis saknas för åtskilliga av dessa. I relativt täta bestånd av arten har prickarna måst spridas över ett större område än vad som motsvarar sjön eller viken ifråga (se t. ex. Tåkern, Söderfjärden).

S k å n e (10—13 rapporterade par)

Hammarsjön: I en liten märkegrav, 50 × 50 m, i lertaget vid Herkules tegelbruk hittades ett bo med fyra nästan flygga ungar den 19.7. I sjöns sydligaste vik sågs vid flera tillfällen såväl ♂ som ♀ gå ned i vassen den 25.6. och den 25.7.

STEN R. LINDSKOG

Västra Sorrödsjön: 1 ♀ sågs den 26.4., 1 ♂ den 29.4. och 1 par den 19.5. Något häckningsbevis införskaffades ej. Arten har dock häckat där tidigare år (bobygge 1951, 1953, 1957). Svarta sjö: 1 par sågs den 25.5. Hammarsjön: Den 26.5. sågs 1 par i viken vid Hammarslunds stn och 1 par vid Herkules tegelbruk (jfr LINDSKOG

ovan). Dessa par kontrollerades även den 31.5. Yngsjösjön: 1 par den 1.6. Egeside sjö, västsidan: 1 par den 1.6. Yddingen: 1 par den 11.7.

STEN SVENSSON NILS LILJA

Krankesjön: Vid upprepade tillfällen konstaterades 2 par hålla till i sjön, vilket brukar vara det normala. Rönneholms mosse: 2 ex. sågs vid två tillfällen under häckningstid.

BO GUNNARSSON

Björkesåkrasjön: 1 eller 2 par brukar häcka. Tidigt på våren höll 2 par till där men endast 1 par fullföljde häckningen. Stjärneholmssjön: Arten har häckat där i flera år. I slutet av juni sågs en nyss utflugnen ungfågel, som av allt att döma måste ha kläckts på platsen. Yddingen: Brukar vara häckplats för 1 par (jfr SVENSSON och LILJA ovan).

BENGT FRITZ

Blekinge (2 rapporterade par)

Bredasund, Listerby: 1 häckande par. Oscarsvärnskarret, Karlskrona: 1 häckande par.

C.-I. CARLSSON

Oscarsvärnskarret, Karlskrona: 1 häckande par. En död unge hittades den 14.6. och den 16.8. sågs tre ungar för första gången på flygtur.

BJÖRN SWAHN

Småland (6—7 rapporterade par)

Stävlö-Vesslö-området: Med säkerhet 3 häckande par (T. CARLSSON, R. NILSSON). Björnö: 1 par har setts i flyktelek (G. CHRISTIANSSON, Å. PERSSON, T. CARLSSON, M. ERLANDSON). Rinkabyholm, Dörby: 1 par har häckat i en vassvik (G. CHRISTIANSSON, E. WELANDER). Detta skulle sammanlagt göra 5 par i trakten av Kalmar.

GÖSTA CHRISTIANSSON

Värnanäs: 1 ex. sågs jaga över maderna kring ån den 22.6. Som lämpliga vassar finns, är häckning icke utesluten.

C.-I. CARLSSON

Solgen: 1 häckande par. Arten har häckat regelbundet med 1 par sedan 1950. Vetlanda OK gm JERRY NYMAN

Öland (1 rapporterat par)

Beijershamn: 1 par sågs i flyktelek av flera personer under exkursion den 1.5.

GÖSTA CHRISTIANSSON

Gotland (Inget rapporterat par)

Jag har icke sett arten i år. Flera tillfrågade personer har givit negativa svar. Enligt länsjaktvårdare BEINERT skall arten ha setts i Nasumemyren vid Tofta skjutfält.

GÖSTA HÅKANSSON

Inga häckningsfynd har gjorts utan endast följande enstaka observationer. Fardume träsk: 1 ♀ den 18.6. Limor träsk: 1 ♂ den 21.6. Eke träsk, Fårö: 1 ♀ den 25.6. Storsund, S ånden: 1 ♀ den 29.6.

BJÖRN NAGELL GÖRAN SVANFELDT

Bohuslän (Inget rapporterat par)

Jag har i år undersökt landskapet ganska grundligt och varit i kontakt med många ornitologer utan att dock ha kunnat spåra någon häckning av arten.

INGEMAR AHLÉN

Mig veterligen har ingen häckning ägt rum i Bohuslän under året.

WILHELM ÅNGERMARK

Västergötland (10 rapporterade par)

Hornborgasjön: SVEN FREDRIKSSON har räknat 8 häckande par. Boplatserna är inprickade med hjälp av fåglarnas beteende. Till jämförelse kan nämnas, att jag 1938 gjorde en inventering i Hornborgasjön och då räknade 6 säkra och 1 troligt par i sjöområdet. 1939 tycktes vara status quo och antalet har sedan dess varit tämligen konstant genom alla åren, trots att *Phragmites* torde ha ökat sin yta till mer än tredubbel, medan de öppna vattenytorna minskats till en mycket ringa bråkdel av vad man hade vid mitten av 30-talet.

P. O. SWANBERG

Brandsfjärden: Arten har häckat där med ett par sedan 1938 och 1 par sågs där även i år. Storeberg, Tådene: 1 par har setts över vassarna från mitten av april nästan dagligen hela sommaren (R. THOLLANDER). Östen: Ingen häckning (F. O:SON-RYTERÅS). Sjötorpssjön: Ingen häckning (H. LERNER).

NILS-GERHARD KARVIK

Östergötland (17—19 rapporterade par)

Täkern: Under tiden 6.6.—25.6. gjordes en noggrann inventering av antalet häckande par. Efter långa observationer från olika utkikspunkter runt sjön beräknades antalet häckande par till 13. Detta resultat bygger på iakttagelser av typiska häckningsbestyr, såsom överlämning av byte, påbyggnad av bo o. s. v. De 13 bona kunde alla lokaliseras och en karta över deras lägen i förhållande till varandra upprättas. Området mellan Holmen och Svanhals visade sig vara det mest omtäckta, ty här häckade inte mindre än 6 par, av vilka 4 mycket nära varandra (avstånd 50—100 m). Någon osämja mellan paren märktes aldrig, trots att honorna i sitt spanande runt boet ofta kom i närheten av de närmast liggande grannbona.

PER-OLA RÖSIÖ

Bråviken: I Svinsundsfjärden 1 häckande par. Vid Ållonö 1 par sannolikt häckande. Observationerna pågick ej längre än till den 15.5. Vassarna söder om Krusenhof vid Motala ströms utlopp besöktes under våren av 1 par, men om häckning förekom blev aldrig fastställt. Glan: 1 häckande par vid Eksund. Runken: 1 häckande par vid Okna station.

Norrköpings Ornitologiska Klubb gm C.-F. LUNDEVALL

Gryts socken: 1 par brukar växla olika år mellan några småsjöar. Även i år har 1 par observerats och även om jag ej haft tid att uppleta själva boet, har det dock säkerligen häckat.

VIKING OLSSON

Värmland (0—2 rapporterade par (hanar))

På grund av sjukdom har jag just under 1958 inte kunnat kontrollera den bruna kärrhökens häckplatser i nordöstra Vänerens område. Den 6.4. såg jag dock 1 ♂ vid Hygn, Kilsviken. Kilsviken brukar normalt ha minst två häckande par årligen. Den 19.4. 1 ex. i Edsvattnet, Visnums-Kil. Även på denna plats har arten i många år varit regelbunden häckfågel. 1 par brukar även häcka i Kolstrandsviken och 1 par i Ölmeviken. Kärrhökar brukar dessutom regelbundet iakttagas i Arnö-fjärden, Väse. Av vad som sagts framgår att arten långt ifrån är ovanlig i dessa trakter.

OLLE JONSSON

Närke (9—12 rapporterade par)

Hjälmarens: Fröshammarsviken, 1 par iakttaget. Oset, 1 häckande par. Seger-sjöviken 1 par iakttaget. Tysslingen: 2 par iakttagna.

Rapportkommittén gm HANS KÄLLANDER

Kvismaren: Sannolikt 5 häckande par. Antalet kan vara något högre men observationerna vid sjön har inte varit på långt när tillräckligt noggranna för absolut exakta uppgifter. Vibysjön: 2 par brukar häcka. I år gjordes inga observationer förrän den 18.8., då 1 ad. ♂ och 1 juv. sågs samt dessutom en annan ♂ som seglade över en annan del av sjön. Man torde kunna räkna med åtminstone 1 häckande par. Skarby-sjön: Vanligen 1 häckande par. Inga observationer har gjorts under lämplig tid i år.

Enligt en lantbrukare nära sjön har dock arten uppehållit sig som vanligt vid sjön även denna sommar. Tysslingen: Den 19.8. sågs 1 ad. ♂, 1 ad. ♀ och 1 juv.

SÖREN SVENSSON

Kvismaren: 3 par i dess västra del och 2 par i dess östra del iaktogs regelbundet i slutet av april och hela maj månad. Vibysjön: 1 ad. ♂ den 29.6.

ROLF ENGWALL

Västmanland (7—9 rapporterade par)

Mälaren: Askövikén, 2 häckande par. Björnösundet, 1 häckande par. Ängsö-sundet, 1 par troligen häckande. Malmön vid Köping, 1 par iakttaget under häckningstiden.

HANS AVELIN

Finnåkerssjön: 1 ad. ♂ sågs den 14.6. Inga observationer som direkt tydde på häckning gjordes, men då lokalen är alldeles ypperlig för arten har dock iakttagelsen meddelats.

SÖREN SVENSSON

Mälaren: Vid Broholmarna (Billigen) 13 km SÖ Köping häckade 2 par. Enligt GUNNAR ANDERSSON har 2 par häckat i trakten av Köpingsåns utlopp, varav 1 par vid Norsa och 1 par vid Malmön. 4 par måste anses som ett minimum för den berörda delen av Mälaren.

GUSTAF ERIKSSON

Södermanland (13—15 rapporterade par)

Mälaren: I Söderfjärden var antalet häckande par under året minst 8 och högst 10. Fjärden undersöktes under juli månad, varvid 8 par konstaterades som säkert häckande (6 bon med sammanlagt 16 ungar besöktes). Utöver dessa kan 2 par ha häckat eller försökt häcka, men lokalerna ifråga blev för kortvarigt bevakade för att ett bestämt uttalande skall kunna göras.

LARS BROBERG

Mälaren: 2 häckande par har observerats av G. JOHANSSON och F. OSTERMAN vid Ekön och Viåskär i närheten av Sundbyholmsön.

O. K. i Eskilstuna gm ARNE LARSSON

Hallbosjön: I dess sydostligaste vik 1 häckande par. I den igenvuxna viken mellan Ekeby och Ellesta gårdar (Lillsjön) 1 häckande par. Stadsfjärden, 3 km Ö Nyköping: 1 häckande par mellan Brandholmen och Tjuvholmen.

BENGT JONSELL

Hallbosjön: Dess sydostligaste vik vid Skåra 1 par iakttaget den 20.4. och 11.5. (jfr JONSELL ovan).

INGEMAR NORD

Uppland (45—51 rapporterade par)

Följande lokaler för häckande par är alla belägna i Uppsalatrakten samt i norra och nordöstra Uppland. Flertalet lokaler har besökts flera gånger under häcknings-säsongen och av flera klubbmedlemmar. I några av de större sjöarna som ej kontrollerats i sin helhet är det ej uteslutet att flera par finns. Hjälstaviken, 4 par. Lårsta-viken, Giresta sn, 2 par. Garnsviken, Vassunda sn, 2 par. Alsikeviken, Alsike sn, 1 par. Dalbyviken, Dalby sn, 1 par. Hosjön, Knutby sn, 1 par. Kärven, Faringe sn, 1 par. Testen, Faringe sn, 1 par. Dannemorasjön, Dannemora sn, 4 par. Filmsjön, Films sn, 1 par. Gruvsjön, Films sn, 1 par. Älgsjön, Valö sn, 1 par. Stocksjön, Viksta sn, 1 par. Vendelsjön, Vendels sn, 2 par. Vissjön, Björklinge sn, 1 par. Tämnaren. Harbo sn, 3 par. Vid följande lokaler har kärnhökpar iakttagits, dock endast vid enstaka kontroll på angivet datum: Alstasjön, Fröslunda sn, 1 par den 5.7. Fiskarfjärden, Forsmarks sn, 1 par den 31.5. Rörmarn, Börstils sn, 1 par den 28.6. Följande lokaler har icke av oss kontrollerats under 1958 men är tidigare kända som regelbundna häckningslokaler för arten (se dock rapporterna från G. FRIDZÉN och K. E. FRIDZÉN, från T. ANDERSSON samt från THOLI LUNDQVIST nedan): Bondkroken, Häggeby sn, Sigridholmssjön, Lunda sn, Fysingen, Skånala sn, Kundbysjön, Rimbo

sn, Skedviken, Fasterna sn, Kornan, Fasterna sn, Fladen, Almunge sn, Gimo damm, Hökhuvuds sn, Assjön, Börstils sn och Markasjön, Börstils sn.

Uppsala O. K. gm ALLAN LUNDIN

Kundbysjön, Rimbo sn: 1 dansande par den 1.5. Kvilundasjön, Roslagsbro: Utflugna ungar iakttagna i juli.

TORE ANDERSSON

Sigridsholmssjön, Lunda sn: 1 häckande par (bofynd).

K. E. FRIDZÉN

Fysingen, Skånela och Norrsunda sn:ar: 2 par observerade hela sommaren. De har setts flyga med rov varför häckning säkerligen förekommit. Angarnsjöängen: 1 par iakttaget vid flera olika tillfällen under våren och sommaren. Den 10.8. sågs en ungfågel.

G. FRIDZÉN K. E. FRIDZÉN

Mälaren: Aspvik vid Kungsängen, 1 par har hållit till där hela våren och sommaren och fanns där den 17.8., då även 2 juv. observerades. (Ev. samma par som det från Broviken nedan.)

T. BERGGREN K. E. FRIDZÉN

Mälaren: Haknäsvisken (Ekhamnsvisken), 2 häckande par. Garnsvisken, 4 häckande par (2 par i norra delen samt 2 par i blåvassområden i det alkärr, som har förbindelse med viken). Det ena paret i Haknäsvisken torde vara samma som det U. O. K. ovan rapporterat från Alsikeviken.

SVANTE KÖLING ANDERS KÖLING

Mälaren: Broviken, 1 par den 18.5. Tibbleviken, 1 par hela sommaren.

ERIK LIND

Tämnaren: Vid Sörsjön, en avsnörd vik av Tämnaren, sågs 2 par den 7.6. På en annan lokal vid Tämnaren har jag sett 1 par hela sommaren, ett känt tillhåll sedan flera år. På en tredje lokal har ett bo med fyra ungar hittats enligt uppgifter jag fått. Det är ej omöjligt att ytterligare något par funnits vid sjön som ju är stor och har gott om lämpliga tillhåll för arten (jfr. Uppsala O. K. ovan).

LARS GUSTAVSSON

Mälaren: Svingarnsvisken, 2 par. Brunsholm, Hjulstafjärden, 1 par. Ekaviken, 1 par. Torsviviken, 1 par. Grystaviken, 1 par. Hjälstaviken, 3 par. Bälsundaviken, invid Arnö, 1 par. Lårstaviken, 1 par. Garnsvisken, 2 par. Bondkroken, Häggeby sn, 1 par. Vid samtliga lokaler har arten iakttagits i par och uppträdandet har tytt på häckning.

THOLI LUNDQVIST

Mälaren: Dalbyviken, 1 bobyggande kärnhök sågs den 25.5. Paret sågs sedan vid flera tillfällen under sommaren (jfr. Uppsala O. K. ovan).

HANS FALK

Kifjärden, Rådmansölandet: Den 24.5.—26.5. sågs 1 ♀ och 1 ♂ över sjön. De sågs flyga med strån mot en bestämd punkt i vassen den 25.5. Enligt personer i området har fåglarna iakttagits under juni och juli.

ALF NILSSON

D a l a r n a (Inget rapporterat par)

En ensam ♂ upphöll sig några få veckor vid Stora Holmsjön och Lilla Holmsjön i Stora Tuna. Fågeln visade häckningsbeteende och fraktade bomaterial i vassen i Lilla Holmsjöns västra del. Den gjorde långa utflykter på hög höjd och visade också prov på djärv flyktelek.

SUNE NORSTRÖM

Vad först beträffar den erhållna utbredningen av den bruna kärnhöken ligger det närmast till hands att göra en jämförelse med uppgifterna i den fjärde upplagan av SOF:s fågelförteckning. Överens-

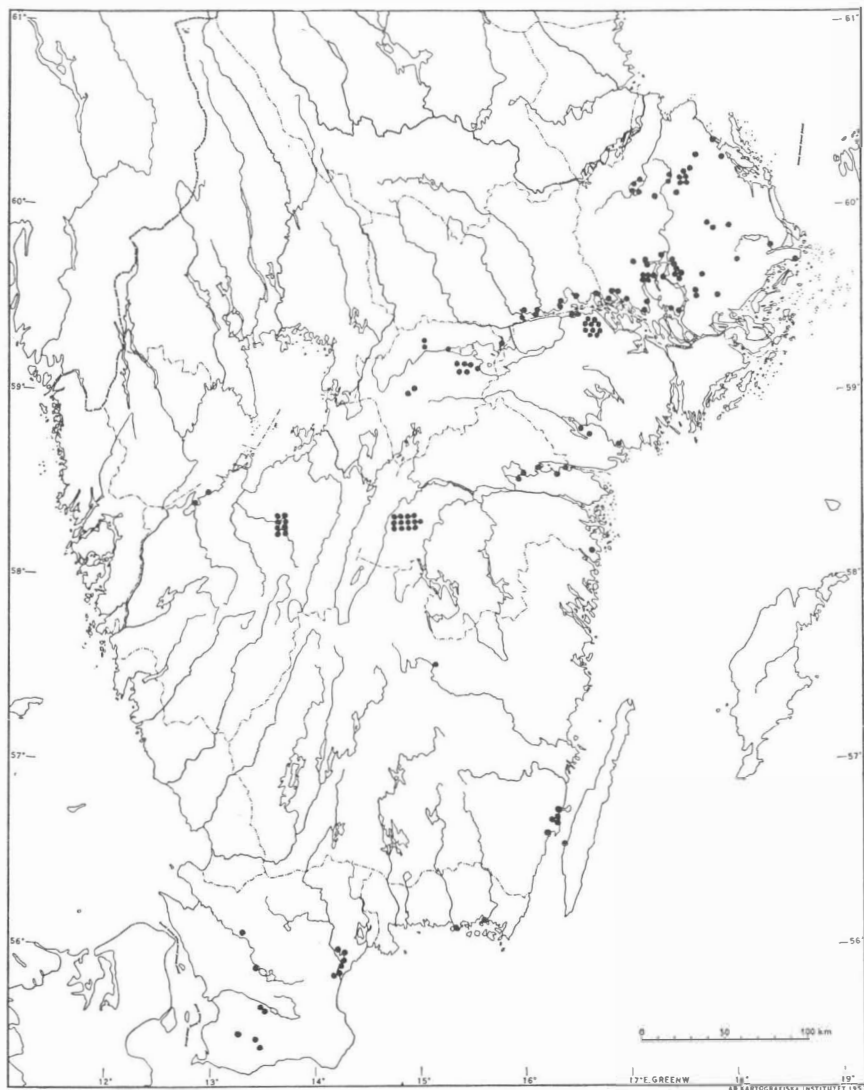

Fig. 1. Karta utvisande fördelningen av det rapporterade materialet rörande häckande brun kärrhök (*Circus aeruginosus*). Varje prick betyder ett par, observerat under häckningstid. (Map showing the distribution of the reported marsh-harriers. Every dot denotes one pair observed during the breeding-season 1958.)

stämelsen är mycket god. Dock angives Gotland som innehavare av ett häckande bestånd, men uppgifterna från 1958 har endast varit negativa beträffande detta landskap. Detta utesluter givetvis inte att

något par undgått iakttagelse. Flera tillfälliga iakttagelser av enstaka fåglar föreligger dessutom också. Södra Värmland hör enligt Förteckningen till häckningsområdet och detta är riktigt, även om just från 1958 inga observerade par rapporterats, vilket är orsaken till tomrummet på prick-kartan. Av rapporteringen att döma tycks Uppland vara den bruna kärrhökens landskap nummer ett. Omkring en tredjedel av det rapporterade beståndet emanerar härifrån. Man kan säkerligen inte helt skylla detta faktum på en rik förekomst av ornitologer i landskapet. Man kan i varje fall säga att tyngdpunkten i artens svenska bestånd är lokaliserad till Mälarens utgrenade system av trånga fjärdar och vikar. En stor del härav ligger ju också just inom Upplands landskapsgränser.

Någon häckningsuppgift från landskap utom dem, som hittills räknats som tillhörande artens häckningsområde, har icke inkommit.

Frågan om beståndets storlek är mera komplicerad att utreda, och därvid kan man inte nå något säkert resultat med utgångspunkt från det rapporterade materialet. I den första upplagan av SOF:s fågelförteckning skattades det häckande beståndet till 80—100 par och i den andra upplagan höjdes antalet till omkring 120 par. Arten ansågs även vara stadd i ökning sedan några årtionden tillbaka. I den tredje upplagan ströks beståndssiffran och den föreliggande undersökningen var tänkt som underlag för en prövning av hur pass giltig den sistnämnda beståndssiffran är idag. Summeras samtliga minimiantal rapporterade kärrhökar från de olika landskapen erhålles siffran 119. Redan denna siffra, som av flera anledningar måste åtskilligt understiga det häckande beståndets verkliga numerär, når alltså upp till det antal, som angavs i andra upplagan. Summeras maximaltalen erhålles siffran 141. Även om en viss del av de i maximiantalet ingående paren kan gälla antingen observationer av tillfälligt besökande icke häckande par eller också dubbelobservationer, så kan detta långt ifrån vara fallet med samtliga. Dessutom kan man inte komma ifrån att åtskilliga häckande par undgått observation eller rapportering. Man kan i detta hänseende peka på områdena vid nordöstra Väneren, vissa delar av Södermanland och kanske även centrala Östergötland. Där måste säkerligen finnas ett antal häckande par utöver dem, som rapporterats från landskapen ifråga. Det torde icke vara för djärvt att sätta minimiantalet par i det svenska kärrhökbeståndet till 150, och det är inte alls otroligt att denna siffra är för låg. Det är naturligtvis vanskligare att sätta någon övre

gräns, men med tanke på den ofullständighet som måste behäfta en undersökning av detta slag, baserad på upprop och enstaka förfrågningar, måste den nog ligga ganska högt. Låt oss säga, att åtminstone 25 par helt och hållet kan ha förbisetts eller häckat på för aktiva fältornitologer okända eller av dessa sällan besökta häckningslokaler. Därmed skulle beståndet med utgångspunkt från det rapporterade materialet kunna skattas till att hålla 150—175 par. I detta sammanhang bör påpekas att den bruna kärrhöken förmodligen inte haft något »stoppår» 1958, ty från flera häckplatser meddelas, att antalet häckande par året ifråga var mindre än vad som tidigare varit fallet (t. ex. Vibysjön, Björkesåkrasjön, Hallbosjön). Inte från något håll har ett större bestånd än normalt rapporterats.

Mången läsare tycker säkert att den skattning av det verkliga beståndets storlek som gjorts varit alltför snål. Men som effektiviteten i rapporteringen är okänd, har förf. med avsikt inte låtit skattningen fjärma sig faktamaterialet alltför mycket. Mången läsare kommer kanske också att finna, att just den av honom kända häckningen av brun kärrhök inte finns med varken i rapportlistan eller på kartan. Rapportera i så fall detta till VF-redaktionen så att ett kompletterande meddelande kan införas i ett kommande häfte. Låt inte denna lilla rapport utgöra sista ordet beträffande det bruna kärrhökbeståndets numerär 1958!

S u m m a r y: Marsh-Harrier (*Circus aeruginosus*) in Sweden in 1958.

The readers of this journal were requested to send in all observations of breeding pairs of the above-mentioned species made in Sweden in 1958. The result of this request can be seen on the map p. 47. Breeding was not proved in all instances. Judging from the material sent in, the breeding population of the species comprises at least 150 to 175 pairs.

Iakttagelser av liten flugsnappare (*Muscicapa parva*) och rosenfink (*Carpodacus erythrinus*)

Rapporter sammanställda av GUNNAR ●TTERLIND

Den lilla flugsnapparen och rosenfinken är två arter som från sydost och öster är på väg att invandra till Skandinaviska halvön. När VF-redaktionen våren 1958 genom upprop i denna tidskrift uppmanade läsarna att inrapportera alla iakttagelser och fynd av dessa

två fågelarter, särskilt under 1958, så var tanken dels att få en uppfattning om det aktuella läget, dels att söka få fram litet detaljer om sättet för invandringen. Främst siktade vi här på att få reda på i vad mån ungfågeln tjänstgjorde som pionjärer vid erövringen av nya områden.

Hanarna av lilla flugsnappare och rosenfinken erhåller sin fullt utfärgade dräkt först under sitt andra eller tredje levnadsår, ibland senare. Det är därför när det gäller dem — i motsats till de flesta andra arter som regelbundet häckar för första gången vid samma tidiga ålder — möjligt att även i fält skilja de yngre hanarna från de fullt utfärgade äldre. Den ettåriga hanen av lilla flugsnappare saknar sålunda den äldres roströda strupfläck och den lika gamla rosenfinkhanen den gamla hanens röda färgteckningar. Självfallet förekommer det variationer i fråga om tiden för den fullt utbildade dräktens anläggande. För båda arterna rapporteras iakttagelser av hanar, som delvis haft den gamla hanens färg eller i varje fall en antydning till denna. Det har då sannolikt i de flesta fall varit fråga om tvååriga fåglar. Könbestämning av helt ungfågeltecknade individ (dvs med ungefär samma utseende som honan) har ofta måst ske endast på grundval av sången. Säkerheten torde dock härvid få betraktas som praktiskt taget hundra procentig.

Såsom var att vänta blev antalet inkomna rapporter om de aktuella fågelarterna ganska begränsat — i regel kan endast mera avancerade fågelkännare identifiera liten flugsnappare och rosenfink. Sammanlagt inkom ca 15 rapporter om vardera arten. Många var emellertid mycket innehållsrika och alla har bidragit till att öka kännedomen om invandringen till vår halvö. Förutom från år 1958 har tidigare icke publicerade uppgifter influerat från de närmast föregående åren. Dessa har infogats tillsammans med de mera aktuella från 1958 och gjort bilden fullständigare. — Det vore mycket värdefullt om VF:s läsare även i fortsättningen ville meddela sina observationer rörande dessa nya medlemmar av den svenska fågelfaunan.

Nedan följer de inkomna rapporterna ordnade landskapsvis i den ordning som användes i »Förteckning över Sveriges fåglar». Uppgifter utan årtal avser 1958.

Liten flugsnappare

S k å n e

En ivrigt sjungande liten flugsnappare hördes och sågs den 10.6. nära Dalsjön, ca 3 km NE Bjärnum järnvägsstation (N Hässleholm). Fågeln, som var en icke

Fig. 1. Liten flugsnappare (*Muscicapa parva*), utfärgad hane. Ottenby lund, juni 1958. Foto: VICTOR HASSELBLAD. (*Red-breasted flycatcher, adult male. Ottenby, Öland.*)

utfärgad hane, observerades under en halvtimme (kl. 11.55—12.25) i en grandunge med inslag av bok, ek, björk och tall. Mestadels höll flugsnapparen till i övre hälften av de 13—16 m höga träden. Den avlägsnade sig, tidvis sjungande, i nordostlig riktning. Ytterligare efterforskningar samma dag och senare inom området gav negativt resultat. Inventering av traktens fågelfauna hade pågått kontinuerligt sedan den 29.5.

GUNNAR STRÖMBERG

1 ex., troligen ungfågel, uppehöll sig i fyrträdgården vid Falsterbo under tiden den 31.8.—27.9. Två fåglar noterades dock den 12.9. på samma lokal. Den 15.9. sågs ytterligare 1 ex. på Skanörs ljung (icke identiskt med något av de föregående).

Falsterbo Fågelstation gm OVE ANDERSSON

En gammal hane sågs i vassen i Vallgraven vid Malmö Museum den 17.5.1957. Den var tillsammans med ett stort antal svartvita flugsnappare. — Den 25.9.1958 visade sig en ungfågel i Slottsparken i Malmö och följande dag såg vi två äldre fåglar (honor eller ettåriga hanar) och en ung. Den 27.9. var alla försvunna, men den 9.10. upptäcktes i samma park, ej långt från den tidigare observationsplatsen, två ex., en utfärgad hane och en ungfågel.

SUNE CHRISTIANSSON RUNE OLSSON

Blekinge

Den 31.5.—3.6.1956 hördes en ej utfärgad hane sjunga nära hägerkolonien vid Tromtö, Förkärla sn (jfr VF 16:134, 1957). År 1957 besökte jag ej denna lokal, men den 12.—17.6. 1958 sjöng en utfärgad hane på exakt samma plats. Under de första

dagarna lät den höra sig från de lägre partierna av några bokar. Sedan skedde en förändring därhän att den gjorde utflykter på flera hundra meter och uppsökte trädens högsta delar, varifrån sången ljudt allt mera sporadiskt. För ett mänskligt öga erbjuder hela Tromtö-skogen samma betingelser för arten. Kanske antyder det identiska platsvalet 1956 och 1958 att det var fråga om ett och samma individ?

CARL-IVAN CARLSSON

En fullt utfärgad hane iaktogs den 30.6.1957 i hägerskogen vid Tromtö. En likaså fullt utfärgad hane sjöng under näringsökande i bokkronorna under regnväder på morgonen och förmiddagen den 2.7. samma år på nämnda lokal. Vid ett tillfälle under fm., då jag till skydd mot regnet stod under ett träd, kom först hanen och strax därpå honan (i varje fall var det en fågel utan rött på strupen), varnande och oroliga mig mycket nära. Då jag avlägsnade mig tycktes fåglarna lugna sig något. Häckning? — Den 9.6. 1958 iakttog jag under regnväder på fm. en fullt utfärgad hane sjungande i bokskogen W hägerkolonien vid Tromtö.

HANS GÜNTHER

Småland

Den 6.8.1957 observerades en utfärgad hane sjunga vid Pauliström, ca 26 km ENE Vetlanda.

ENAR KARLSSON
Vetlanda Ornitol. Klubb

Den 7.6.1958 iaktogs en icke utfärgad hane på en ö i sjön Solgen, ca 15 km NNE Vetlanda. Den sjöng vid flera tillfällen. Flugsnapparen höll till i trädens kronor och den försvarade ett revir på ca 50 × 50 m. Den artbestämdes definitivt på den typiska stjärtteckningen och på varningslätet.

J. NYMAN W. STRÖMBLADH
Vetlanda Ornitol. Klubb

Öland

Under tiden den 16.5.—3.6. ringmärktes nio vid Ottenby fågelstation genomsträckande exemplar (data: 16., 17., 21., 23., 25., 30.5. och 3.6. — den 30.5. 3 ex., i övrigt 1 ex.). Av dessa noterades ingen som utfärgad hane men två som honor.

Under höststräcket gjordes följande märkningar: 7.8. 2 ungfåglar, 3.9. 1 ungfågel, 7.9. 1 ex. (ospec.), 20.9. 1 ungfågel och 1 ospec. ex. Sammanlagt märktes alltså 1958 15 ex., vilket är den högsta märkningssiffran per år vid Ottenby (1954 dock 14 ex.).

Ur fågelstationens dagbok kan vidare följande upplysningar hämtas rörande artens uppträdande i Ottenby lund. Den 19.5. sjöng två icke utfärgade ex. i södra och mellersta delen och en utfärgad hane i norra delen av lunden. Den 31.5. iaktogs arten på fyra olika platser, och på två av dessa iaktogs vardera ett par. I dessa båda fall var hanarna utfärgade. Den 5.6. hittades ett bo i lunden, och den 13.6. innehöll det sex ägg. Den 18.6. var sammanlagt tre bon kända i lunden. En av hanarna var helt utfärgad, en annan hade blott en liten roströd fläck alldeles under näbben, medan den tredje ej kunde iakttagas ordentligt. Samtliga bon låg i lundens södra delar. — Den 20.6. noterades fyra ex. i norra delen av lunden, därav två sjungande hanar (ingen uppgift om status).

Sammanfattningsvis kan alltså sägas att tre par bevisligen häckat och att sannolikt ytterligare ett eller två par haft bo i Ottenby lund under 1958.

Den 18.6. observerades ett par i Västerstads lund, ca 20 km N Ottenby lund. Hanen var icke utfärgad.

Ottenby Fågelstation gm BENGT DANIELSSON

Gotland

Den 20.5.1954 observerades 1 ex. vid Hoburgen. Fågeln höll sig helt tyst och hade ej någon röd teckning. Det var en veritabel »kanondag» med myller av småfågel i strandbuskagen.

CARL-IVAN CARLSSON

Stora Karlsö. Den 26.5. sågs 1 ex. i Hien och den 29.5. 1 ex. på Nådarslätt och ännu 1 ex. vid gamla fyrtrappan den 2.6. Redan den 10.5. lär 2 ex. ha setts i Hien. Ingen utfärgad hane sågs. (B. BESTE, J. DE GEER & B. FLACH, F. o. Fl. 53:224, 1958).

Arten är enligt B. FLACH & R. VON SCHULTZ (F. o. Fl. 53:32, 1958) årsviss på ön sedan 1953; häckning 1956. Den 27.5.1957 observerades minst 12 ex.! Ingen enda fullt utfärgad hane kunde dock noteras bland dessa och övriga iakttagna år 1957. Några ex. uppvisade dock en mycket svag rostgul-roströd färgton på strupen och övre delen av bröstet. Häckning konstaterades ej detta år.

Gotska Sandön. Under tiden den 23.5.—3.6. observerades 4—6 olika ex. Av de sex iakttagelserna gällde tre sjungande hanar, tydligt revirhävande. I det område där arten häckade 1956 sågs intet ex. efter den 29.5. Häckning är dock mer än sannolik även denna säsong. Av tre närmare iakttagna hanar var en rödbröstad, de två övriga utan iögonenfallande rött, den ena möjligen svagt rosa.

JAN HÖJER JOHAN NORBECK

Dalsland

Vid N. Hökedalen i Dals Ed sn anträffade undertecknad den 16.7. en familj med tre nyss utflugna ungar, som flitigt matades. Någon utfärgad hane iaktogs ej och ej heller sågs de båda gamla fåglarna samtidigt. Matning observerades emellertid ofta, varför det är troligt att hanen var icke utfärgad. Biotopen utgjordes av äldre högstammig gran- och tallskog med någon enstaka stor björk. En mindre bäck kantad med alar rinner genom området. Senare samma dag besöktes lokalen i sällskap med ALGOT GUSTAFSSON och BENGT WIKLUND. Flugsnapparna var kvar på samma plats och studerades under ca två timmars tid. De förflyttade sig härvid inom ett område på ca 75 m². Något bo kunde ej hittas, men troligt är att ungarna var kläckta i närheten. Jämförelse med svartvita flugsnapparens ungar antydde att de lämnat boet blott två—tre dagar tidigare. Den 18.7. kunde fåglarna ej återfinnas på platsen.

MATS CARLSSON

Södermanland

1 ex., ung hane eller hona, iaktogs den 23.5. på em. under ca en och en halv timmes tid på ön Hävringe i Södermanlands skärgård (ca 15 km SE ●xelösund). Nämda dag var det rätt gott om andra flyttare som rastade, t. ex. törnskata, rödstjärt och flera arter sångare.

BENGT JONSELL

En fullt utfärgad hane hördes sjunga i en park utanför Gnesta första gången den 26.5. Den kontrollerades den 6.6. ca 400 m från första lokalen och den 15.6., samt hördes sista gången den 4.7. Ingen hona syntes till.

LENNART ANDERSSON

Uppland

En hane med brunrött parti på bröstet sågs och hördes av undertecknad den 5.6. kl. 06.50—07.45 i Hagaparken i Stockholm. Den sjöng flitigt i lövverket av ek, bok och hassel och sågs på endast några meters håll med kikare. Senare kunde flugsnapparen ej återfinnas.

PER SOLLENBERG

Dalarna

En sjungande hane observerades i Norrdalen, Säter, den 26.5.1957 (KARL ERIK FAHLÉN m. fl.) och 1 ex. vid Åsbo, Grytnäs sn, den 6.6.1957 (GÖTE NYHLÉN).

Södra Dalarnas Naturvänner gm ELIS DAHLGREN

Rosenfink

Småland

I trakten av Jönköping upptäcktes arten 1955 av undertecknad M. DAHLGREN tillsammans med FRANZ PROTIWA (publ. genom K. VON ESSEN i F. o. Fl. 51:93, 1956). Tidigare häckning kan ha skett, när en fågel av denna art sågs redan 1952. Boet av år 1955 hittades den 4.7. och innehöll då fem ägg, som ruvades hårt av honan. Det låg i en vildapel ca 0,5 m över marken. Terrängen var bevuxen med en, hassel, björk och med inslag av al samt med kraftig undervegetation. Boet plundrades dock,

troligen den 7.7. Fåglarna var kvar på platsen till in i augusti och den fullt utfärgade hane sjöng intensivt i mitten på juli. Något nytt bo hittades ej.

På exakt samma lokal hördes rosenfinken första gången under 1956 den 3.6. Det var även nu en fullt utfärgad hane och den hördes sedan dagligen t. o. m. den 9.6. Den 16.6. fick vi emellertid höra fågeln på en plats 2—3 km från den gamla lokalen. Ett bo upptäcktes här den 20.6. Det innehöll fem ägg och låg i en vildvuxen vinbärsbuske (ca 0,75 m över marken). Terrängen utgjordes av alkärr med vass och kaveldun som dominerande vegetation. Sannolikt på grund av stark nattkyla i slutet av juni kläcktes endast en unge, som var vid god vigör den 2.7. RUNE NICKLASSON besökte boplatsten den 7.7. varvid ungen var borta, troligen förolyckad (beräknad ålder vid denna tid 8—9 dagar).

År 1957 hördes och sågs en utfärgad fågel första gången den 26.5. vid föregående års häckplats. Den sjöng hela juni, men något bofynd gjordes ej. Ytterligare en hane hördes den 4.—11.6. på en plats 3—4 km från den nyss nämnda. — Trots efterforskningar under 1958 på de gamla lokalerna blev resultatet då helt negativt. Passande terräng finns över stora områden, varför det ändå är tänkbart att rosenfinken kunnat finnas i trakten även detta år.

MAX DAHLGREN GÖSTA DAHLGREN

Öland

Endast en observation gjordes vid ●ttenby fågelstation: den 2.8., då en ungfågel ringmärktes (stationens sjätte rosenfink).

●ttenby Fågelstation gm BENGT DANIELSSON

Gotland

Vid Gammeln på östra delen av ön häckade ett par i juni—juli. En hane hördes här först ca 30.5. Den 3.6. konstaterade jag att det var en icke utfärgad hane på platsen. Den 6.6. alternerade den mellan ett par trädgårdar och en dunge ca 100 m bort. Fågeln sjöng nu mindre flitigt. Den 19.7. slutligen observerades en nyss flygg unge.

KARIN JANSSON

Stora Karlsö. En hona iaktogs i Hien den 27.5. och troligen samma ex. den 29.5. (B. BESTE, JAN DE GEER & B. FLACH, F. o. Fl. 53: 224, 1958.)

Gotska Sandön. Under tiden den 25.5—3.6. observerades 6—10 olika ex. Av de tio observationerna gällde sju sjungande hanar (i den mån sången är könsspecifik), som dock ej hävdade revir utan uppenbart var på genomflyttning. Alla närmare iakttagna (5 ex.) var hanar (enligt ovan) i helt grå ungfågeldräkt. Tre ex. ringmärktes. En direkt sträckobservation gjordes den 25.5., då en ung hane gjorde sträckförsök ut över havet mot NW.

JAN HÖJER JOHAN NORBECK

Närke

En ung hane upptäcktes sjungande vid ●rmesta holme, ●set utanför Örebro, den 8.6. (R. GYLLIN), den 12.6. noterades den vid Aspanäs, ca 1 km från nyss nämnda lokal (E. ROSENBERG), och sista gången hördes den sjunga den 22.6. (H. CARLESTAM).

●rmitologiska Klubben i Örebro gm R. EDBERG & H. KÄLLANDER

Västmanland

Den 8.6. hördes en ung hane sjunga i en lövdunge vid stranden av sjön Väringen inom Frövi köping. Det var kl. 09.00 och fågeln flyttade sig efter en halvtimme till ett par andra dungar i närheten. På mycket nära håll kunde man i kikaren se att det rosa inslaget endast fanns som en svag antydning. Fågeln benägenhet att byta sångplats tydde på att det var en ensam hane. Den lät ej heller höra sig senare.

GUDRUN och ÅKE ULANDER

Uppland

På den gamla häckplatsen i Frötuna strax S Norrtälje iaktogs under tiden den 25.5.—22.6. sammanlagt tre olika hanar, varav två röda och en grå. Antalet honor

osäkert. Två bon med resp. fyra och fem ägg hittades, men båda kullarna blev på obekant sätt förstörda. Det första ägget i 4-kullen lades den 2.6. (boet funnet den 1.6.). Den 10.6. var dock äggen borta. Boet med fem ägg hittades den 15.6., ca 200 m från föregående. Här försvann äggen efter ett par dagar. — Efter den 22.6. gjordes blott ett helt kort besök på platsen, med negativt resultat. TORE ANDERSSON

En ung hane utan rött i dräkten iaktogs den 23.6. i en villaträdgård i Södra Ängby, Stockholm. Den sågs vid goda ljusförhållanden och på nära håll, då den sjöng. Efter en kort stund försvann den från platsen. PER-OLOF PALM

Dalarna

I Säter iaktogs flera ex. på våren och sommaren 1957, och detta var femte året i följd som denna fågelart visade sig där. En tämligen utfärgad hane sågs i sällskap med en hona i en gammal apel invid en åkerlada i Tingsvallen den 26.5. Paret flög sedan ned i en närbelägen ravindal, där även rosenfinkens sång hördes (INGRID HEDMAN, ELIS DAHLGREN m. fl.). Denna dag hördes minst två, sannolikt tre, hanar sjunga i samma dalgång (INGRID HEDMAN m. fl.). Här visade sig en sjungande, ganska utfärgad hane med tre olika sångvarianter och enligt uppgift även en hona den 2.6., då fågeln även flera gånger lät höra sitt karakteristiska varningsläte (JOHN PALM, ELIS DAHLGREN m. fl.). En utfärgad hane i sällskap med en brungrå fågel — med största sannolikhet en hona — sågs och några ofullständiga sångstrofer hördes i Norrdalen den 7.7. (GÖTE CARLSSON). — I Hedemora landskommun iaktogs flera rosenfinkar omkring månadsskiftet maj—juni 1957 (NILS MODIN).

För sjätte året i följd observerades flera rosenfinkar i Norrdalen och i andra delar av Ljusteråns dalgång i Säter 1958. Sålunda iaktogs en något utfärgad hane i Norddalen den 26.5. (SVEN A. MELLQUIST) och samtidigt hördes sången vid Ljusterbro, 2 km NW Norrdalen (KARL ANDERSSON). Den 1.6. hördes sången både i Norrdalen och något öster därom, och i Norrdalen sågs ett par. Hanen hade här endast en mycket svag rodnad inskränkt till området kring näbben (GÖTE CARLSSON). En helt ofärgad hane observerades även av IVAR MATSBO. Vid denna tid sågs två par tydligen sysselsatta med att bygga bon, det ena nära platsen för det senare bofyndet (JOHN PALM, FOLKE ANDERSSON). Fyra hanar, därav en mycket röd och en ej alls utfärgad, sågs i trakten av Norrdalen den 15.6. (JOHN PALM). En icke utfärgad hane sjöng vid Norrdalen den 22.6. (KARL ANDERSSON, ELIS DAHLGREN).

För första gången gjordes ett säkert bofynd i Säter, ehuru det knappast kan råda något tvivel om att häckning förekommit där i åtskilliga år. Den som besökt ravin-systemet här inser säkert hur svårt det är att hitta ett litet fågelbo i detta stora område fyllt av buskage och snår. En annan orsak till att intet rosenfinkbo påträffats tidigare är väl den att fågelvännerna i trakten iakttagit stor försiktighet för att inte onödigtvis störa de nyinflyttade fåglarna. PER HEDLUND fann den 8.6. ett bo med fem ägg i ett snår av röda vinbär, gråal och hallon (ca 0,3 m över marken), i en brant ravinslänt nära Norrdalen. Hannen var starkt röd på frambröst och huvud (GÖTE CARLSSON). Kläckning skedde den 18.6. och resultatet blev fyra ungar och ett rötägg (PER HEDLUND). Ungarna flög ut någon av de första dagarna i juli (GÖTE CARLSSON).

Ett rosenfinkpar iaktogs vid Backa i Hedemora landskommun den 9.6., då även parning bevitnades där. Hanen var något utfärgad. Sången hördes sedan på denna plats under ungefär en veckas tid. Därefter iaktogs ingenting där. På Brunna ön i sjön Hovran hördes sången den 22.6. (BÖRJE AXELSSON).

Södra Dalarnas Naturvänner gm ELIS DAHLGREN

Liksom under 1956 var Gustafs sn under sommaren 1957 tillhåll för flera rosenfinkar. Ett nyss påbörjat bo — det första inom området — anträffades den 9.6. vid Bobergs by intill Våbäcksfors. Det var placerat i en från en avhuggen häggstam bildad anhopning av skott, ca 0,6 m från marken. Platsen låg i en sydslutning mot och endast ett par meter från Dalälvens vatten. Omgivningen utgöres av slättbygd och åker, som mot älven övergår i ganska branta och frodiga slänter. Vegetationen

är den vanliga för hagmarker i dessa trakter, med buskar och lövträd som dominerande inslag, på sina håll av sådan täthet att den bildar formliga djungelsnår, speciellt där den högre örtfloran bidrar till att fullständiga bilden. — Den 11.6. var boet nästan färdigt och tre dagar senare låg där tre ägg i en kull, som senare utökades till fem. Den 9.7. hade alla ungarna lämnat boet.

Förutom detta häckande par observerades ytterligare en utfärgad hane och en gråbrun fågel av arten — den sistnämnda av allt att döma en hona — inom det aktuella området. Det blev ej klarlagt om dessa häckade, men det synes troligt att så var fallet. Sommaren 1956 sågs den 27.6. längre upp efter älven två utfärgade hanar och en hona, vilka alltså möjligen kan ha varit samma fåglar, som dök upp 1957. Den sedan flera år som rosenfink tillhåll kända Norddalen vid Säter ligger ca 9 km nedströms Dalälven.

Sommaren 1958 häckade ej mindre än tre par ganska nära varandra vid Boberg. Endast ett av dem lyckades dock med sin häckning och först efter ett tidigare misslyckande. Den 4. och 5.6. påträffades två bon i vilka första ägget lades den 6.6. När andra resp. tredje ägget lagts avbröts häckningen i det senare boet. Av allt att döma kråkors eller skators verk. Dessförinnan hade upptäckts att denna hona var ringmärkt. Den andra häckningen fortgick normalt och honan ruvade fyra ägg — ungarna kläcktes troligen ca 23.6. Två dagar senare var boet tomt. Möjligen hade en mink från den närbelägna älvstranden våldgäst. — Det tredje boet påträffades omkring den 19.6. och innehöll då fem ungar. Häckningen misslyckades dock genom att betande kor trampade omkull bobusken. Boet med ungarna klarade sig visserligen, men dagen efter fanns spår varken av bo eller ungar.

Den 26.6. påträffades det fjärde boet inom området. Det var den förut observerade ringmärkta honan, som ej oväntat var mitt uppe i en ny häckning. Den konstaterades senare ruva fem ägg. Enligt beräkningar lär det första ägget i denna kull ha lagts 20—22 dygn efter det att den tidigare kullen spolerats. Fyra ungar blev nu kläckta och kunde lämna boet den 28.7. Honan lät sig utan svårighet fångas för kontroll av ringnumret och det blev klarlagt, att det var samma hona som föregående år genomförde den första häckningen på denna lokal och då även blev ringmärkt.

Samtliga här påträffade bon var placerade i mindre häggbuskar i en slänt efter Dalälven och inom ett område vars längd ej överstiger ca 175 m. Två bon befann sig endast ca 30 m från varandra. Det var därför naturligt att det ofta kom till skärmytslingar mellan hanarna. Samtliga dessa tre hanar var utfärgade.

Även grannsocknen Stora Tuna hade under sommaren 1958 häckande rosenfinkar. Vid Lustmyren i Borlänge observerades den 23.6. en outfärgad hane sjunga och hävda revir gentemot en grannare rival av arten och ett bo påträffades i en mindre björk ett tiotal meter från en landsväg. Tre dagar senare innehöll det två ägg, men häckningen avbröts tyvärr på detta stadium till följd av störningar på boplatzen, sannolikt orsakade av närgångna småpojkar. Paret skred emellertid på nytt till häckning och den 22.7. fann jag boet i en mindre björk ännu närmare landsvägen, men ganska väl skyddat. Det innehöll tre halvstora ungar och ett rötägg. En unge försvann emellertid några dagar därefter och återfanns död intill boet. De återstående två ungarna lämnade lyckligt boet den 27.7. — Det andra häckningsfyndet gjordes ca 300 m från föregående häckplats i en lövskogsduge invid järnvägen. Boet låg i en liten björk och innehöll den 11.7. omkring halvstora ungar. Den 17.7. var boet tomt och en död unge låg invid boplatzen. En törnskatefamilj i närheten var sannolikt skulden till tragedien. Rosenfinkarnas beteende tydde dock på att åtminstone någon unge klarat sig helskinnad. — Hanen var i detta fall fullt utfärgad.

I övrigt kan nämnas att L. LIDÉN iakttog en fullt utfärgad hane invid Frostbrunnsdalen den 2.7.

SUNE NORSTRÖM

Rosenfinken synes ha ökat i trakten av Leksand (jfr VF 16: 52—54, 1957) och 1958 fann jag den häckande vid Limsjön och Dragsångarna i Leksand sn. Vid Limsjön sjöng en hane den 29.5. Den 17.6. var den alltså kvar men sjöng mindre flitigt. Boet hittades först då ungarna matades. De var fem till antalet och flög ut den 7.7.

Vid Dragsångarna hördes en hane först den 9.6. Bo funnet den 6.7. De fyra ungarna lämnade boet den 12.7. — Båda hanarna var gamla, röda fåglar.

Vid Altsarbyn i Rättviks sn har en fullt utfärgad hane även hållit till. Huruvida häckning förelåg ville jag ej undersöka på grund av närhet till bebyggelse.

De nämnda tre platserna är faktiskt de enda buskmarker jag undersökt under året. Sådan terräng är mycket vanlig i trakten, varför jag håller för troligt att det finns flera par rosenfinkar i dessa nejder.

GUNNAR LIND

H ä l s i n g l a n d

Hela sommaren 1955 uppehöll sig ett par rosenfinkar på en lokal 5 km utanför Bollnäs. Hanen var fullt utfärgad. Platsen är belägen alldeles intill en sjö och vegetationen utgöres huvudsakligen av björk och videbuskar.

ÅKE KVICK

V ä s t e r b o t t e n

Den 5.7.1958 hörde undertecknad en rosenfinkhane slå ett tiotal drillar strax före kl. 08.00 vid Umedalens sjukhus, 6 km W Umeå stad. Fågeln sågs aldrig, men någon möjlighet till förväxling föreligger ej, då jag tidigare hundratals gånger hört rosenfinken i trakterna kring Säter.

EINAR RODÉN

Sammanfattning och kommentar

Ser man på häckningsförekomsten av de två aktuella fågelarterna så har lilla flugsnapparen alltså under 1958 häckat i Ottenby lund på Öland med minst tre par, möjligen har det varit fyra eller fem. Ett par iaktogs vidare ca 20 km norr om Ottenby i Västerstads lund under häckningstid i juni. Häckning uppgives även vara sannolik på Gotska Sandön, och på fastlandet konstaterades häckning i Dals Ed sn i Dalsland. Enligt litteraturen har häckning tidigare skett vid Eksjö 1944, vid Ottenby 1950 (ev. även 1951) och årligen sedan 1954 (1—2 par), på St. Karlsö 1956 och på Gotska Sandön samma år. Uppgifterna från Tromtö i Blekinge tyder på häckning även där 1957. — Revirhävdande hanar har dessutom 1958 iakttagits utanför Vetlanda i Småland och vid Gnesta i Södermanland. Sjungande ensamma hanar stadda på vandring eller flyttning har samma år noterats vid Bjärnum i norra Skåne och i Hagaparken i Stockholm i första hälften av juni. Därtill har redovisats några fynd av flyttande ex., bl. a. nio under tiden den 16.5.—3.6.1958 vid Ottenby fågelstation — höstiakttagelserna är av mindre intresse i detta sammanhang.

Rosenfinken har under 1958 konstaterats häcka med åtta par — troligen har det varit flera — i trakterna kring Dalälven mellan Hedemora och Rättvik och med två par nära Norrtälje, dessutom vid Gammelgarn på Gotland med ett par. Häckning är i litteraturen känd från Fårön 1938, St. Karlsö 1949, vid Jönköping 1955 och 1956, vid Hovran nära Hedemora 1950, 1952 och 1954, vid Limsjön i

Leksand 1956, vid Lisinge Rö i Uppland 1956 och vid Norrtälje 1957, samt vid Skellefteå i Västerbotten 1955. — Från 1958 förtjänar även följande observationer att nämnas här. En ensam hane sjöng under ca två veckor vid Oset utanför Örebro i juni. Sjungande hanar på vandring eller flyttning iaktogs i samma månad vid Frövi i Västmanland och vid Södra Ängby i Stockholm. Därtill observerades 6—10 fåglar rastande på Gotska Sandön under tiden den 25.5.—3.6. och en hona i slutet av maj på St. Karlsö. En ung hane sågs f. ö. på Sandön göra sträckförsök mot NW ut över havet den 25.5. Arten har noterats vid denna tid på ön även 1955 och 1956. Längst i norr föreligger en uppgift om tillfälligt uppträdande av en sjungande hane utanför Umeå i början av juli.

Utrymmet tillåter ej någon mera detaljerad analys av det inkomna iakttagelsematerialet och vad som tidigare är känt om lilla flugsnapparens och rosenfinkens uppträdande i vårt land. Vi hoppas kunna återkomma framdeles med en sådan redogörelse. Här må dock några viktigare drag beröras.

Lilla flugsnapparen ger intryck av att främst frekventera invandringsvägen över södra Östersjön mot Sydsverige, medan rosenfinken mera synes passera mellersta och norra Östersjön med Gotska Sandön som tämligen regelbunden rastplats. Möjligen bidrager den lilla flugsnapparens djupare utbredning söderut mot Balkanhalvön till att flyttningssprolongationerna blir vanligare mot sydligaste Sverige än när det gäller rosenfinken. Båda arterna har som bekant i Europa en utpräglad NW—SE-riktad flyttningsriktning. Den olika iakttagelsefrekvensen vid Ottenby fågelstation under sträcket kan dock delvis förklaras av att lilla flugsnapparen är nattflyttare, medan rosenfinken till stor del är dagflyttare.

Hittills synes rosenfinken ha varit mest framgångsrik som invandrare av de två, trots att tillgången på lämplig häckningsterräng m. m. är god för båda arterna och trots att de tillfälliga fynden av lilla flugsnapparen varit talrikare. Såsom tidigare framhållits (jfr OTTERLIND: Flyttning och utbredning, VF 13, 1954) gynnas rosenfinken vid sin invandring över Östersjön dels av att den är mera flockflyttare än lilla flugsnapparen, dels också av att den är dagflyttare och dagsångare, medan flugsnapparen är nattflyttare och dagsångare. Parbildningen i områdena väster om Östersjön underlättas av båda dessa egenskaper hos rosenfinken, medan lilla flugsnapparens erövring av nya områden på så stort avstånd från det gamla häckningsområdet

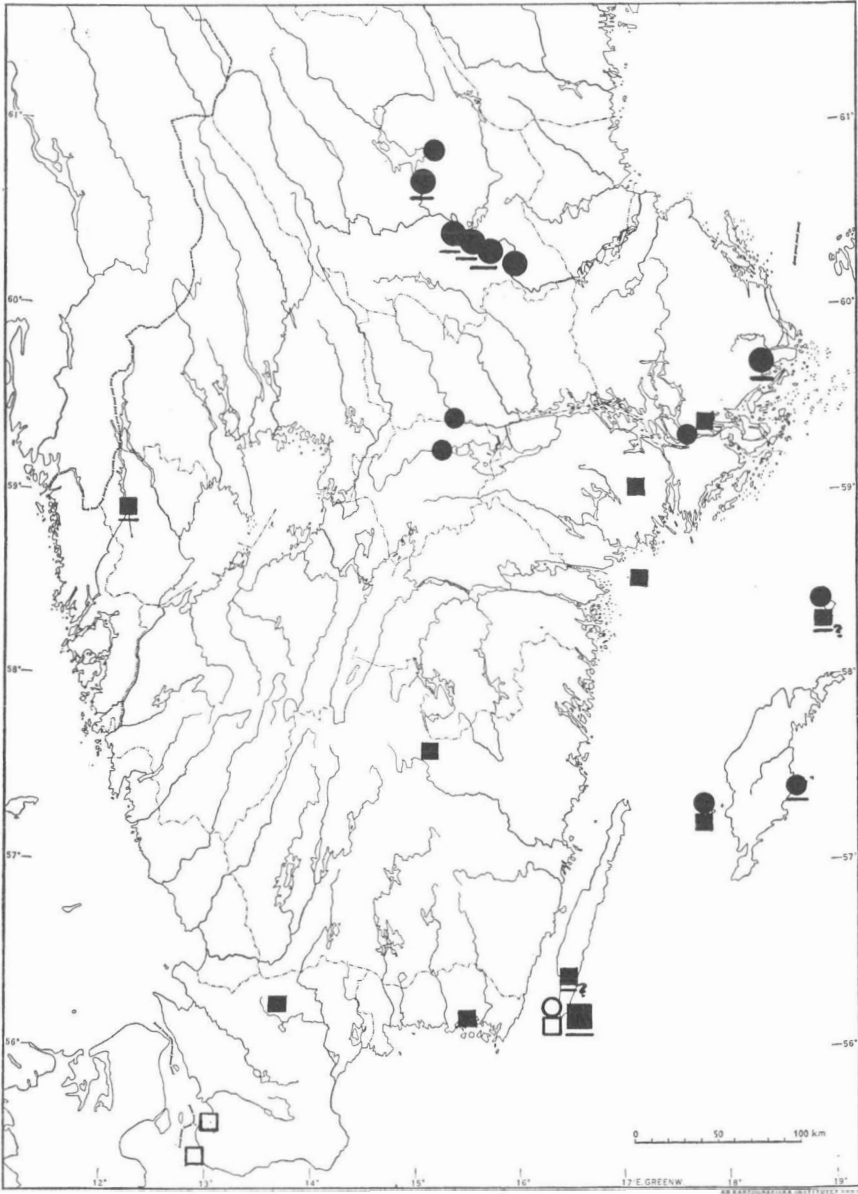

Fig. 2. Karta utvisande de lokaler, där liten flugsnappare (*Muscicapa parva*) ■ och rosenfink (*Carpodacus erythrinus*) ● observerats under år 1958. För rosenfinken tillkommer en lokal vid Umeå utanför kartan. Understrukna tecken markerar att häckning iakttagits. Ofyllda tecken anger lokaler för höstfynd. (Map showing localities for the red-breasted flycatcher ■ and the scarlet grosbeak ● in Sweden 1958. One additional record of the latter species was made at Umeå in northern Sweden. Breeding is indicated with a line below the symbol. Open symbols denote localities of observations in the autumn.)

hindras: flugsnapparna skingras lätt åt olika håll vid passagen över havet och har sedan svårare att lokalisera sina artfränder i det nya området, särskilt som hög frekvens av lämpliga häckningsbiotoper föreligger.

Karakteristiskt för både lilla flugsnapparen och rosenfinken vid deras invandring är deras uppträdande som ö-häckande. Häckningarna av båda arterna t. ex. på St. Karlsö, flugsnapparens häckning på Gotska Sandön och rosenfinkens på Fårön måste nog betraktas som resultat mera av flyttningens förlopp än av tillgången på lämplig häckningsterräng — dvs av s. k. ö-effekt (jfr den ovan nämnda uppsatsen i VF). Samma fenomen torde spela stor roll för den gynn samma utvecklingen av lilla flugsnapparens kolonisering av Ottenby lund, även om häckningsterrängen här är lämpligare. För mera bestående häckning torde alltså lilla flugsnapparen f. n. alltjämt vara beroende av en sådan ö-effekt som Ölands södra udde har på flyttfåglarna om våren. Antalet flyttningprolongationer måste ytterligare ökas för att en effektiv kolonisering av fastlandet ska kunna ske.

Rosenfinken har åtminstone delvis övervunnit detta stadium och kan redan sägas vara ett mera säkert nyförvärv i vår fauna. Tydligen har Dalälvens dalgång också verkat som en uppsamlingsplats för de rosenfinkar, som från sydost förlängt sin flyttning in över vårt land. Ovanligt rik tillgång på lämplig häckningsterräng har sannolikt betytt mycket i sammanhanget. Bosättningen vid Norrtälje ligger efter den tänkta flyttningvägen upp mot dessa trakter.

Det bör observeras att koncentrationen av häckningsfynd och andra iakttagelser i Dalarna icke kan tillskrivas något speciellt stort antal ornitologer där. Tvärtom är det många områden, som årligen besökes och genomlyssnas långt effektivare utan att någon häckning noterats, t. ex. Stockholmstrakten och trakterna kring Örebro och Norrköping.

Rosenfinkens förekomst vid Dalälven är ett exempel på kolonisation, där ortstroheten i kombination med flockflyttning och fördelaktig dygnsrytmik (dagsång-dagflyttning) först lett till en ganska isolerad, lokal bosättning. Denna har sedan — även om upprepade tillskott kommit utifrån — troligen blivit till ett sekundärt spridningscentrum för omgivande trakt. Måhända har häckningen av lilla flugsnapparen i Ottenby lund haft samma betydelse för uppträdandet av arten i Västerstads lund 1958. I övrigt synes denna art ej ha gett upphov till något sådant spridningscentrum. Däremot är det säkert att ortstroheten bidragit till att arten flera år i följd

uppträtt på en och samma lokal med eller utan häckning som följd, t. ex. vid Ottenby, på Gotska Sandön och vid Tromtö i Blekinge. Häckningarna av flugsnappare på det svenska fastlandet har dock blivit rent sporadiska och kortvariga på grund av svårigheten att finna artkumpaner.

Det genom rapporterna inkomna materialet ger, liksom tidigare fynd av liten flugsnappare och rosenfink i vårt land, ett mycket starkt intryck av vilken stor och dominerande roll de unga fåglarna spelar vid kolonisering av nya områden utanför de tidigare utbredningsgränserna. Från uppgifterna gällande våren och sommaren 1958 — endast dessa kan anses någorlunda fullständigt kända genom rapporteringen — erhålles följande fördelning av fullt utfärgade, resp. yngre icke utfärgade hanar:

	utfärgade ♂♂	icke utfärg. ♂♂
liten flugsnappare	6	7—8 (plus ca 5)
rosenfink	12	14

Siffrorna är något ungefärliga med hänsyn till svårigheten att säkert fastställa antalet hanar i ett par fall för vardera arten.

Antalet häckande eller revirhävande fåglar av de båda kategorierna flugsnapparehanar var: utfärgade 5, icke utfärgade 5—6. Hos rosenfinken dominerade de utfärgade — siffrorna var här 12 resp. 7 för häckande eller revirhävande. Av denna art omnämnes som häckande 8—9 utfärgade ex. men endast 2—3 icke utfärgade. Detta förklaras utan tvivel av att rosenfinken redan är fast bosatt på sina häckplatser i Dalarna och vid Norrtälje och återkommit dit för upprepad häckning (jfr fyndet av den ringmärkta honan i Gustafs sn!).

Totalt dominerar för båda arterna de icke utfärgade hanarna — då är alltså de under maj—juni iakttagna flyttande exemplaren medtagna. För lilla flugsnappare syns de utfärgades dominans vara mycket utpräglad. De på St. Karlsö 1958 iakttagna tre flugsnappare är icke könsbestämda liksom sju av de nio i maj—juni vid Ottenby ringmärkta fåglarna, men då någon utfärgad hane ej noterats, är det sannolikt att ca hälften är unga hanar (jfr även uppgifterna från St. Karlsö 1957!).

Trots att äldre, utfärgade fåglar rimligen lättare identifieras till arten, utgjorde alltså de icke utfärgade, yngre hanarna huvudparten av observationsmaterialet 1958. Detta kan knappast förklaras på

annat sätt än att det till övervägande delen är unga fåglar, som för första gången förlänger sin flyttning till Skandinavien och sedan återvänder dit, om de överlever flyttningen till vinterkvarteren.

Rosenfinkens uppträdande i Norrtälje-trakten har kunnat följas under några år och TORE ANDERSSONS iakttagelser härifrån ger en god bild av hur en lokal kolonisering sker. I juni 1955 sågs två grå hanar och en hona på platsen (VF 15: 209, 1956). Nästa år uppenbarade sig åter två hanar, som emellertid börjat få den röda dräkten (utseendet stämde med beskrivningen av den tvååriga hanens dräkt, VF 16: 54, 1957). Och 1957 observerades två utfärgade hanar och en ej utfärgad; häckning konstaterades (L. ALMKVIST, T. ANDERSSON VF 17: 254, 1958). Det förtjänar nämnas, att den ena hanen 1956 uppvisade samma egenheter i sin sång som den ena fågeln av år 1955. För häckningen under 1958 har ovan redogjorts. — Sannolikt är iakttagelserna av liten flugsnappare vid Tromtö i Blekinge under åren 1956—1958 ett exempel på hur ett mindre framgångsrikt koloniseringsförsök kan utvecklas.

Den lilla flugsnapparen och rosenfinken erbjuder sålunda goda förutsättningar för studium av hur invandringen av nya fågelarter till vår halvö sker. Låt oss därför med uppmärksamhet följa den fortsatta utvecklingen.

S u m m a r y : Red-breasted Flycatcher (*Muscicapa parva*) and Scarlet Grosbeak (*Carpodacus erythrinus*) in Sweden.

In the spring of 1958 the readers of VF were requested to report all observations of the red-breasted flycatcher and the scarlet grosbeak in Sweden, especially those made that year. The resulting reports are published in this paper as well as some observations from the previous years. Both species are rare and comparatively new as breeding birds in Sweden. The first breeding was stated for the flycatcher in 1944 and for the grosbeak in 1938. Since 1950, however, the two species have settled as breeding birds in three main areas: the flycatcher in the Ottenby grove near the southern point of Öland and the scarlet grosbeak in a wider area around the river Dalälven between Hedemora and Rättvik and in northern Uppland near Norrtälje. There are also some more or less isolated and scattered breeding records (cf. the map on p. 59).

In spite of the fact that there are many more occasional observations and records of the flycatcher than of the grosbeak the colonization of the latter has proved the more effective one. This is probably due to the flocking behaviour and diurnal migration activity of the scarlet grosbeak. The migrational habits of the flycatcher show no stronger flocking and migration is undertaken by night. On account of these circumstances and the diurnal song activity, the opportunities of the birds to meet individuals of the same species are fewer for the flycatcher after the long-distance

flight across the Baltic Sea than for the scarlet grosbeak. The dispersal of the individuals and the high frequency of suitable biotopes reduce the chance of meeting the opposite sex and pairing further still. A larger number of individuals must extend their migration across the Baltic if the Swedish mainland is to fall within the true distributional range of the red-breasted flycatcher.

The scattered breeding records in previous years from islands such as Gotska Sandön, Stora Karlsö, and Fårö are results of the »island-effect» (cf. OTTERLIND, VF 13, 1954). The successful breeding colony of the flycatcher at Ottenby is no doubt, a result of such an island-effect, too.

As far as possible, the reports from 1958 give information about the plumage status of the observed males. The observers were instructed to distinguish between males in mature dress and males in immature dress (i. e. one to two years old birds) during spring and summer. The figures arrived at are as follows. Red-breasted flycatcher: mature males, 6, immature males, 7 to 8 (as well as about 5 of 10 individuals of undetermined sex); scarlet grosbeak: 12 and 14, respectively. The number of males which were found to breed or defend a territory was for the flycatcher 5 and 5 to 6, and for the grosbeak 12 and 7 (of the plumage categories), respectively.

Thus, the high number of males in immature plumage indicates that the pioneers to a large extent are young birds extending their spring migration for the first time and returning also the next years if alive. It is natural that mature birds are noted in localities where breeding has occurred for more than one year. Obviously, secondary centers have developed from the first breeding stations of the scarlet grosbeak, *e. g.* at the river Dalälven. In some instances it has been possible to state that the birds were immature when observed for the first time in a locality but that they next year showed the plumage of the older male (cf. *op. cit.*).

Meddelanden

1. Sångsvan (*Cygnus cygnus*) häckande i Småland

Ett par mil W om Värnamo ligger en liten sjö. Den är ca 2 km lång och 1 km bred och sommartid nästan helt täckt av vegetation, men några smärre klarvattenytor ligger insprängda här och var. Fågelfaunan är, både med tanke på häckande fågel och rastande flyttfågel, rik, och jag har under några år haft tillfälle att närmare studera den.

Hela somnaren 1957 uppehöll sig ett sångsvanpar i sjön, men ingen häckning ägde då rum. Sommaren 1958 fanns åter ett par sångsvanar där, och nu kunde häckning konstateras. Sex ägg lades i boet, och de kläcktes den 6 juni. Den 13 juli iakttog jag fem ungar ca 300 m från boplatsen. De var då stora som gäss. Den sjätte ungen hittades död i boet.

Sångsvanarna har från början av maj och sedan under häckningstiden uppehållit sig på ett mycket begränsat område av sjön, ca 300 × 200 m stort. Vass har skyddat platsen för insyn från de närmaste omgivningarna, men från en ca 2 km avlägsen kulle har fåglarna kunnat studeras.

Svanarna har varit synnerligen skygga i sitt uppträdande. Jag har besökt bo-

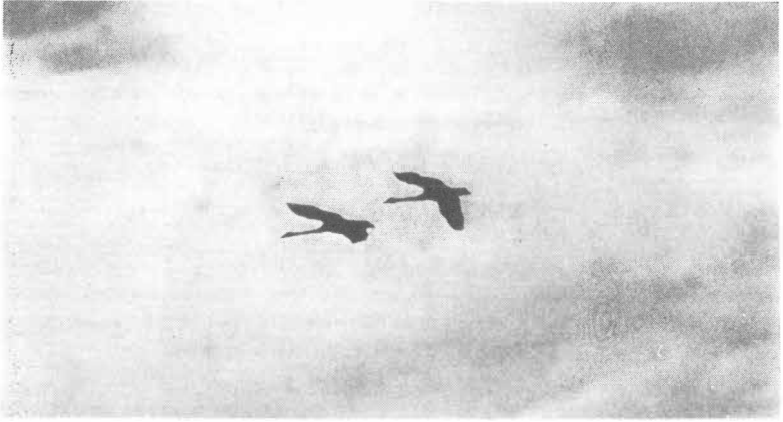

Fig. 1. Sångsvanparet vid den småländska insjön. Foto: FILIP JOSEFSSON.
(*The whooper-swans at the lake in Småland.*)

Fig. 2

Fig. 2. Boplats för sångsvan (*Cygnus cygnus*), Småland, 1958.
(*Breeding of a pair of whooper-swans was in 1958 stated at a little lake in Småland.*
The nest in the foreground.)

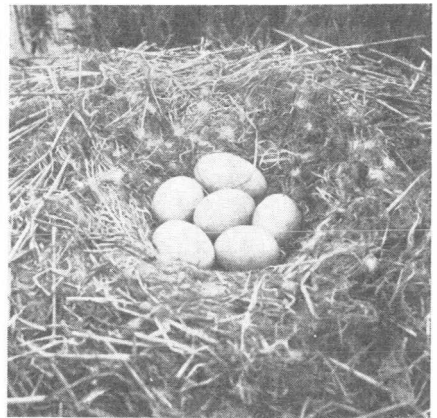

Fig. 3

Fig. 3. Sångsvanboet med de sex äggen. Foto: FILIP JOSEFSSON.
(*The whooper-swan nest.*)

platsen två gånger och därvid uppehållit mig endast någon minut vid redet. Vid första besöket, den 1 juni, då kullen ännu ej kläckts, flög svanarna till en ett par km avlägsen plats och återvände först en timme efter det jag avlägsnat mig. Deras påtagliga skygghet talar för att det ej rör sig om förrymda tamfåglar.

Den första andjaktsdagen bedrevs en intensiv andjakt i sjön. När de 2–3 första skotten avlossats tidigt på morgonen, lämnade de gamla sångsvanarna sjön. Efter ett par timmar återvände de och flög över på ganska stor höjd, men styrde åter bort. Det kunde konstateras att de uppehöll sig i en angränsande sjö ca 4 km bort. När

det blivit lugnt i hemsjön fram på förmiddagen återvände svanarna dit. Ungarna, som inte var flygga, hade hela tiden simmat omkring i vassarna, och klarat sig undan kanonaden. Emellertid visade det sig att de gamla fåglarnas ro var störd. Endast några dagar efter andjakten försvann de från sjön. Ungarna utvecklades dock normalt. I början av september kunde de flyga, och flög sedan varje morgon vid 6-tiden något varv kring sjön. Den 12 okt. besökte jag senast lokalen, och då låg de fem ungfåglarna på en vattenspegel i sjön.

I samma sjö har tidigare år häckat knölsvan (*Cygnus olor*), dock ej de två senaste åren. En boplats av denna art har legat på nästan samma ställe, där nu sångsvan häckat.

Häckning av sångsvan i fångenskap här i bygden känner jag till endast från innevarande säsong (1958), nämligen vid Nissan, ca 3 mil från sjön. Från tidigare år är någon dylik häckning mig icke bekant.

Under milda vintrar förekommer övervintrande sångsvan i Kävsjön. I sångsvanarnas sjö har övervintring ej skett under de år jag haft tillfälle följa sjöns fågelliv. Under vårflyttningen rastar dock många sångsvanar där. Flockar på ca 200 fåglar på en gång i sjön är inte ovanligt.

Sångsvanarna från år 1957 var fullt utfärgade. Vid besök vid fåglarnas uppehållsområde i juni 1957 flög båda upp och verkade helt oskadade. Upptredandet tydde på att häckning då ej förekom.

FILIP JOSEFSSON

2. Fågelanteckningar från Stockholms mellersta skärgård under tiden 27.5—5.6.1953

Södergrunden, Krokaviken, Gällnö, 27.5.

Följande arter påträffades häckande: Vigg (*Aythya fuligula*), ett bo, fisktärna (*Sterna hirundo*), tolv bon och fiskmås (*Larus canus*) ett bo. Dessutom iaktogs sädesärta (*Motacilla alba*), gräsand (*Anas platyrhynchos*), storskrak (*Mergus merganser*), drillsnäppa (*Tringa hypoleucos*) och rödbena (*Tringa totanus*). Samtliga de arter, som nämnts ovan, häckar vanligtvis varje år på dessa skär. Tärnkolonien omfattade detta år cirka 15 par och är det största antal förf. noterat för platsen. Vidare häckar här ibland silltrut (*Larus fuscus*), vilken dock ej bebott skären sedan 1947.

Röko, Kanholmsfjärden, 29.5.

Följande arter häckade: Sädesärta, två bon, ejder (*Somateria mollissima*), ett bo, skräntärna (*Hydroprogne tschegrava*), ett bo, silltrut, tolv bon samt tobisgrissla (*Cephus grylle*), två bon. Vidare anträffades skärpiplärka (*Anthus spinoletta*), stenskvätta (*Oenanthe oenanthe*) och fiskmås. Det totala antalet silltrutar är ungefär 35 stycken, vilket även stämde väl överens med funna tomma balar. En ejderhona med fem ungar simmade ut från skäret och åtta ejderhanar i praktdräkt flög förbi. Med fyndet av skräntärneboet löstes en för förf. gammal gåta. I flera år har nämligen dessa tärnor iakttagits runt Gällnönäs och närliggande öar samt vid Södergrunden i norra Kanholmsfjärden. Alltid har de återigen försvunnit i sydlig riktning. Förutom det ovan nämnda häckande paret fanns det ytterligare ett par på Röko. De har iakttagits andra år här, men dessa besök har alltid företagits vid en senare tidpunkt i juni. Denna tärna har även häckat i många år på Vithararna mellan Nassa skärgård och Möja.

Södergrunden, norra Kanholmsfjärden, 29.5.

För att göra en jämförelse med E. FABRICIUS' artikel i VF 9: 180—191, lämnas nedan uppgift om funna bon för varje skär inom den lilla arkipelagen. Skären 7, 8 och 9 besöktes ej utan undersöktes med kikare. Skärens numrering följer den av FABRICIUS gjorda, men det bör uppmärksammas att denne antagligen slagit samman skären 4, 5 och 6 under beteckningen »d» och 7 och 8 under »e», därav de avvikande siffrorna i tabell 2.

Tabell 1. Antal häckande par på Södergrunden 1953. Skärens numrering efter FABRICIUS, VF 9: 180—191. (Number of nests on the islets of Södergrunden in 1953. The numeration of the islets according to FABRICIUS, VF 9: 180—191.)

Skär nr (Islet No.)	1	2	3	4	5	6
<i>Larus fuscus</i>	5	3	7			
<i>Larus canus</i>				1	6	8
<i>Stercorarius parasiticus</i>			1			
<i>Somateria mollissima</i>				1	1	
<i>Aythya fuligula</i>					1	1

Förutom i tabell 1 nämnda bofynd gjordes följande iakttagelser. Skär nr 9 härbärgerade 3—4 par fisktärnor. I övrigt noterades inom arkipelagen skärpiplärka, två par, sädesärta, tre par, stenskvätta, ett par, skedand (*Anas clypeata*), en hane, vigg, omkring tjugo par jämte några övertaliga hanar, knipa (*Bucephala clangula*), en hane, ejder, tre hanar, fjorton honor samt sju honor med ungar, svärta (*Melanitta fusca*), några par, rödbena, ett par, strandskata (*Haematopus ostralegus*), ett par på skär nr 8 och tobisgrissla, ett par.

Tabell 2. Jämförelse mellan författarens boniteringsresultat på Södergrunden den 4.6.1948 och FABRICIUS' från månadsskiftet juni—juli samma år. FABRICIUS' siffror stå till höger i varje kolumn. (Comparison between the number of nests found on Södergrunden by the author on June 4, 1948 and the numbers found by FABRICIUS about one month later. FABRICIUS' values to the right.)

Skär nr (Islet No.)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<i>Larus fuscus</i>	2	3	6	6	1	1	1		
<i>Larus canus</i>	2	1			4	15	6	2	3
<i>Sterna hirundo</i>									
<i>Stercorarius parasiticus</i>									1
<i>Arenaria interpres</i>	1						1		
<i>Tringa totanus</i>	1								
<i>Anas clypeata</i>					1				
<i>Somateria mollissima</i>					1				
<i>Aythya fuligula</i>			1		1	2		1	

Innan vi lämna Södergrunden, vill förf. göra en jämförelse mellan hans egen bonitering av ovan nämnda ögrupp den 4.6.1948 och den, som utfördes av E. FABRICIUS samma år i månadsskiftet juni/juli och som denne redovisade i ovan nämnda artikel i VF 9: 180—191. Detta framgår av tabell 2, där förf:s resultat står till vänster och FABRICIUS' till höger.

Tabellen talar för sig själv. Det framgår bl. a., att roskarlen bytt skär av någon anledning, skedand och ejder kläckt och lämnat skär nr 5, och att rödbenan ej börjat häcka vid förf:s bonitering. Detta visar, att en taxering ej är tillräcklig per säsong, om man skall uppnå ett gott resultat. Vissa arter börjar värpa redan i början av april eller tidigare, och sedan fortsätter häckningstiden för skärgården fram till i juli beroende på respektive arter och om det rör sig om inre eller yttre skärgården.

Södergrunden är den enda plats i mellersta skärgården, där förf. iakttagit skedand eller funnit den häckande. Knölsvanen (*Cygnus olor*) häckade här 1952 och det är möjligen samma par, som detta år kläckt ut fem ungar på ett litet skär vid Storholmen, invid Gällnönäs.

Skallarna och Skagsören vid Gällnönäs brygga, 29.5.

Någon landstigning gjordes ej på dessa båda holmar. Den förstnämnda är höglänt och helt skogbevuxen och fågellivet har här samma karaktär, som på en stor ö. Skagsören däremot är ett flackt, bergigt skär med flata hållar ut mot Västerholmsfjärden. Även denna holme är delvis beväxt med låg tallskog i sin södra del. Följande noterades från Skagsören: Vigg, cirka tjugo stycken, ejder, åtta gamla honor och två ensamma, som säkerligen tillfälligt lämnat sina reden, skäggdopping (*Podiceps cristatus*), en fågel på sitt flytande bo i en liten vassvik på cirka 5—6 kvm, fisktärna, omkring åtta par, fiskmås, tio par och sillmås, två par. På denna holme ser man även varje år strandskata och rödbena, men jag såg ej till dem denna gång. Vid Skallarna iaktogs knölsvan, som säkert tillhör det par som häckar på andra sidan av Storholmen. Vidare vigg, 16 stycken, ejder, tio gamla honor och tre honor med ungar samt småskrak, ett par.

Kunnörarna, omkring tre kilometer W Hamn, St. Möja, 31.5.

De består av tre skogklädda öar. Barrskog och enbuskar täcker större delen av dem utom strandkanten i västra delen av den största holmen, där lövträd är förhärs-kande. Denna ö är även den mest höglänta och bergiga. Några hundra meter längre ut mot den s. k. Västerfjärden ligger två långsträckt skär. Arkipelagen är omgiven av undervattensgrund och bränningar mot norr. Den är med andra ord en utmärkt lokal för sjöfågel.

På den stora holmen noterades följande arter: Bofink, fem par (ett bo påträffades), trädpiplärka, ett par, skärpiplärka, ett par, sädesärta, några par, grå flugsnappare (*Muscicapa striata*), minst ett par, svartvit flugsnappare (*Muscicapa hypoleuca*), ett par, lövsångare (*Phylloscopus trochilus*), fem par, trädgårdssångare (*Sylvia borin*), två par, koltrast (*Turdus merula*), två par, havsörn (*Haliaeetus albicilla*) iaktogs kretsande över en närliggande holme, bivråk (*Pernis apivorus*), en ensam fågel skrämde upp två gånger på ön, gräsand, tre hanar, vigg, tre till fyra par, ejder, två honor varav en med ungar och drillsnäppa, ett par.

På de två utanför liggande skären noterades följande på det norra av dem: Vigg fem bon, fisktärna, fem bon och fiskmås, sex bon. Vidare anträffades ytterligare två

par vigg, gräsand, tre hanar, antagligen dem som redan tidigare noterats, ejder, tolv honor och längre ut på fjärden låg två hanar i vårdräkt tillsammans med tre honor, vilket är rätt sent, småskrak, ett par, strandskata, en ensam fågel, labb (*Stercorarius parasiticus*), en ensam individ på bränningar längre ut i fjärden samt tobisgrissla, ett par. På det södra skäret antecknades havstrut (*Larus marinus*), ett bo med ett ägg. Första veckan i augusti besöktes platsen igen. Den då rätt stora men ej flygga ungen hittades under några stenblock. Det är faktiskt ovanligt, att havstruten får kläcka ut sina ägg i lugn och ro, speciellt på en plats, som denna, invid livligt frekventerade leder. Om någon skärgårdsbo (dock ej alla) får reda på ett sådant bo, förstörs det antingen helt eller också borrar man ett fint hål i äggen. I det sistnämnda fallet ruvar fågeln förgäves och tiden går så långt fram på säsongen, att det blir försent att lägga om. Dessutom noterades på skäret sädesärla, ett par, stenskvätta samt ett par rödbenor, vilka uppträdde mycket oroligt.

R å g r u n d e n, S W K u n n ö r a r n a, 31.5.

Dessa består av tre små skär av vilka det största är höglänt med sönderbrutna klippblock på den sida, som ligger mot öster. Följande noterades: Vigg, ett bo, fiskmås, två bon och storskrak (*Mergus merganser*), ett bo under ett jättestort klippblock. Vidare iaktogs skärpiplärka, ett par, sädesärla, ett par samt tobisgrissla, ett par.

S k ä r e t r a k t E H ö g h o l m e n, N E G ä l l n ö n ä s, 31.5.

Ett långsträckt, höglänt och klippigt skär. Någon landstigning gjordes ej här, utan följande iaktogs i kikaren: Vigg, cirka åtta par, gräsand, två hanar, knipor, tre hanar, ejder, sex honor jämte en med ungar, småskrak, några par, fisktärna, fem par, fiskmås, tre till fyra par samt silltrut två par.

S k ä r e n S E S t o r h o l m e n, S G ä l l n ö n ä s, 1.6.

Här ligger fyra relativt små skär i en liten flad omgivning av grunt vatten och en mängd undervattensgrund. Mellan skären och Storholmen ligger vass. På ett av skären hade en knölsvan bo. Diametern på detsamma var omkring 1,8 meter. Som tidigare nämnt är kanske detta samma par, som höll till vid Södergrunden i norra Kanholmsfjärden för något år sedan. Vidare hittades här två bon av fiskmås och i vassen låg ett bo av skäggdopping. Utanför skären simmade även några gräsänder (♂♂) och ejdrar (♀♀).

E n e x k u r s i o n n o r r u t f r å n G ä l l n ö n ä s u p p m o t T r å n g h o l m e n o c h n å g r a s k ä r W S v a r t s ö, 2.6.

Större skär E Trångholmen: Vigg, tre till fyra par, småskrak, en hona samt två par fiskmåsar.

Skäret S Brännskär, Alsvik: Vigg, ett par, och sex ejdrar (♀♀).

Skäret SE Skjutkobben, E Alsvik: Knölsvan, bo med fem ägg, vigg, fyra bon, fisktärna, ett bo och silltrut, tio bon jämte fyra tomma balar.

Skjutkobben, W Alsvik: Rödstjärt (*Phoenicurus phoenicurus*), ett bo, ejder, ett bo, fisktärna, elva bon, fiskmås, två bon och silltrut, ett bo. Dessutom iaktogs följande arter: Lövsångare, två par, sädesärla, två till tre par, vigg, totalt på denna ö och föregående skäret tio par, småskrak, ett par, storskrak, en hona, som antagligen

ruvade i någon av de holkar, som fanns uppsatta, drillsnäppa, ett par, rödbena, ett par samt strandskata, ett par, som var så aggressivt, att det nästan anföll oss inkräktare.

Det är anmärkningsvärt, att den sistnämnda ön och skäret sydost därom är tillhåll för så mycket fågel. Skjutkobb har en största diameter av omkring hundra meter och är dessutom bebodd. Det måste vara gott om näring i de grunda och med grynnor fyllda vattnen omkring skären.

Jösseholmen, W Lådna: Fyra ejderhonor med tillsammans 15 ungar.

Skäret W Jösseholmen. Det är långsträckt och smalt, i ena halvan låglänt och gräsbevuxet och i den andra något högre med några stenar och lövträd. Noterade följande: Vigg, två bon, dessutom ytterligare två par, ejder, ett bo, fisktärna, 14 bon, fiskmås, ett bo och silltrut, två bon. Dessutom fanns här ett par sädesärlor.

Skäret N Hjälmo ångbåtsbrygga: Vigg, två par och småskrak, ett par.

Utmed norra sidan av själva Hjälmo noterades en storskrakhona med tio ungefär en vecka gamla ungar och på västra sidan en ensam storskrakhona nedanför en holk.

En utfärd i nordostlig riktning upp mot Möja och i västra delen av Västerfjärden, W Möja, 3.6.

När Kunnörarna passerades iaktogs bl. a. följande: Ejder, ett 20-tal honor med omkring 35 ungar, havstruten var kvar på sitt skär samt labb, en ensam fågel på bränningarna utanför skären.

Löjö, rakt W St. Möja: Ejder, några honor på utsidan av ön, svärta, fem eller sex par och småskrak, tre par.

Segelskär, W St. Möja: Ejder, ett bo hundra meter från stranden, vidare noterades 20—25 honor av vilka några hade ungar, som kunde uppskattas till omkring 40, svärta, ett bo femtio meter från stranden och dessutom tre eller fyra par, fiskmås, två bon och syntes ytterligare fyra till fem par som hade sina ungar ur redet. Vidare iaktogs följande på och invid ön: Bofink, tre till fyra par, skärpiplärka, ett par, sädesärla, några par, svartvit flugsnappare, ett par, lövsångare, tre till fyra par, storskrak, en hane, småskrak, två till tre par, skrântärna, en fågel passerade över oss i nordostlig riktning.

Skäret SW invid Segelskär: Vigg, tre bon, fisktärna, två bon och silltrut, två bon jämte tre eller fyra par med ungar, som lämnat redet. Vidare noterades ett par av följande arter: Skärpiplärka, rödbena och tobisgrissla.

Skäret NE invid Segelskär: Ett bo av vardera ejder, strandskata, fisktärna och sillmås. Vidare iaktogs skärpiplärka, ett par, vigg, två par, småskrak, ett par och en ensam drillsnäppa.

Högholmen, E Hälsingholmarna, rakt W norra delen av St. Möja: Detta skär är en höglänt, bergig holme beväxt med krypande enbuskar och kråkbär. Den är sönderskuren av rämnor och skrevor och från flera håll svårtillgänglig i blåsväder. Följande arter funnos häckande: Vigg, sex bon, småskrak, ett bo, fisktärna, ett bo, silltrut, 14 bon jämte minst 17 tomma balar samt tobisgrissla, ett bo. Vidare påträffades skärpiplärka, två eller tre par, vilkas uppträdande visade, att de måste ha sitt bo dolt någonstans, sädesärla, något par, svärta, tre till fyra par, drillsnäppa, en ensam fågel, fisktärna, ytterligare ett par förutom det häckande paret, fiskmås, tre till fyra par samt två par havstrutar med årsungar. I kikaren sågs ovanför Hälsing-

holmarna svärta, fyra till fem par, några par småskrakar samt en havsörn, jagad av måsar och tärnor.

Skäret W Kalvholmen, som i sin tur ligger väster om Norra Stavsudda. Ett lågt flackt delvis gräsbevuxet skär med grunt vatten på alla sidor. Här fann jag ett bo av vigg och sju av fiskmå. Dessutom noterades vid skäret och holmarna däromkring: Vigg, sex par, ejder, sex honor, småskrak, några par, strandskata, ett par, fisktärna, ett par, fisktärna ytterligare fyra till fem par och sillmås, några par.

Östra delen av Lånnaön, NE Gällnönäs: Såg fiskgjusparet (*Pandion haliaëtus*), som häckar där. Vidare en havsörn, som kom jagad av gjusarna ur skogen. I samband härmed kan meddelas, att fiskgjusen även häckar i den stora viken på Västerholmen några kilometer SE härifrån. Ett bo har i många år legat i en hög tall på Lisslös branta klippor, N Gällnönäs. En fiskare sköt för något år sedan ena fågeln, och förf. tror även, att boträdet höggs ned. Ytterligare ett par häckar på den höga, smala del av Gällnö, som sträcker sig mot Hjälmö. Ännu ett par bebor Oxholmen, W Svartsö.

Skäret vid Högholmen, Västerfjärden vid Gällnönäs. Ett bergigt skär skilt från Högholmen genom ett grunt sund med sandbotten och som endast är något tiotal meter brett. Noterade här vigg, fem till sex par, ejder, två ensamma honor och en med två ungar, småskrak, tre par, fisktärna, tre till fyra par, fiskmås, tre par samt silltrut, tre par.

K o r s g r u n d e n, N E d ö, 4.6.

Dessa skär variera i storlek och utseende från låga nästan kala sådana till den största, delvis skogbevuxta holmen. Mot N är denna ö täckt av barrskog, i mellersta och sydliga delen av lövträd såsom al, rönn, ask m. fl. En del av holmarna har några små vassar. Inom arkipelagen är det grunt och en mängd av grynnor. Mot N ligger några flata hållar i vattenytan, där nästan alltid några havstrutar står och spanar. Trots att dessa skär ligger så långt inomskärs har de en natur, som delvis påminner om ytterskärgårdens. Jag undersökte fem av dessa skär. Nr 1: Vigg, två bon, fisktärna, ett bo, fiskmås, två bon och två tomma balar. Nr 2: Fisktärna, två bon, fiskmås, ett bo, silltrut, ett bo plus två tomma balar. Nr 3: Vigg, två bon, strandskata, ett bo, fiskmås, fyra bon plus två tomma balar, silltrut, två bon plus fyra tomma balar samt dessutom sågs tre ejderhonor. Nr 4 (det största skäret): Fiskmås, fyra bon plus ett tiotal tomma balar, gråtrut, fyra tomma balar, storlom, ett par, som uppträdde mycket oroligt. Dessutom iakttogs på denna holme bofink, skärpiplärka, sädesärta, talgoxe, lövsångare, stenskvätta, ladusvala (överflygande), skogsduva (*Columba oenas*) och drillsnäppa. Nr 5: Fiskmås, ett bo plus en tom bale och gråtrut, två tomma balar. Om man gör en summering av den vanligaste sjöfågeln får man följande resultat: Vigg, sex till sju par, fisktärna, sex till sju par, fiskmås, ca 30 par, gråtrut, minst sex par, silltrut, ca 15 par och havstrut, två par.

T v å s k ä r E S i m p g r u n d e t, N W E d ö, 4.6.

Det sydliga är ett högt, bergigt skär (80 meter långt och 50 meter brett) bevuxt med gräs på toppen, som är plan, och några alar vid stranden i den södra delen. Noterade här: Ejder, två bon, tofsvipa (*Vanellus vanellus*), ett bo på skärets högsta del, fisktärna, fyra par, skrattmås (*Larus ridibundus*), ett bo också på den högsta plana delen samt sillmås, två bon plus en tom bale. Vidare sågs vigg, två par och sädes-

ärsla, ett par. Det är första gången förf. påträffat skrattnås och tofsvipa häckande i mellersta skärgården och ännu underligare är det att finna de båda bona åtskilda endast av ett tiotal m på ett högt skär i en blåsig fjärd. Det norra skäret var flackare, helt bergigt med enda växtligheten bestående av en gräsplätt mot SW, där tärnkolonien lagt sina nästen. Här noterades vigg, ett bo, fisktärna, 13 bon och silltrut, tre bon plus två balar. Vidare iaktogs fyra ejderhonor, ett par rödbenor och två havstrutar.

ROLF PASSBURG

3. Märkligare fågelobservationer från Medelpad

Sedan mitt meddelande om några för Medelpad nya arter inflöt i VF 14: 183 har några intressanta nyobservationer gjorts här i landskapet.

I Prästtjärnen, Selånger, påträffades bland bläs- och krickänder den 8 maj 1955 ett årt par (*Anas querquedula*). Den första salskraken (*Mergus albellus*) nedlades i utmärplat tillstånd vid Sanna, Brämön, hösten 1955 (A. NYQUIST). En fjällgås (*Anser erythropus*) slog överraskande i början av september samma år ned i den i Sundsvall belägna Bünzowska tjärnen och stannade där drygt en vecka. Den bar inte någon ring, men uppträdandet var ju synnerligen misstänkt. Den 19 maj rastade emellertid fyra ex. på Storgrundet, och arten var därmed definitivt införlivad med landskapets avifauna. Den 12 maj 1956 sågs en skräntärna (*Hydroprogne tschegrava*) över Skrängstasjön, Njurunda (K. G. STÅLHANDSKE).

En ringtrast (*Turdus torquatus*) uppehöll sig vid mitten av maj 1956 på Brämön enligt A. NYQUIST, och en gräshoppsångare (*Locustella naevia*) sjöng i Hassel, Attmar, i slutet av juli samma år (E. O. JONSSON). Flera fynd av denna sistnämnda art föreligger.

Det tidigare nämnda Storgrundet har som vanligt hävdats sin ställning som rastplats för genomflyttare. De för landskapet första rödstrupiga piplärkorna (*Anthus cervinus*) iaktogs här den 30 augusti 1956. Några ex. skrämdes upp vid Fagervik två dagar senare.

Videsparven (*Emberiza rustica*), som länge resultatlöst efterspanats här i landskapet, har nu invandrat. Den 25 juni 1956 iaktogs en sjungande hane vid Kvarnån, Erikslund. En vecka senare sjöng ett ex. vid Granån i samma trakt. Biotoperna var de för arten karakteristiska, buskrik av vatten genomfluten terräng (G. GULLIKSSON).

Den 24 september 1955 uppehöll sig på Storgrundet tre lappsparvar (*Calcarius lapponicus*). Den 5 maj påträffades på samma lokal en mindre flock av denna art, den 30 stöttes där upp minst 12 ex. och den 21 september 1957 tre stycken.

Bland observationer av för landskapet ovanligare arter må anföras tretton kustpipare (*Pluvialis squatarola*), iakttagna på Storgrundet den 24 september 1955. Med all sannolikhet häckade roskarlen (*Arenaria interpres*) våren 1956 på Slynghällan vid Skatan, Njurunda (A. NYQUIST). En härfågel (*Upupa epops*) avled den 16 oktober 1955 efter att sedan den 6 samma månad uppehållit sig i den snötäckt terrängen vid Ovansjö, Ånge (E. KRISTOW). Vid månadsskiftet oktober—november uppehöll sig ett ex. av denna art i Haverö, västra Medelpad. En härmångare (*Hippolais icterina*) kunde en längre tid sommaren 1956 iakttagas i Sillre, Erikslund (G. GULLIKSSON).

OLOF ELOFSON

4. Anteckningar från sjöfågelsträcket i Kalmarsund hösten 1956

Sträcken under hösten 1956 (jakttiden 1.10.—31.12.) har varit mycket små, och särskilt om man jämför med hösten 1955 blir man slagen av de stora differenserna. Oktobers fågelsträck påminde i mycket om det för november normala: en och annan topp och så dessemellan litet »ströfågel». Normalt är ju oktober den månad, då t. ex. ejdern sträcker nära nog varje dag, oberoende av väder och vind. Det kan tänkas, att augusti och framför allt september uppvisade rekordsiffror, men därom ger kanske materialet från Skäggenäs-stationen besked. En annan tänkbar möjlighet är att huvudparten av sträcket gått fram E om Öland.

Tyvärr var jag ej i tillfälle att vistas ute i Kalmarsund så många dagar, som önskvärt vore, och att på basis av detta mycket bristfälliga material fälla något mera bestämt uttalande om sträcket är omöjligt. Det enda säkra man kan säga är, att ejdern tydligt är stadd på framryckning.

Nedanstående sammanställning baserar sig på observationsmaterial från tre dagar, nämligen 6.10., 14.10. och 11.11. Bevakningen av sträcket varade då resp. 3, 6 och 3 timmar. Om vädret antecknades för den första observationsdagen: vind mellan NW och N, kyligt; andra dagen: frisk NW vind och klart; och sista dagen: laber SE vind och mulet. Här anges för varje art summan iakttagna sträckande exemplar. Siffran inom parentes utvisar, hur många av de tre observationsdagarna, som arten noterades.

Obest. lommar (<i>Gaviiformes sp.</i>)	37 (3)
Obest. doppingar (<i>Podicipitiformes sp.</i>)	6 (2)
Kricka (<i>Anas crecca</i>)	1 (1)
Bläsand (<i>Anas penelope</i>)	15 (1)
Obest. simänder (<i>Anas sp.</i>)	25 (1)
Alfågel (<i>Clangula hyemalis</i>)	480 (1)
Svärta (<i>Melanitta fusca</i>)	52 (3)
Sjööorre (<i>Melanitta nigra</i>)	39 (2)
Ejder (<i>Somateria mollissima</i>)	5.698 (2)
Prutgås (<i>Branta bernicla</i>)	9 (1)
Obest. andfåglar (<i>Anseriformes sp.</i>)	126 (3)
Tordmule (<i>Alca torda</i>)	2 (1)
Tobisgrissla (<i>Cepphus grylle</i>)	6 (3)

Den 27.10. blåste det upp från laber N bris till kuling mellan NE och E. Den sydgående strömmen var svår, och det var hårt i småbåtarna. Dock var det god fart på sträckfåglarna, särskilt ejder och svärta, men på grund av det hårda vädret förmådde jag inte skriva ner några siffror. Själv anser jag det vara den volymmässigt sett bästa dagen. Den 28.10. var jag inte ute, men sträcket lär då ha varit bättre än dagen innan.

BIRGER ANDERSSON

5. Fågelnotiser från Kalmartrakten

K n ö l s v a n (*Cygnus olor*). Har ökat mycket kraftigt i Stensö skärgård, och numera finns väl knappast någon lämplig ö obebodd under häckningstiden. Dessutom ses många — tydligen icke fortplantningsdugliga — fåglar, som översomrar.

S å n g s v a n (*Cygnus cygnus*). 4 ex. iaktogs över Stensö skärgård så sent som den 4.5.1956.

Skräntärna (*Hydroprogne tschegrava*). 1956 har 1—7 ex. observerats i Stensö skärgård från den 25.4. till den 12.8.

Kentsktärna (*Sterna sandvicensis*). Även 1956 har undertecknad observerat denna tärna i Stensö skärgård; så t. ex. 1 ex. vardera dagarna den 11.6., 2.7. och 14.7.

Råka (*Corvus frugilegus*). De övervintrande råkorna på Renhållningsverkets sopstation i Kalmar har enligt Y. SVAHNS teori strukit med på grund av fosforförgiftning. Sådan bekämpning förekommer nämligen för — som det heter — decimerande av kråk- och kajstammarna. Att även åtskilliga andra fåglar och fyrfotadjur (under 1956 t. ex. flera havsörnar) direkt eller indirekt blir förgiftade tycks inte bekymra de ansvariga.

Näktergal (*Luscinia luscinia*). Ungefär kl. 18 den 29.5.1956 satt 1 ex. på telefonrådarna på Boholmarna, S Kalmar, och sjöng. När någon bil kom körande hopjade fågeln ner i de täta enbusk-buskagen för att, så snart bilen passerat, genast flyga upp igen och fortsätta sin avbrutna sång.

Halsbandsflugsnappare (*Muscicapa albicollis*). Y. SVAHN meddelade undertecknad per telefon den 1.5.1956, att en hane sedan några dagar tillbaka uppehållit sig i hans trädgård i Hossmo, strax S Kalmar. S. känner väl till arten, varför han själv anser förväxling vara utesluten. G. KINDGREN och undertecknad besökte nämnda trädgård några dagar senare men lyckades ej få se fågeln. S. har inte heller sett den senare.

BIRGER ANDERSSON

6. Fågelrapport från Kalmartrakten och Öland

Vitnäbbad islom (*Gavia adamsii*). En vitnäbbad islom sköts den 8.10. 1958 av en sträckskytt i Kalmarsund. Fågeln, som omhändertogs av ÅKE JONSSON, inlämnades av denne till ÅKE PERSSON för konservering. Exemplaret, som jag sett i monterat skick, befinner sig i sommarträkt. Endast på huvudet — i synnerhet ögontrakterna och tyglarna — skönjes i form av vita fläckar övergång till vinterträkt. Fågelns total längd 870 mm; vinglängd 380 mm; näbb längd 90 mm.

Enligt uppgift skulle ännu ett ex. av arten ha skjutits i Kalmarsund den 5.10.1958 av en annan sträckjägare. Det har inte varit möjligt att få uppgiften verifierad.

Smådopping (*Podiceps ruficollis*). Arten upptäcktes av ÅKE PERSSON den 19.4.1957 i ett lergravsområde strax N Kalmar. Flera kvällar under våren och försommaren 1957 hörde jag och andra kalmarornitologer fågelns gökhoneliknande drillande i den täta växtligheten. Vid åtskilliga tillfällen svirrade tre fåglar samtidigt från olika riktningar inom området. Under försommaren iakttog PERSSON ungfåglar, som med säkerhet tillhörde två olika kullar. Troligen hyste lokalen år 1957 tre häckande par. Även år 1958 har såväl äldre fåglar som ungfåglar iakttagits, varför häckning även detta år med säkerhet ägt rum.

I ett annat lergravsområde i Dörby sn, ca 4 km W ovannämnda lokal hörde SVEN NEIGART arten våren 1957.

TORE CARLSSON och ÅKE PERSSON har meddelat, att de ävenledes hörde två smådoppingar i Stävlövassarna i Åby sn, N Kalmar den 4.6.1958.

Arten är ej upptagen i senaste upplagan av S O F:s »Förteckning över Sveriges fåglar» som häckfågel i Småland.

Småfläckig sumphöna (*Porzana porzana*). Arten torde vara årsviss i

Stävlö-Vesslö-området. Våren 1958 hörde TORE CARLSSON och jag fyra ex. därstädes. Den 3.7.—8.7.1958 hörde SVEN MÅHLÉN fågelns »droppande» vissling i en vik ca 2 km S Färjestaden på Öland.

Liten sumphöna (*Porzana parva*). På kvällen den 4.6.1958 grubblade TORE CARLSSON och ÅKE PERSSON över ett fågelläte i Vesslösjön. Det påminde starkt om en liten skällande hund och de kunde inte identifiera det. Min förmodan, att det rörde sig om en liten sumphöna, visade sig vara riktig. Den 7. och den 8.6. ägnade CARLSSON och jag flera nattliga timmar åt studiet av det mystiska fågellätet. Det entoniga skällandet övergick med längre mellanrum till accelererande drillar med sjunkande tonläge. Efter att ha lyssnat till Radiotjänsts inspelning av artens läte kunde vi med säkerhet konstatera, att det var en liten sumphöna vi hört. Fågeln avlyssnades sedan kväll efter kväll av flera kalmarornitologer. CARLSSON hörde den sista gången den 6.7. Fågeln ihållande skällande tyder på att det var en oparad hane.

Fjälluggla (*Nyctea scandiaca*). Den 12.3.1958 uppehöll sig en fjälluggla på fälten utanför Exoverken i Kalmar, där den observerades såväl på förmiddagen som eftermiddagen av ÅKE PERSSON. Den attackerades gång på gång av kråkor och skator. Fågeln, som hade ganska starkt brunbandad översida, var en äldre hona eller ungfågel.

Päruggla (*Aegolius funereus*). En kväll i förra hälften av april 1958 hörde HENRY ANDERSSON en pärluggla i ett större skogsparti i sydvästra delen av Kläckeberga sn. Han såg även fågeln flyga ut och in i ett bohål i en trädstam. Fågeln hördes sedan även av ELVING WELANDER. Den 20.4. studerades den av BERTIL CYRÉN, MOODY ERLANDSON och undertecknad. Vid ett besök å lokalen den 24.4. hörde ÅKE PERSSON två ex. skälla samtidigt. Några säkra tecken på häckning kunde ej senare konstateras. Troligen var det fråga om två oparade hanar.

Härfågel (*Upupa epops*). Den 14. och 15.8.1958 observerades ett ex. av arten av flera personer på en grässlånt vid Tullskolan i Kalmar. Fågeln fotograferades av tidningen Östra Smålands fotograf och iaktogs bl. a. av ÅKE PERSSON, BO PERSSON och HANS WAHLMINO.

Backsvala (*Riparia riparia*). Enligt uppgift från EDDIE KARLSSON finnes sedan år 1946 en koloni av arten vid Degerhamn på Öland. Beståndet har under årens lopp varierat mellan 10 och 15 par.

Arten uppges i senaste upplagan av S O F:s »Förteckning» saknas på Öland.

Nötkråka (*Nucifraga caryocatactes*). Ett ex. observerades den 20.7.1958 i Dörby sn av HENRY ANDERSSON. Arten har mig veterligt ej här förut iakttagits vid denna tid på året. Rasen kunde ej bestämmas.

Svart rödstjärt (*Phoenicurus ochruros*). En sjungande hane iaktogs av ÅKE PERSSON vid Kalmar Slott den 17.5.1958. Den 19.5. hörde R. BLOMQUIST och jag fågeln sjunga på samma lokal. Den 20.5. hördes den av TORE CARLSSON. Under en längre tid sågs den sedan ej till, men den 22.6. observerades den vid den närbelägna Navigationsskolan av PERSSON. Den 3.8. observerade ÅKE JONSSON i närheten av Kalmar hamn två ungfåglar, som följdes åt och av vilka den ene verkade vingskadad. Möjligt är, att häckning ägt rum vid någon av industrianläggningarna kring hamnen.

Trastsångare (*Acrocephalus arundinaceus*). Arten, som tidigare rapporterats från Kalmar och Stävlö-Vesslö-området (VF 12 : 23—24 och 14 : 54), häckade även år 1957 i Stävlövassarna. Bo med sex ungar påträffades den 19.6. av ÅKE

PERSSON. Fåglarnas familjeliv har även filmats av ROLF NILSSON i dennes i kalmbygden uppmärksammade färgfilm från Stävlö-Vesslö-området, som han kallat »Fågelsjö».

Fältpiplärka (*Anthus campestris*). På en udde utanför Björnö gård i Åby sn iaktogs 1 ex. den 20.5.1958 av TORE CARLSSON, R. BLOMQVIST och mig. Från vår bil kunde vi med kikare observera fågeln på endast ca 10 m håll, varvid vi väl kunde urskilja artkännetecknen, bl. a. det ärlelika uppträdandet och den grumligt gulgrå, ofläckade undersidan. Vid senare besök på lokalen kunde fågeln ej återfinnas. Ett ex. har tidigare — den 5.6.1953 — observerats av ÅKE PERSSON på en holme utanför Strömsrums gård i Ålems sn.

Stenknäck (*Coccothraustes coccothraustes*). Den 2.8.1957 såg TORE CARLSSON ej långt från Stävlö gård en ungfågel och den 8.6.1958 likaledes i närheten av Stävlö gård två äldre fåglar, troligen hane och hona. I sin trädgård i Hossmo sn, SW Kalmar har YNGVE SWAHN försommaren 1958 vid flera tillfällen iakttagit ett stenknäckpar med fem flygga ungar. Arten är tidigare rapporterad som häckfågel på Öland men blott som vinterströvare i kalmtrakten (VF 8 : 35; 11 : 82; 15 : 63). Ovan nämnda iakttagelser synas mig vara bevis även på häckning i kalmtrakten.

Arten är ej upptagen i senaste upplagan av S O F:s »Förteckning» som häckfågel i Småland.

Mindre korsnäbb (*Loxia curvirostra*). En tydlig invasion av arten har år 1958 kunnat iakttagas i kalmtrakten. Invasionen nådde sin höjdpunkt i juli månad, då fåglarnas lockrop hördes överallt över parker och trädgårdar i Kalmar samt i skogsmarkerna i kringliggande socknar. Flockarna har växlat i storlek från några få individer till ett 30-tal. Efter utgången av juli månad synes invasionen ha avtagit.

Kalmaravdelningen av S O F
genom GÖSTA CHRISTIANSSON

7. Bofynd av hökuggla (*Surnia ulula*) i Uppland

Liksom flera andra ugglearter är hökugglan känd som invasionsfågel och visar sig då söder om sitt normala utbredningsområde. De senaste invasionerna 1950—51 och 1957 har omtalats i litteraturen av EDBERG (VF 14:10, 1955) och i SOF:s Förteckning över Sveriges fåglar (1958).

Hittills har emellertid inget bofynd publicerats från Uppland, trots att arten påfallande ofta visar sig i ovanligt stort antal i detta landskap under invasionerna (jfr EDBERG op. cit.) — sannolikt österifrån kommande fåglar. Den 28 maj 1908 sågs en hökuggla på Väddö under omständigheter som tydde på häckning (BOLIN 1908, FoFl 3: 151), men något säkert bofynd har som sagt inte noterats.

Våren 1958 strövade jag ofta omkring i uppländska ugglemarker, särskilt med tanke på hökugglor. Arten var detta år observerad i Uppland och tillgången på gnagare osedvanligt rik. — Att hökugglor var iaktagna redan föregående höst av älgjägare, just på det skogsparti, där bofyndet sedermera gjordes, blev mig senare bekant. — Först den 10 maj, kl. 18.30, stötte jag äntligen på hökugglan. Jag kom att tänka på pilgrimsfalk, då den långstjärtade ugglan flög förbi, men identiteten fastställdes nästan omedelbart. Följande morgon lyckades jag lokalisera boet.

Biotop och boplats. Hökugglorna hade slagit sig ned alldeles invid en

väg nära ett hygge i barrblandskog i Rö sn. Boet låg ca 7 m högt i en asp, i ett troligen ofullbordat hål av spillkråka (*Dryocopus martius*). Bohåligheten var så grund, att fågeln som låg där ej fick plats ordentligt. Då jag först fick syn på boet, hängde en av uggans vingar ut genom hålet, och vid ett senare besök, den 15 maj, i sällskap med A.-M. och S. DURANGO stack den långa stjärten ut som en pinne ur bomyningen.

I en närstående asp, 6,5 m från hökugglornas boträd, bodde ett par nötväckor (*Sitta europaea*), vilka dock aldrig attackerades av uggorna under observationsbesöken. Det var intressant att se dessa exponenter för sydliga och nordliga faunaelement bosatta intill varandra. Andra fåglar i samma område var bl. a. domherre (*Pyrrhula pyrrhula*), rödvingetrast (*Turdus musicus*), järnsparv (*Prunella modularis*), gårdsmyg (*Troglodytes troglodytes*) och pärluggla (*Aegolius junereus*). Både rödvingetrasten, järnsparven och pärlugglan häckade med största sannolikhet i grannskapet. Utflugna ungar av pärluggla observerades i slutet av juni av S. Löw.

Några iakttagelser vid boet. Den 11 maj hittades, som jag nämnt, boet. Den ena uggan satt då i en asp invid vägen i kanten av hygget. Denna asp visade sig vara ett favoritillhåll för den ena av fåglarna, sannolikt hanen. Den andra uggan låg i boet. Uggan i aspen lät ofta höra ett bubblande läte, vilket hade vissa likheter både med gökhanans och småspovens rop. Fåglarna höll huvudsakligen till på och invid hygget, där tillgången på sork var god. I en tall ute på hygget lämnade hanen rovet till honan, som flög till boet med bytet. Av allt att döma innehöll boet redan då ungar.

Den 12 maj besökte G. FRIDZÉN hökugglorna. De uppehöll sig fortfarande alldeles intill boplatsen och jagade på hygget. Hanen (?) satt som vanligt i favorit Aspen.

Den 15 maj kl. 06.50, då vi anlände till boplatsen, satt den ena uggan i aspen och lät då och då höra det rätt svaga, bubblande lätet. Fågeln i boet svarade med ett kvidande *vii vii*. Boet undersöktes och visade sig innehålla fem ungar av olika storlek. Den ena uggan anföll ilsket och slog i stөрthjälmen, som jag tagit på mig, så det sjöng om det. Hon lät höra ett ilsket *tschi-itsch*, under det hon bockade med huvudet och vippade upp och ned med stjärten. Då allt blivit lugnt vid boet, återtog hanen sin plats i aspen, och när vi lämnade hygget, satt den andra fågeln och åt på en sork i tallen. Under denna fanns det gott om spybollar.

Den 26 maj hade fyra ungar lämnat boet. De var då ännu ej flygdugliga, som vanligt är hos denna art. Den femte ungen satt i bohålet, vilket han lämnade först följande dag. Föräldrarna visade stor upphetsning under mina besök. Den ena hoppade undan på marken, under det den utstötte hesa, kvidande läten och med släpande vingar låtsade sig skadad.

Den 7 juni hade familjen lämnat hygget och kunde ej upptäckas i omgivningen, men den 26 i samma månad iakttog S. Löw (för vilken jag omtalat fyndet) i sällskap med T. ANDERSSON båda föräldrarna och de fem ungarna i granskog, rätt långt från häckplatsen. De stötte även på en hökugglefamilj med fyra ungar, varför minst två par av arten måste ha häckat i Rö sn 1958.

KARL-ERIK FRIDZÉN

Hösten 1957 rapporterades till oss sammanlagt 11 hökugglor från trakten av Norrtälje. Den första iaktogs i slutet av september.

TÖRE ANDERSSON TÖRE SANDBERG

Fig. 1. Boplats för hökuggla (*Surnia ulula*) i Rö sn, Uppland, 1958. Boträdet är den högra av de båda asparna till vänster på bilden. Foto: K.-E. FRIDZÉN. (*Habitat of hawk owl in Central Sweden. Nesting-hole in one of the aspens to the left.*)

Fig. 2. Den största och den minsta hökuggle-ungen, fotograferade sedan alla lämnat boet. Foto: K.-E. FRIDZÉN. (*Two youngs of hawk owl outside the nest.*)

Fig. 3. Hökuggla vid boplatsen, Rø sn, Uppland. Foto: K.-E. FRIDZÉN.
(Hawk owl at the nesting-place.)

8. Smärre meddelanden

Smålom (*Gavia stellata*). I trakten mellan Alingsås och Borås häckar arten varje år i minst två små skogstjärnar. Enligt ortsbefolkningen har smålommen så långt tillbaka man kan minnas häckat i dessa tjärnar. Den 1.6.1958 iakttog jag 3 ex. i en sjö ett par km från närmast kända häckplats.

UNO ELIASSON

Skäggdopping (*Podiceps cristatus*). Den 28.2.1958 iaktogs 1 ex. i Göta älv, vid Onsjö, N Trollhättan. Vid observationstillfället samt den närmast föregående veckan rädde sträng kyla (under -10° C).

LEIF NILSSON

Svarthakedopping (*Podiceps auritus*). 1 ex. observerades i Hullsjön utanför Trollhättan den 1. och 4.5.1958. Förstnämnda datum iaktogs doppingen även av V. LÖNNKVIST.

LEIF NILSSON

Arten har funnits häckande i St. Tuna sn, Dalarna, varje år t. o. m. det innevarande (1958), sedan den först iaktogs här 1955.

SUNE NORSTRÖM

Svarthalsad dopping (*Podiceps nigricollis*). I området kring Fågeludden i Hornborgasjön bodde under våren 1958 ett antal doppingar av denna art. Vid upprepade besök kunde man redan från land se dem ligga på fyra olika bon. Hur många par kolonien omfattade, är ovisst. Bona låg bland skrattnåsarnas och några av dem i grannskapet till häckplatser för svarthakedopping.

Enligt ett meddelande av CURT TUBIN i Skara Tidning skall den svarthalsade doppingen ha häckat i sjön 1957.

SVEN FREDRIKSSON

Smådopping (*Podiceps ruficollis*). Ett ex. uppehöll sig i Norrtälje hamn den 19.—21.12.1957, varefter den försvann, men visade sig åter den 4.1.1958. Efter detta datum observerades den emellertid inte mer.

ANDERS FRIDELL PER-OLOF STURELL

En smådopping uppehöll sig i en av Hornborgasjöns kanaler den 11 april 1958. Det är veterligt det första fyndet från sjön.

SVEN FREDRIKSSON

Stormfågel (*Fulmarus glacialis*). Den 8.11.1957 påträffades en död stormfågel vid Sote huvud, Askums sn, Bohuslän. Den låg på uddens sydvästra sida i en tångbank. Då fågeln var i starkt framskridet föruttnelsestadium, kan man förmoda, att den omkommit i samband med stormen i slutet av oktober.

WILHELM ÄNGERMARK

Häger (*Ardea cinerea*). 1 ex. flög den 4.8.1955 på låg höjd i sydlig riktning över sjön Hån, Lillhårdals sn, Härjedalen.

INGVAR SEGERSTRÖM

Snatterand (*Anas strepera*). I SOF:s »Förteckning över Sveriges fåglar» (1958) är snatteranden inte upptagen som häckfågel i Södermanland. Vissa iakttagelser kan emellertid tyda på att arten 1950 häckade vid Ågestasjön, S Stockholm. Detta år observerades nämligen här ett par i slutet av april, och en drake sågs därefter regelbundet till mitten av maj. Från slutet av augusti till mitten av

oktober iaktogs sedan vid upprepade tillfällen en flock på fyra snatteränder, som av den streckade undersidan att döma var ungfåglar. Utom nämnda år har jag vid denna sjö anträffat arten endast vid ett tillfälle (hösten 1952), trots att jag under de senaste tio åren besökt sjön över 160 gånger, företrädesvis vår och höst.

WOLF JENNING

Stjärtand (*Anas acuta*). Då arten uppenbarligen ej tidigare uppgivits från Dalsland, vill jag meddela, att en hane noterades i en gräsandflock i Knäsjön den 12.4.1953.

BENGT WIKLUND

Summaries:

1. Whooper Swan (*Cygnus cygnus*) **breeding in southern Sweden.** In a small lake in western Småland, a pair of whooper swans stayed throughout the summer of 1957, but no breeding was stated. In 1958, however, a nest was found, and six young were hatched that year on June 6. Because of the great shyness of the birds they did not seem to have escaped from captivity. The whooper swan breeds in the northernmost parts of Sweden.

2. Bird notes from the archipelago off Stockholm in the early summer of 1953. Here is given a report of the number of breeding bird pairs on a cluster of islets off the coast of Stockholm.

3. Remarkable bird notes from Medelpad. New for this province were among others *Mergus albellus*, *Anser erythropus*, *Turdus torquatus*, *Anthus cervinus*, and *Emberiza rustica*. Among observations of rare species for the province may be mentioned *Pluvialis squatarola* and *Upupa epops*.

4. Notes on the waterfowl autumn migration at Kalmarsund in 1956. During three days in October and November observations of migrating waterfowl were made, and the numbers appear from the table on p. 72. Figures in brackets indicate the number of days on which a certain species was recorded.

5. Records from the region around Kalmar. Among others observations of *Hydroprogne tschegrava*, *Sterna sandvicensis*, and *Muscicapa albicollis* were made in 1956.

6. Bird report from Kalmar and Öland. Among others one (possibly two) *Gavia adamsii* was shot in October 1958, and the same year observations were made of *Nyctea scandiaca* in March, *Upupa epops* in August, *Nucifraga caryocatactes* in July, and flocks of *Loxia curvirostra* during the summer. Breeding of *Podiceps ruficollis* and *Acrocephalus arundinaceus* was recorded.

7. Hawk Owl (*Surnia ulula*) **breeding in Upland, Central Sweden.** In May, 1958, one nest was found in an aspen-tree at Rö, Upland. The hawk owl normally breeds in northern Sweden. At the end of May all the five young left the nest. In June another hawk owl family was found in the same region, so that at least two pairs bred in Upland in 1958. — In the autumn of 1957 11 hawk owls were reported from the Norrtälje area.

8. **Short notes.** *I. a.* breeding records of *Podiceps nigricollis* in the lake Hornborgasjön in Västergötland in 1958 and of *P. auritus* in southern Dalecarlia in 1955—58; observations of *P. ruficollis* at Norrtälje in December 1957. In 1950 *Anas strepera* probably bred at the lake Ågestasjön (near Stockholm).

Litteratur

HARRIET I. JØRGENSEN: *Nomina Avium Europaeorum*. Ejnar Munksgaard, Copenhagen 1958. XI+283 sid. Pris inb. 27 d. kr.

Detta arbete utgör en ny och avsevärt utökad upplaga av den 1941 utkomna »Glossarium Europae Avium», till vilken C. I. BLACKBURNE stod som medförfattare. 579 olika europeiska fågelarter är representerade med sina namn på 21 språk. Förteckningen följer den gängse systematiska ordningsföljden, därtill kommer ett fullständigt index för varje språk. Boken avslutas med en »Morphologia Topographica Avium» med samtliga vanliga beteckningar på fåglarnas olika kroppsdelar och fjäderdräkt, i anknytning till en schematisk teckning. Även här är alla de 21 språken företrädta.

Boken är en utomordentlig hjälpreda för dem som sysslar med ornitologisk litteratur och naturligtvis också för alla fågelskådare på resande fot i Europa. Det är glädjande att det finns sådana eldsjälur som HARRIET JØRGENSEN, som vill åtaga sig ett så drygt och besvärligt arbete som det här varit fråga om.

G. O.

D. A. BANNERMAN: *The Birds of the British Isles*. Illustrated by G. E. LODGE. Vol. VII. Oliver & Boyd, Edinburgh/London 1958. 256 sid., 27 färgpl. Pris inb. (liten 4:0) 63 sh.

Sjunde bandet av detta förträffliga arbete skildrar vanliga änder och dykänder. Behandlingen av de enskilda arterna sker, liksom i de tidigare volymerna, med en ganska omfattande essä, där såväl äldre som nyare litteratur är rikligt citerad. I en del fall har författaren med sig hierat andra ornitologer, som bidragit med specialskrivna artiklar eller kortare avsnitt. Verkets charm ligger, som en engelsk anmälare framhållit, delvis i att man ej vet vad man kan finna i det alltid rika innehållet! Handbokens »torka» saknas, men ej dess saklighet. — LODGE's fågelbilder är som vanligt en estetisk njutning för ögat.

G. O.

ROGER PETERSON, GUY MOUNTFORT & P. A. D. HOLLAND: *Europas fåglar*. En fälthandbok. Inledning av JULIAN HUXLEY. Svensk bearbetning av CARL-FREDRIK LUNDEVALL. Andra reviderade upplagan. Svensk Natur, Stockholm 1958. 325 sid. Rikt illustrerad med bilder i färg och svartvitt. Pris inb. kr. 35: —.

»Europas Fåglar» anmälades i VF 15, 1956, sid. 69—70, och vad som sades då, gäller i stort sett även för den nya upplagan. Denna skiljer sig ganska obetydligt från den förra: en del utbredningskartor har korrigerats, särskilt rörande den utomskandinaviska förekomsten. Dvärgbeckasinens övervintringsområde är dock fortfarande felaktigt angivet (jfr enkelbeckasinen!). Ett halvt dussin nya arter (ingen från Skandinavien) har medtagits i listan över tillfälligt anträffade arter. — Den största skill-

naden jämfört med första upplagan, 1955, är i anmälares tycke priset, som stigit med 10 kr till 35 kr. Men det är boken värd med nuvarande penningvärde. Den bör ägas av alla fågelintresserade.

G. O.

CARL-AXEL FRÄNDÉN: *Tranor*. Nordisk Rotogravyr, Stockholm 1958. 93 sid. Rikt illustrerad. Pris häft. kr 16: 50, inb. 19: 50.

FRÄNDÉNS lilla bok kan närmast karakteriseras som ett reportage från tranornas uppträdande kring Hornborgasjön och en orientering om fågelns biologi och flyttning. Författaren har gjort en hel del iakttagelser rörande fåglarnas förekomst och vanor här på deras främsta rastplats i norra Europa om våren. Minst 6.000 tranor noterades som rekord den 18 april 1957 inom området vid Hornborgasjön, där antalet rastande fåglar också brukar nå sin kulmen vid denna tid. Kalla vårar kan dock många vara kvar ännu i början av maj. — I samarbete med radio och press har FRÄNDÉN införskaffat ett stort antal observationer rörande sträckets förlopp i vårt land och grannländerna. Det synes bl. a. framgå, att de tranor, som passerar över Öland om våren, fortsätter in över Sverige och icke, som ibland antagits, drar mot nordost. Nya är även uppgifterna från spanska ornitologer om övervintring åtminstone vissa år i stort antal i sydvästra Spanien och Portugal.

Boken är illustrerad med ett urval mycket vackra fotografier tagna av flera tyvärr ej nämnda fotografer. — Priset är på tok för högt. Genom att göra illustreringen mindre pretentiös kunde det ha hållits betydligt lägre och mera svarat mot bokens innehåll. Säkert hade den då kunnat bli av ännu större betydelse för den goda propaganda för fågel- och naturintresse som FRÄNDÉN gjort och — som anmälares hoppas — kommer att göra som överledare för tranvisningarna vid Hornborgasjön.

G. O.

KAI CURRY-LINDAHL: *Några djurarters utbredning*. Atlas över Sverige: Djurgeografi. Kartblad 45—46 med tillhörande text (8 foliosid.). Generalstabens Litografiska Anstalts Förlag, Stockholm 1957.

Detta avsnitt i »Atlas över Sverige» är det enda som behandlar fågelfaunan. En god orientering lämnas om faunans invandringsvägar, artbildning, reliker och om olika utbredningstyper, samt om nutida faunaförändringar. Rekommenderas, men torde ej gå att köpa separat.

G. O.

Natur i Västmanland. Under redaktion av BERTIL WALLDÉN & KAI CURRY-LINDAHL. Svensk Natur, Stockholm 1958. 422 sid., rikt. ill. Pris häft. kr 62: —, inb. 68: —, hfr. bd 78: —.

Serien med naturböcker från förlaget Svensk Natur nalkas sakta men säkert sin fullbordan. Boken om Västmanland är utan tvivel en värdig efterföljare till de tidigare volymerna. I 33 kapitel behandlas landskapet ur olika naturaspekter av skilda specialister. Ur ornitologisk synpunkt har dock boken ej så mycket att ge. Endast fyra uppsatser har helt eller delvis ornitologiskt innehåll. Det beror kanske både på att denna provins är föga utforskad, när det gäller fågelfaunan, och att den senare inte är särskilt originell jämförd med de kringliggande landskapens.

Om Asköviken som fågeltillhåll berättar HANS AVELIN. Denna lokal är i viss mån en motsvarighet i den västra delen av Mälaren till den österut belägna Hjälstaviken. De märkligaste häckfåglarna är svarttärna och dvärgmås, som funnits här åtminstone

sedan 1942 och återkommit varje år med resp. 1—3 och 10—15 par (i regel). Brun kärrhök och rördrom är två andra bofasta arter. Rördrommen hördes dock först 1946. Förbisträckande vadare av de flesta i landet förekommande arterna hör också till Askövikens karakteristika. En annan liknande vadarelokal, strandområdet vid Hässlö, skildras bl. a. av BENGT H. GIRELL i hans uppsats »I västmanländska fågelmarker». Här får man även veta att nötkräkan är en trägen gäst i hasseldungarna kring Mälaren om hösten och att näktergal och gräshoppångare numera årligen uppträder på flera lokaler. HARALD WEDÉRUS förtäljer om häckande tranor, knipor, lommar och pärlugglor från trakterna kring Hallstahammar och Surahammar men också om svarthake- och gråhakedoppingar, båda helt nya som häckfåglar för landskapet. Några glimtar från fågellivet i gränstrakterna till Närke får man i ERIK SJÖSTEDTS »Väringens sjö och omnejd».

Bildmaterial och tryck är som vanligt i stort sett av hög klass.

G. O.

GUY MOUNTFORT: Portrait of a Wilderness. The story of the ornithological expeditions to the Coto Doñana. Ill. av ERIC HOSKING. Hutchinsons of London, London 1958. 240 sid., talrika ill. i färg och svartvitt. Pris inb. 30 sh.

Mycket har under de senaste åren talats och skrivits om la Camargue, flamingoparadiset vid Rhones mynning i Medelhavet, och om Coto Doñana, i Rio Guadalquivirs sagolikt fågelrika delta i sydvästra Spanien.

Om det senare området kan man nu inhämta utförliga upplysningar i MOUNTFORTS bok. I densamma skildras tre expeditioner, som under MOUNTFORTS ledning företogs till Coto Doñana år 1952, 1956 och 1957.

De första kapitlen handlar i tur och ordning om de tre expeditionerna, under det att de följande tar upp till behandling olika lokaler eller fågelgrupper av särskilt intresse. Som sig bör får hägerfågeln ett avsnitt, gamarna ett annat, kejsarörnen ytterligare ett, och så vidare. Smärre kapitel ägnas åt däggdjur, reptiler, insekter och växter. En kort ekologisk översikt av E. M. NICHOLSON avslutar texten. Denna åtföljes av listor över faunan, vilka är mycket värdefulla.

Det kan inte förnekas att texten skulle ha vunnit mycket på mera stringens och exakthet. Det har blivit en smula för omständligt och handlar ibland mera om observationerna resp. fotografierna än om fåglarna. Trots detta läser man boken med nöje — ämnet är alltför fascinerande för att man skall fästa sig vid smärre stilistiska svagheter.

Bokens största styrka är utan tvekan illustrationerna. Om man bortser från en del bilder av diverse prominenser bland expeditionsdeltagarna, är de av den absolut yppersta tänkbara klass. Man kan inte föreställa sig, att fågelfotografier med nuvarande tekniska hjälpmedel överhuvudtaget kan göras bättre. Färgbilderna av de bruna och röda gladorna, av ormörnen eller av den rödhalsade nattskärnan är mästerverk, och svartvittbilderna av härfågeln med en ödla i näbben vid ingången till sin bohåla, av rallhägern eller av ormörnen — ja, det finns inte ord starka nog att berömma dem tillräckligt.

Följaktligen är »Portrait of Wilderness» en bok som kan anbefallas åt var och en med intresse för sydeuropeiska fåglar, och i synnerhet den som är intresserad av fågelfotografering har i denna bok en guldgruva. Särskild betydelse måste tillmätas boken ur naturskyddssynpunkt: låt oss hoppas att den genom att rikta internationell

uppmärksamhet mot Coto Doñana har bidragit till att rädda detta område undan utdikningar och fördärv! Coto Doñana är ett område som hela Europas ornitologer måste hjälpa till att slå vakt om.

S. U.

The Warblers of America. Ed. by LUDLOW GRISCOM & ALEXANDER SPRUNT, JR. Ill. by JOHN HENRY DICK. The Devin-Adair Company, New York 1957. 356 sid., rikt ill. i färg och svartvitt. Pris inb. 15 dollars.

Denna bok behandlar de amerikanska skogssångarna, familj *Parulidae*. Framställningen är populär. Boken har antologiens karaktär, i det att ett stort antal forskare har bidragit och var och en behandlat den eller de arter som de är särskilt bekanta med. För varje art skildras först i ett populärt avsnitt artens förekomst, litet om dess vanor och utbredning, ekologi och läten. Därefter följer ett finstilt koncentrerat avsnitt med exakta uppgifter om fältkaraktärer, häckningsdata, läten, föda, utbredning och raser. De allra flesta arterna har dessutom sin utbredning framställd på en översiktskarta. Vidare är huvuddelen av de beskrivna arterna avbildade på färgbilder, målade men utomordentligt noggranna och tilltalande.

Tyngdpunkten ligger på Nordamerikas sångare, under det att Central- och Sydamerikas former endast är kortfattat beskrivna. På omslaget heter boken i själva verket »The Warblers of North America».

Ur utstyrselsynpunkt förtjänar boken de amplaste lovord. Papper, tryck och illustrationer är av toppklass. Rec. har sällan sett mer tilltalande färgbilder efter målningar än dem som i flödande rikedom förekommer i denna bok. Som texten är högst läsvärd och skänker läsaren en god inblick i ifrågavarande formrika fågelfamilj, är det alltså en bok man har största glädje av att äga, och den kan livligt rekommenderas för svenska läsare.

S. U.

H. ALBERT HOCHBAUM: *Travels and traditions of waterfowl*. The University of Minnesota Press, Minneapolis 1956. 301 sid., ill. Pris inb. 5 dollars.

Författaren till föreliggande betydande bok är av allt att döma en fältornitolog av främsta märke. Han har vikt sitt liv till studiet av änder och gäss i träskmarkerna vid Manitobasjön och har samlat ett imponerande erfarenhetsmaterial. Han understryker värdet av direkta fältobservationer vid studiet av fåglarnas migrationsrörelser och han har i detta känt sig en smula ensam i Amerika, där flyttfågelproblemen oftast angripits på experimentell väg och där främst det nattetid pågående sträcket tilldragit sig mycket stor uppmärksamhet. Förf. utpekar f. ö. holländare och svenskar som föredömliga utövare av dagsträckforskning i fält.

Förf. ger sig i kast med svårgripbara problem, då han försöker sätta sig in i hur omvärlden ter sig för änderna, hur dessa reagera inför denna i skilda situationer och hur de l ä r a sig att bete sig på ett för individen fördelaktigt sätt. Den del av etologien som behandlar inlärningen har också i hög grad engagerat förf. Han diskuterar ingående den betydelse som i förstone föräldrafågeln och sedan övriga artfränder ha för beteendets utformning, främst beträffande valet av vistelseort, förflyttningsrouter till och från näringsställena samt flyttningsvägar och rastplatser under flyttningen. Förf. tillmåtar traditionen, d. v. s. ett komplex av icke ärftliga men från den ena generationen till den andra genom inlärning överförda vanor stor betydelse för förståelsen av flyttningsbeteendet, vilket framgår redan av bokens titel. Dess-

utom diskuteras bl. a. även traditionens betydelse för ortstroheten samt dess isolationseffekt vid rasbildningen. Man märker, att vad förf. har att komma med inte är av hugskottets karaktär utan att han har mönat till sin uppfattning i en mycket långvarig samvaro med sina studieobjekt och efter ett mycket omfattande litteraturstudium. Beträffande det senare må påpekas att i litteraturlistan äro upptagna verk, som man minst sagt sällan finner i ornitologiska arbeten, t. ex. BERGSON, EINSTEIN, JEANS!

Här skall icke mer ordas om det rikhaltiga innehållet men det bör betonas, att boken är i hög grad värd att upptagas till studium av sträckforskarna i vårt land. Den är dessutom mycket smakfullt utformad och försedd med talrika teckningar i svartvitt, utförda av förf. Dessa äro vart och ett ett litet mästerverk för sig och äro på sitt sätt ett uttryck för hur utomordentligt väl förf. känner sina forskningsobjekt i skilda situationer och miljöer.

A. E.

ANNIE P. GRAY: *Bird hybrids. A check-list with bibliography.* Technical communication no. 13 of the Commonwealth Bureau of the Animal Breeding and Genetics. Edinburgh. Commonwealth Agricultural Bureau, 1958. 390 sid. Pris inb. 50 sh.

Detta arbete utger sig för att vara en komplett förteckning över kända bevisade eller förmodade korsningar mellan fågelarter världen över. Att döma av bokens omfång hybridisera fåglarna jämförelsevis lätt. I de fall då korsningsriktning, avkommans vitalitet eller fertilitet m. m. äro kända, angives detta i korthet. Bibliografien omfattar över 1900 litteraturangivelser, och det faktum att även svensk-språkig litteratur i ämnet finns med vittnar om att inventeringen skett med största omsorg och noggrannhet.

A. E.

DAVID A. & W. MARY BANNERMAN: *Birds of Cyprus.* Oliver & Boyd, Edinburgh 1958. 384 sid., ill. med 16 helsides färgbilder och 15 svartvittill. Pris inb. 63 sh.

Förlaget Oliver & Boyd har under årens lopp utgivit ett ganska stort antal utförliga och rikt illustrerade fågelfaunor. Bland de områden, som täckts genom nyligen utkomna arbeten från ifrågavarande förlag, kan nämnas Brittiska öarna (av BANNERMAN), Sudan (av CAVE & MACDONALD) och Arabien (av MEINERTZHAGEN). Om man har haft tillfälle att titta i dessa tidigare utkomna böcker, har man fått pretentioner på Oliver & Boyd, ty de är alla av förnämlig kvalitet.

Det skall då genast erkännas, att DAVID BANNERMANS och hans hustrus fågelfauna över Cypern i kvalitet överträffar de flesta fågelfaunor. Varje på ön anträffad fågelart beskrives under angivande av dess vetenskapliga, engelska, grekiska och turkiska namn. Upplysningar om dräkten samt om artens förekomst, häckningsbiologi och flyttningsrörelser lämnas i kortfattad form. Varje art utom tillfälliga gäster får en presentation på en eller ett par sidor. Texten är på sina håll något svävande, vilket sannolikt beror på att Cyperns fågelliv än så länge endast är känt i sina huvuddrag.

Som ett särskilt plus hör det omnämnas, att boken också innehåller ett kapitel om den ornitologiska utforskningens historia på Cypern samt om öns växtvärld och klimat.

Bilderna är förtjänta av de amplaste lovord. Det är de båda skickliga fågel-målarna D. M. REID-HENRY och ROLAND GREEN som utfört dem, och reproduktions-tekniken har gjort deras konstverk all rättvisa. Sällan har man sett bättre färgbilder i en fågelbok. De 16 färgillustrationerna framställer 44 olika arter.

Ännu en fullgod länk i Oliver & Boyd's svit av vackra och värdefulla fågelfaunor!

S. U.

DAVID A. BANNERMAN: *Larger Birds of West Africa*. Penguin Books, African Series, London 1958. 195 sid., ill. med 54 teckningar i svartvitt av HENRIK GRÖNVOLD. Pris häft. 2 sh. 6d.

I annat prisläge än föregående bok ligger BANNERMANS lilla »pocketbook» om de större västafrikanska fåglarnas fältkännetecken. De områden som inbegripes sträcker sig från Senegal till Kameruns högländer (med undantag för Liberia, om vars fåglar man av allt att döma vet nästintill ingenting). Alla fågelgrupper, som är bofasta inom området, behandlas (utom tättingarna), alltså även sådana relativt småväxta fågeltyper som hackspettar, kungsfiskare, musfåglar etc.

Man får alltså en översiktlig presentation av Västafrikas mera iögonenfallande fågelfauna inkl. fältkännetecken, vilket ju inte är dåligt för mindre än kronor 2: 50.

S. U.

ARNE BLOMGREN: *Fåglar i Nordanskog*. KF:s bokförlag. Stockholm, 1958. 138 sid. Rikt ill. Pris inb. kr 18: 50.

Fågelstudierna i det norrländska skogslandet kräver av sin utövare åtskilligt mer av ihärdighet och tålmod än motsvarande studier i Syd- och Mellansveriges fågelrika marker. Den som själv strövat i de ödsliga trakterna i norr och nu fått ARNE BLOMGRENS bok i sin hand, inser också lätt vilket oerhört arbete som ligger bakom de många intressanta iakttagelserna och det strålände bildmaterialet i boken.

Flera av de skildrade fågelarterna har aldrig tidigare i vårt land blivit föremål för så noggranna studier. Man får en inblick i familjelivet hos korpar och lavskrikor, kungsörn och sångsvan och många andra av skogslandets svåråtkomliga innebyggare. Bildmaterialet kompletterar texten på ett utmärkt sätt, och man kan gång på gång ta fram boken för att njuta av de ståtliga örnbilderna, de lustiga ugglefysionomierna eller lavskrikans intima familjeliv.

Tanken om skydd och förståelse för det vilda går också som en röd tråd genom boken, och man hoppas och tror att »Fåglar i Nordanskog» på sitt sätt skall kunna bidra till en minskning av den ständiga förföljelse, som många av de skildrade arterna fortfarande är utsatta för i norr, trots alla fridlysningsbestämmelser.

V. O-N

E. A. R. ENNION: *Bird study in a garden*. Puffin picture book no. 106. London, 1958 31 sid. Ill. Pris häft. 3 sh. 6 d.

Ett litet häfte med tips för nybörjaren som vill gå litet längre än bara »titta på fåglar». Innehållet berör så olika problem som fågelholkar och fågelmatning, gömslen, begreppen revir och nisch, m. m. Illustrerad med teckningar i svartvitt och flera ovanligt bra och konstnärligt sett goda färgbilder.

V. O-N

Ny utländsk litteratur

Nedanstående förteckning omfattar ett urval av viktigare, i utlandet publicerad, ny ornitologisk litteratur. Föregående förteckning var införd i VF nr 3, 1958. Arbeten av svenska författare äro ej medtagna utan komma att ingå i tidskriftens listor över svenska fågellitteratur. Lokalfaunor äro i regel omnämnda blott om de behandla Sverige närliggande områden. Årsrapporter av rutinmässig karaktär, såsom ringmärkningsredogörelser, äro ej heller upptagna i listan; detsamma gäller även t. ex. rent anatomiska arbeten. En del arbeten komma senare att recenserars i VF.

Förteckningen är utarbetad av SVEN ARMINGTON.

- BANCKE, P. & MEESENBERG, H. 1958. A study of the display of the Ruff (*Philomachus pugnax* (L.)). II. Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift 52: 118—141. Figurer, tabeller.
- BATESON, P. P. & BARTH, E. K. 1957. Notes on the geographical variation of the Ringed Plover *Charadrius hiaticula* L. Meddelelser fra det Zoologiske Museum, Oslo, nr 66. Nytt Magasin for Zoologi 5: 20—25. Tabeller, kartor.
- BELLROSE, F. C. 1958. The orientation of displaced waterfowl in migration. The Wilson Bulletin 70: 20—40. Kartor, figurer, tabeller.
- BLUME, D. 1958. Verhaltensstudien an Buntspechten (*Dendrocopos major*). Die Vogelwelt 79: 65—88, 1 pl.-bl. med fotografier. Karta, figurer.
- BRACKBILL, H. 1958. Nesting behavior of the Wood Thrush. The Wilson Bulletin 70: 70—89. Tabeller.
- BRYNLUND, S. 1958. Tornangeren (*Sylvia communis*) er blitt hekkefugl i Helgeland. Fauna 11: 20—22.
- BUB, H. 1958. Untersuchungen an einer Population des Flussregenpfeifers (*Charadrius dubius curonicus* GM.). Beiträge zur Vogelkunde 5: 268—283. Karta, tabeller.
- CASTORO, P. L. & GUHL, A. M. 1958. Pairing behavior of pigeons related to aggressiveness and territory. The Wilson Bulletin 70: 57—69. Tabeller.
- DIESSELHORST, G. 1958. Beitrag zur Ernährung mecklenburgischer Raubvögel. Beiträge zur Vogelkunde 5: 297—301.
- DITTRICH, L. 1958. Beobachtungen an gefangengehaltenen Tauchervögeln. Beiträge zur Vogelkunde 6: 96—106. Fotografier.
- DRINNAN, R. E. 1958. Observations on the feeding of the Oystercatcher in captivity. British Birds 51: 139—149. Figurer.
- FALLET, M. 1958. Der Jahresrhythmus eines grosstädtischen Bestandes des Haussperlings (*Passer domesticus* L.). Schriften des Naturwissenschaftlichen Vereins für Schleswig-Holstein 29: 39—46.
- FELIX, J. 1958. Příspěvek k poznání denní aktivity sýkorovitých rodu *Parus* a *Aegithalos*. (Prostorová aktivita v době mimoúždní.) Zusammenfassung: Zur Kenntnis der Tagesaktivität von Meisen der Gattungen *Parus* und *Aegithalos*. (Raumaktivität ausserhalb der Fortpflanzungszeit.) Sylvia 15: 5—21. Kartor.
- HAARTMAN, L. v. 1958. The incubation rhythm of the female Pied Flycatcher (*Ficedula hypoleuca*) in the presence and absence of the male. Ornis Fennica 35: 71—76. Figurer, tabeller.
- HACHLER, E. M. 1958. Několik poznámek k binomii potápky velké (*Podiceps cristatus*). Zusammenfassung: Zur Kenntnis der Lebensweise des Haubentauchers (*Podiceps cristatus*). Sylvia 15: 77—83. Figurer.
- HANTGE, E. & SCHMIDT-KOENIG, K. 1958. Vom Herbstzug des Steinschmätzers (*Oenanthe oenanthe* L.) auf Wangerooge und Langeroog. Journal für Ornithologie 99: 142—159. Figurer.
- HARTSHORNE, C. 1958. Some biological principles applicable to song-behavior. The Wilson Bulletin 70: 41—56.
- HELL, P. & SOVIŠ, B. 1958. Príspevok k poznaniu trofických vzťahov havranovitého vtáčtva k poľnohospodárstvu v zimnom období na Slovensku. Zusammen-

- fassung: Beitrag zur Kenntnis der Nahrungsbeziehungen der Rabenvögel zur Landwirtschaft im Winter in der Slowakei. *Zoologické Listy (Folia Zoologica)* 7 (21): 38—56. Karta, tabeller, figur, fotografi.
- HELMINEN, M. 1958. Occurrence of the Red-flanked Bluetail (*Tarsiger cyanurus*) in Finland and some remarks concerning its expansion to the west. *Ornis Fennica* 35: 51—64. Kartor, fotografier, figur.
- HERMANN, H. 1958. Über den Nestbau des Töpfervogels (*Furnarius rufus*). *Die Vogelwelt* 79: 33—40, 1 pl.-bl. med fotografier. Karta, figurer.
- HEYDER, R. 1958. Über das Zugverhalten von Gartenamseln. *Beiträge zur Vogelkunde* 6: 141—149.
- HOESCH, W. 1958. Über das Zusammenwirken von Färbung und Verhalten. Feldbeobachtungen aus Südwestafrika. *Journal für Ornithologie* 99: 173—177.
- 1958. Über die Auswirkung der Gefieder-Einstäubung auf die Federfarbe bei Lerchen. *Journal für Ornithologie* 99: 367—371. Fotografier.
- HOFER, J. 1958. Zur Tauchtiefe und Tauchzeit von Blässhuhn und Zwergtaucher. *Der Ornithologische Beobachter* 55: 54—55.
- HOWARD, W. E. 1958. Food intake and pellet formation of a Horned Owl. *The Wilson Bulletin* 70: 145—150. Tabeller.
- JÕGI, A. 1958. Eesti kalakajakate rändest rõngastamise andmeil. Summary: Migratory movements of the Estonian Common Gull in the light of data obtained from ringing. *Ornitoloogiline kogumik* 1: 185—194. Kartor.
- KILHAM, L. 1958. Sealed-in winter stores of Red-headed Woodpeckers. *The Wilson Bulletin* 70: 107—113. Fotografier.
- KLÍMA, M. & URBÁNEK, B. 1958. Ekologická studie o linduškách v Krkonoších. Summary: Ecological study on the Pipits (*Anthus spinoletta*, *A. pratensis*, *A. trivialis*) in the Krkonose Mountains (Czechoslovakia). *Zoologické Listy (Folia Zoologica)* 7 (21): 24—37, 3 pl.-bl. med fotografier och figurer. Tabeller, figur.
- KLOPMAN, R. B. 1958. The nesting of the Canada Goose at Dog Lake, Manitoba. *The Wilson Bulletin* 70: 168—183. Tabeller, figurer.
- VAN KOERSVELD, E. 1958. A few data on the reproduction of the rook, *Corvus f. frugilegus* L. *Ardea* 46: 58—62. Tabeller.
- KOSKIMIES, J. 1958. Seasonal, geographical and yearly trends in the weight of capercaillie (*Tetrao urogallus*) and blackgame (*Lyrurus tetrrix*) in Finland. *Ornis Fennica* 35: 1—18. Kartor, tabeller, figurer.
- 1957. Verhalten und Ökologie der Jungen und der jugenführenden Weibchen der Samtente. (Zur Fortpflanzungsbiologie der Samtente, *Melanitta f. fusca* (L.). II.) *Ann. Zool. Soc. Vanamo* 18: 8:1—69. Figurer.
- KRAMER, G., PRATT, J. G. & ST. PAUL, U. v. 1958. Neue Untersuchungen über den »Richtungseffekt«. *Journal für Ornithologie* 99: 178—191. Figurer, tabeller.
- KUMARI, A. 1958. Rabakurvitsaliste toitumisest. Summary: The food of waders in the peat bogs of Estonia. *Ornitoloogiline kogumik* 1: 195—215. Tabeller, fotografier.
- LACK, D. 1958. The significance of the colour of Turdine eggs. *The Ibis* 100: 145—166. Tabeller.
- LEBRET, T. 1958. Baltsbewegingen van het Nonnetje, *Mergus albellus* L. *Ardea* 46: 75—79. Figurer.
- 1958. Inciting («Hetzen») by flying ducks. *Ardea* 46: 73—75. Figur.
- 1958. The «jump-flight» of the Mallard, *Anas platyrhynchos* L., the Teal, *Anas crecca* L. and the Shoveler, *Spatula clypeata* L. *Ardea* 46: 68—72. Figurer.
- LEHMANN, R. 1958. Polygamie beim Waldlaubsänger. *Die Vogelwelt* 79: 56—57.
- LEHTONEN, L. 1958. Tiaisparvista ja niiden liikunnoista. Zusammenfassung: Über die Bewegung der Meisenschwärme in den Nadel- und Mischwäldern von Südfinnland. *Ornis Fennica* 35: 76—93. Tabeller.
- LELEK, A. 1958. Poznámky k binomii lysky černé (*Fulica atra* L.). Summary: Contribution to the bionomy of the Coot (*Fulica atra* L.). *Zoologické Listy (Folia Zoologica)* 7 (21): 143—168, 3 pl.-sid. med fotografier. Figurer, tabeller.
- MAKATSCHE, W. 1958. Beobachtungen an einem Brutplatz des Eleonorenfalken. *Die Vogelwelt* 79: 40—47. Kartor, figurer.

- MAL'ČEVSKII, A. S. 1958. O biologičeskich rasach obyknovennoj kukuški (*Cuculus canorus* L.) na territorii Evropejskoj časti SSR. Summary: On the biological races of Common Cuckoo, *Cuculus canorus* L. on the territory of the European part of the USSR. Zoologičeskij Žurnal 37: 87—95. Tabell.
- MAUERSBERGER, G. 1958. Zur feldornithologischen Kennzeichen des Zwergschwans, *Cygnus bewickii* YARRELL. Beiträge zur Vogelkunde 6: 122—136. Fotografier, figurer.
- MESSMER, E. & MESSMER, I. 1956. Die Entwicklung der Lautäußerungen und einiger Verhaltenweisen des Amsel (*Turdus merula merula* L.) unter natürlichen Bedingungen und nach Einzelaufzucht in schalldichten Räummern. Zeitschrift für Tierpsychologie 13: 341—441. Figurer, tabeller, fotografier.
- MEYER, F. 1958. Der Rotmilan, *Milvus m. milvus* (L.), in der Elster-Luppen-Aue westlich von Leipzig. Beiträge zur Vogelkunde 6: 202—234. Fotografier, kartor.
- MOLL, H. K. 1958. Beobachtungen beim Bau eines Teichrohrsängernestes. Der Falke 5: 83—86. Figurer.
- MUSIL, A. 1958. Anwendung von Antibiotika bei kranken Vögeln. Der Falke 5: 133—134.
- MÄRZ, R. 1958. Eulen als Fledermausfänger. Beiträge zur Vogelkunde 6: 87—96. Tabeller.
- NEJFELT, I. A. 1958. Pitanie nekotorych lesnych ptic Južnoj Karelii. Summary: On feeding habits of certain forest birds of Southern Karelia. Zoologičeskij Žurnal 37: 257—270. Tabeller, figurer, fotografi.
- NIETHAMMER, G. 1957—58. Das Brutgebiet und Winterquartier des Rotkehlpiepers, *Anthus cervinus*. Beiträge zur Vogelkunde 6: 79—87. Karta.
- NIJHOFF, P. 1958. Herfsttrekwaarnemingen bij Cap Gris-Nez. Ardea 46: 62—67. Figurer.
- NORRIS, R. A. & JOHNSTON, D. W. 1958. Weights and weight variations in summer birds from Georgia and South Carolina. The Wilson Bulletin 70: 114—129. Tabeller.
- ONNO, S. CH. 1958. Opyt vizual'nogo izučeniya osennej migracii ptic na Puchtuskoj ornitologičeskoj stancii Estonskoj SSR. Summary: An essay of visual study of the autumnal bird migration in Pukhta Ornithological Station, Estonian SSR. Zoologičeskij Žurnal 37: 75—86. Kartor, figurer.
- PERDECK, A. C. 1958. Two types of orientation in migrating Starlings, *Sturnus vulgaris* L., and Chaffinches, *Fringilla coelebs* L., as revealed by displacement experiments. Ardea 46: 1—37. Kartor, tabeller, figurer.
- PEUS, F. 1958. Ökologische und historische Einordnung der jüngsten Übervermehrung und Ausbreitung der Misteldrossel (*Turdus viscivorus* L.) in Nordwesteuropa. Journal für Ornithologie 99: 297—321.
- PIPARINEN, T. & TOIVARI, L. 1958. Über die Tagesrhythmik im Gesang des Sprossers (*Luscinia luscinia*). Ornis Fennica 35: 65—70. Figurer, tabell.
- POULSEN, H. 1958. The calls of the Chaffinch (*Fringilla coelebs* L.) in Denmark. Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift 52: 89—105, 2 pl.-bl. med figurer. Tabeller.
- PRESTON, F. W. 1958. House Wren attempts incubation in two nests simultaneously. The Wilson Bulletin 70: 193—194. Fotografi.
- PYNNÖNEN, A. 1957. Über die Orientierung beim Zug einiger Stelzvögel. Ann. Zool. Soc. Vanamo 18: 8: 1—23. Fotografi, kartor.
- RAITASUO, K. 1958. Beobachtungen über brutzeitliches Verhalten beim Teich- und beim Schilfrohrsänger. Ornis Fennica 35: 94—108. Fotografier, tabeller.
- 1958. Havaintoja rytikerttusen (*Acrocephalus scirpaceus*) ja ruokokerttusen (*Acrocephalus schoenobaenus*) pesimisvaiheesta. Zusammenfassung: Zur Brutbiologie des Teichrohrsängers und des Schilfrohrsängers. Ornis Fennica 35: 18—28. Figur, tabeller.
- RINGLEBEN, H. 1957. Die Wildgänse Europas unter besonderer Berücksichtigung mitteleuropäischer Verhältnisse. Die Neue Brehn-Bücherei, Heft 200. 79 pp., 1 färgplansch, kartor, figurer, fotografi. Wittenberg—Lntherstadt. A. Ziemsen Verlag. Pris DM 4.50.

- SCHNURRE, O. 1958. Ein weiterer Beitrag zur Ernährungsbiologie der Raubvögel und Eulen des Darss (Mecklenburg). Beiträge zur Vogelkunde 5: 288—296.
- SICK, H. & OTTOW, J. 1958. Vom brasilianischen Kuhvogel, *Molothrus bonariensis*, und seinen Wirten, besonders dem Ammerfinken, *Zonotrichia capensis*. Bonner Zoologische Beiträge 9: 40—62.
- SIGMUND, L. 1958. Postembryonální vývoj chřástala vodního (*Rallus aquaticus*). Zusammenfassung: Die postembryonale Entwicklung der Wasserralle (*Rallus aquaticus*). Sylvia 15: 85—118, 1 pl.-bl. med fotografier. Figurer, tabeller.
- STEIN, F. 1958. Beitrag zur Biologie des Flussregenpfeifers, *Charadrius dubius curonicus* Gm. Beiträge zur Vogelkunde 5: 247—268. Tabeller, figur.
- STOKOE, R. 1958. The spring plumage of the Cormorant. British Birds 51: 165—179, 2 pl.-sid. med fotografier. Tabeller, figurer.
- STRESEMANN, E. & NOWAK, E. 1958. Die Ausbreitung der Türkentaube in Asien und Europa. Journal für Ornithologie 99: 243—296. Kartor.
- STÜBS, J. 1958. Über die Stimmäusserungen des Tannenhähers (*Nucifraga caryocatactes*). Beiträge zur Vogelkunde 5: 312—314.
- SUMMER-SMITH, D. 1958. Nest-site selection, pair formation and territory in the House-sparrow *Passer domesticus*. The Ibis 100: 190—203. Figurer.
- SZIJJ, J. 1958. Beiträge zur Nahrungsbiologie der Blauracke in Ungarn. Bonner Zoologische Beiträge 9: 25—39, 1 pl.-sid. med fotografier. Tabeller, figurer.
- TOUFAR, J. 1958. Příspěvek k poznání potravy mladých káni lesních (*Buteo buteo*) podle zbytků kořisti na hnízdech. Zusammenfassung: Zur Kenntnis der Nahrung nestjunger Mäusebussarde (*Buteo buteo*). Sylvia 15: 67—76, 1 pl.-bl. med fotografier. Tabeller.
- TUCK, L. M. 1958. Present distribution and population of the Starling in Newfoundland. The Canadian Field-Naturalist 72: 139—144. Karta.
- WAGNER, G. 1958. Beobachtungen über Fütterungsrhythmus und Nestlingsentwicklung bei Singvögeln im arktischen Sommer. Der Ornithologische Beobachter 55: 37—54. Tabeller, figurer, fotografi.
- VAURIE, C. 1957. Systematic notes on Palearctic birds. No. 24. The families *Remizidae* and *Aegithalidae*. American Museum Novitates, No. 1853. 21 pp.
- 1957. Systematic notes on Palearctic birds. No. 25. *Motacillidae*: the genus *Motacilla*. American Museum Novitates, No. 1832. 16 pp. Figurer.
- 1957. Systematic notes on Palearctic birds. No. 26. *Paridae*: *Parus caeruleus* complex. American Museum Novitates, No. 1833. 15 pp. Karta.
- 1957. Systematic notes on Palearctic birds. No. 30. The *Certhiidae*. American Museum Novitates, No. 1855. 14 pp.
- VAURIE, C. & SNOW, D. 1957. Systematic notes on Palearctic birds. No. 27. *Paridae*: the genus *Parus* and *Sylviparus*. American Museum Novitates, No. 1852. 43 pp.
- WEBER, H. 1958. Beobachtungen am Nest des Zwergschnäppers (*Muscicapæ parva*). Journal für Ornithologie 99: 160—172.
- WEINZIERL, H. 1958. Beitrag zur künstlichen Steigerung der Siedlungsdichte höhlenbrütender Singvögel im Auwald. Waldhygiene 2: 105—112. Karta, fotografier, tabeller, figurer.
- WENDLAND, V. 1958. Einiges vom Verhalten der Nebelkrähe (*Corvus corone cornix*). Journal für Ornithologie 99: 203—208.
- WESTERSKOV, K. 1958. Incubation period in the Pheasant. The Emu 58: 139—151. Figurer, tabell.
- VIK, R. 1958. Fiskemåken som innlandsfugl i Norge og dens betydning for overføring av bendelorm til ferskvannfisk. Jeger og Fisker 87: 124—141, 163. Karta, figurer, fotografier.
- WILLIAMSON, K. 1958. Bergmann's rule and obligatory overseas migration. British Birds 51: 209—232. Kartor, tabeller.
- VOIPIO, P. 1956. The biological zonation of Finland as reflected in zootaxonomy. Ann. Zool. Soc. Vanamo 18: 3: 1—36. Kartor, figurer.
- 1956. Zur Verbreitungsdynamik von *Charadrius dubius* Scop. in Binnenfinnland besonders am Saimasee. Ann. Zool. Soc. Vanamo 18: 1: 1—22. Figurer, tabeller.

Aktuellt

Från XII. Internationella Ornitologkongressen i Helsingfors den 5.—12.6.1958. — Öppningsceremonien för kongressen ägde rum på aftonen den 5.6. Bortsett från en del hälsningsanföranden föreläste vid detta tillfälle prof. J. BERLIOZ, kongressens president, om »Museernas betydelse för ornitologiens framåtskridande» samt prof. P. PALMGREN om »Den finska fågelfaunans utbredning».

Under de följande dagarna var arbetet uppdelat på flera sektioner, som ofta fungerade samtidigt, varför man inte hade möjlighet att bevista mer än ett urval av föredragen. Kvällarna ägnades i allmänhet åt filmförevisningar.

Inom sektionen »Utbredning och paleontologi» lade man särskilt märke till en god exposé av FR.-B. HOFSTETTER över »Möjliga faktorer bakom turkduvans expansion». De olika synpunkterna analyserades under följande fyra huvudkapitel: 1) emigrationsfaktorer, 2) riktningfaktorer, såsom medfödd vandringsriktning och topografiska ledelement, 3) »receptionsfaktorer», d. v. s. ekologiska och andra förhållanden på de nybesatta lokalerna samt 4) hämmande faktorer, såsom t. ex. klimatiska förhållanden. Ett intressant föredrag om »Klimatets och väderlekens inflytande på fågelfaunan på Falklandsöarna» hölls av O. S. PETTINGILL. Få ställen i världen torde kunna uppvisa mera extrema förhållanden än dem som råder på dessa öar utanför Sydamerikas sydspets, och fågelfaunan är också i högsta grad specialiserad. Ett märkligt bidrag lämnades av R. S. R. FITTER, som ansåg att en viss felmöjlighet i fältobservationer borde accepteras, om blott det funnes en bestämd statistisk möjlighet att utvärdera dylika observationer.

En programpunkt, som tilldrog sig betydande intresse, var ett symposium över »Adaptiv evolution hos fåglar». Efter ett kort inledningsanförande av ERNST MAYR lämnades bidrag av åtta olika forskare. Särskilt intressanta föredrag hölls av G. KRAMER och M. MOYNIHAN.

Ett sektionssammanträde inom gruppen »Ekologi» inleddes med ett värdefullt bidrag av V. C. WYNNE-EDWARDS, som talade om »The over-fishing theory i relation till naturliga populationer och deras födotillgång». Det är här frågan om den delikata balansen, som råder i naturen, och som åstadkommer, att ett rovdjur icke utrotar sitt bytesdjur utan »nöjer sig med» att tulla detsamma på en viss procent. En intressant diskussion om de mekanismer, som gör detta möjligt, följde. Samma eftermiddag blev det ett »musicapologi»-symposium, d. v. s. ett flertal kännare av svartvita flugsnapparens talade om sina resultat och det blev en livlig och initierad debatt.

Bland de mera givande bidragen inom sektionen »Flyttning» kan nämnas en analys av nötskrikans vandringsrörelser i Europa åren 1947—1957 av R. BERNDT och P. DANCKER samt en redogörelse av E. KUMARI för de tydligen imponerande flyttfågelstudier, som med stöd av förnämliga resurser äger rum öster om Östersjön.

Till de bästa bidragen hörde vidare utan tvekan FRANZ och ELEONORE SAUERS föredrag »Om nattsträckande fåglars astronavigation». Det visade sig, att sångare av olika arter, som hölls i burar som icke tillät utsikt över landmärken o. d., om natten uppvisade en riktad flyttningssoro. Månljus, molnighet och andra dylika faktorer gjorde dem tveksamma om riktningen. För att undersöka stjärnornas roll för orienteringsförmågan användes ett planetarium, d. v. s. en konstgjord himmel med stjärnor etc. insatta på rätt ställen. Om man nu ändrade planetariets inställning, ändrade

också fåglarna sin riktning på ett sådant sätt, att det utgjorde ett stöd för hypotesen att stjärnorna spelar en betydelsefull roll för orienteringen. Största uppmärksamhet väckte också E. SUTTERS föredrag med film om »Radariakttagelser över nattsträckets förlopp». Iakttagelserna hade utförts med Zürichflygfältets radar. Genom att fotografera radarskärmen med bestämda mellanrum, t. ex. var 5 eller 10 sek., kunde man få en noggrann bild av nattsträckets förlopp och avhängighet av olika yttre faktorer. Fåglarnas sträckriktning i relation till vinden, deras dygnsrytmik och reaktion inför moln och regn framträdde med största tydlighet, och man fick det intrycket, att flyttfågelforskningen här har fått ett hjälpmedel som kommer att bli av allra största betydelse i framtiden. Arbete med radar pågår f. n. förutom i Schweiz också i England, kanske också annorstädes.

Ett utmärkande drag för mer eller mindre alla sektioner var det stora antalet föredragshållare, som icke anlant eller som återkallat sina föredrag. Som exempel kan nämnas, att flera sektioner fick vidkännas reduktion med upp till 40 à 50 % och att 80 % av de utannonserade svenska bidragen aldrig kom att hållas.

Till de mera uppskattade programpunkterna hörde utan tvekan aftnarnas filmföreläsningar. Kvaliteten på de visade filmerna var dock mycket växlande. Till de allra bästa, såväl ur ornitologisk som ur rent fototeknisk synpunkt, hörde ROGER T. PETERSONS »Flamingos på fyra kontinenter — världens sex flamingoarter» med bland annat unika bilder av sällsynta sydamerikanska arter samt G. MOUNTFORTS »Wild Spain», en film inspelad på och omkring Coto Doñana och innehållande mästertliga studier av kejsarörn, ormörn, rödfalk, stytlöpare och vadaresvala.

Under kongresstiden avhölls ett par dagslånga exkursioner. Bland arter, som under dessa ådrog sig speciellt intresse, kan nämnas liten flugsnappare, storlom, gjuse, dvärgmå, trana och skräntärna. Alldeles i omgivningarna av Otaniemi, den lilla »högskoleby» där kongressen var förlagd, var rosenfinken rätt allmän, och på nätterna gick bilkorteger in till en plats nära Helsingfors, där den intressanta busksångaren (*Acrocephalus dumetorum*) höll konsert. Ett par hundra ornitologer fick tillfälle att studera dess sång, som tidigare ansetts mer eller mindre identisk med kärrsångarens (*A. palustris*). Så är emellertid alls icke fallet: busksångaren har en ytterst karakteristisk sång med långsam rytm och utciserade motiv, ofta mycket vackra och fylliga i tonen. Som härmare står den i skicklighet icke kärrsångaren efter. Biotopen var en liten aldunge i ett vägsål med stark undervegetation bl. a. av nässlor.

Efter den egentliga kongressens slut spriddes deltagarna över hela Finland på mer eller mindre långväga exkursioner.

Man måste uttrycka sin beundran för kongressens generalsekreterare, docent LARS VON HAARTMAN, som uträttade ett jättearbete och utan vars ständiga hjälpsamhet och beredvillighet kongressmaskineriet lätt hade kunnat kärva. Han hade, verkade det, ställt om sin dygnsrytmik till 24 timmars aktivitet.

Det stora flertalet deltagare var synnerligen nöjda med utbytet av kongressen. Föreläggningen i Otaniemi var perfekt och gjorde att det var lätt att få kontakt med folk, och upprättandet av kontakter är ju strängt taget det viktigaste på en kongress av detta slag. Värdfolkets hjärtlighet och tillmötesgående gör också, att man förbiser smärre tekniska ofullkomligheter och gärna vill passa på att även på denna plats framföra ett tack till de finländska ornitologerna för en trevlig och givande kongressvecka. — På kongressens sista dag gjordes veterligt, att nästa kongress, d. v. s. år 1962, skall avhållas i USA.

STAFFAN ULFSTRAND

Jordens största utrotningskampanj? — På citerade sätt rubricerar den amerikanska tidskriften »Audubon Magazine» (1958: 254) en ganska uppseendeväckande artikel, som är av särskilt intresse mot bakgrunden av nyligen timade händelser i Sverige: stardöden i Krankesjön i Skåne (se ENEMAR, VF 17: 357).

Från och med våren 1958 satte USA:s jordbruksdepartement igång med en jättelikt upplagd giftkampanj mot den för jordbruket »synnerligen skadliga» eldmyran. Kampanjen, som är planerad att fortsätta i flera år, skall omfatta över 100.000 hektar inom staterna Alabama, Georgia, Louisiana, Mississippi, Florida, Texas, Arkansas, North och South Carolina. Metoden är spridning av heptaklor eller dieldrin från flygplan. Hittills har endast en del av hela ytan blivit behandlad, men inom denna del har man genomfört vetenskapliga undersökningar av effekten på djurlivet. Av rapporten framgår bl. a. de uppgifter, som nedan skall lämnas.

Praktiskt taget allt djurliv påverkades av giftspridningen. Först upptäcktes effekten hos insekter. Inom 30 timmar efter spridningen påträffades stora mängder döda insekter, varav många som är utpräglat nyttiga som bekämpare av andra insekter, som pollinerare eller som fågelföda. Inom två dagar anträffades stora mängder döda fåglar och däggdjur, bl. a. av arter, som är av stor betydelse som jaktobjekt. En eller annan hönsfågelart bedömdes som praktiskt taget utrotad. Inom ett studieområde konstaterades efter giftspridningen, att 38 av 41 påträffade fågelbon var övergivna. En biolog rapporterade, att i olika biotoper mellan 85 och 97 % av fågelpopulationen hade dödats. Vattendjur (fåglar, fiskar, grodor och däggdjur i lika mån) påverkades ännu mera. Markfaunan decimerades i katastrofal grad. T. ex. räknar man med att daggmaskarnas antal sjönk med 80 %. Som höjden av all förstörelse kan man kanske betrakta, att t. o. m. boskapen förgiftades och hundratals nötkreatur gick en för tidig död till mötes.

Man skulle naturligtvis tro, att en dylik jättekampanj som bakgrund hade noggranna undersökningar först och främst beträffande eldmyrans skadlighet, men också beträffande gifternas inverkan på annat djurliv. Ingenting sådant föreligger emellertid. Eldmyrans skadlighet under vissa omständigheter har endast framkommit »ryktesvägen»: jordbrukare har klagat över att den skulle förstöra skörden och t. o. m. vara farlig för boskapen. En av Alabama State Conservation Department tillsatt undersökningskommission har icke kunnat få fram ett enda belägg för att så skulle vara fallet. Inte ens jordbrukets egen »skadeinsektskommitté» kunde år 1957 citera ett enda fall av skadegörelse genom eldmyran inom de stater, som ingår i giftspridningsprojektet. Till råga på allt kom Alabama Polytechnic Institute till den slutsatsen, att eldmyran var direkt nyttig i bomullsdistrikten genom att angripa och döda bomullsvivels larver!

Den amerikanska eldmyrekampanjen är ett mycket lärorikt exempel på med hur ringa vishet många saker här i världen styres. Att sätta igång med »jordens största utrotningskampanj» mot en insekt, vars skadlighet icke är bevisad och som under vissa omständigheter är direkt nyttig, måste vara fullkonligt absurt. Om man därtill lägger, att utrotningen kommer att drabba även en mängd nyttiga och ekonomiskt betydelsefulla faunaelement — daggmaskar, insektsätande småfåglar, jaktvilt och tamboskap m. m. — ja, då är det svårt att ej betrakta en sådan åtgärd som klart brottslig.

STAFFAN ULFSTRAND

ELIS WIDE, donator till SOF

Donation till SOF

Föreningen erhöll under fjolåret en betydande donation genom testamente av föreningens förre skattmästare ELIS WIDE och hans maka ANNA-LISA WIDE. ELIS WIDE var under åren 1946—1951 styrelseledamot och skattmästare i föreningen. Han avled sistnämnda år, medan hans maka avled 1958. Med undantag av vissa legat har hela kvarlåtenskapen efter makarna WIDE tillfallit föreningen. Enligt testamentet skall kvarlåtenskapen bilda en fond, ELIS WIDES fond. Fonden skall förvaltas av föreningens styrelse enligt statuter, som styrelsen äger bestämma. Avkastningen av fonden, som är placerad i värdepapper, uppgår för närvarande till omkring 5.000 kr per år.

Styrelsen har nyligen beslutat att fondens avkastning i princip skall användas till stipendier för genomförande av olika ornitologiska forskningsuppgifter, för fågelskyddsändamål samt för andra särskilda ändamål efter styrelsens närmare bestämmande.

Föreningen hälsar tillkomsten av ELIS WIDES fond med stor tacksamhet och glädje. Genom fonden har föreningen fått ökade möjligheter att fullgöra de uppgifter, som föreningen enligt sina stadgar har att verka för.

Föreningsnotiser

Från föreningens lokala verksamhet

Exkursionen till Falsterbohalvön söndagen den 14 september 1958. — Under prima exkursions- och sträckväder besöktes falsterbohalvön av närmare ett femtiotal av skåneföreningens medlemmar. Färden företogs med buss, varför man var ganska tidigt på plats. Redan vid sextiden kunde man beskåda de första utsträckande sparvhökarna, och trädpiplärkor och korsnäbbar sträckte förbi under ivriga lockrop. Finkarna började redan tidigt sträcka förbi, såväl bofinkar som hämplingar uppträdde allmänt. Vid denna tid på året brukar man kunna samtidigt beskåda våra tre vråkarter, och så kunde man även denna söndag. Rovfågeln var för övrigt inte särskilt sträckvillig. Natten hade varit alldeles för varm, redan i den tidiga morgonstunden var luften av relativt hög temperatur och den uppstigande solens värme förmådde inte skapa någon gynnsam termik. En lärkfalk gav emellertid en grandios uppvisning på nära håll och tornfalkar ryttlade här och var över fålten. Bland småfåglarna noterades särskilt många röststrupiga pipplärkor, inte mindre än ett tiotal sträckte nämligen förbi. Vid Skanörs hamn skådade man rastande kärrsnäppor och flera tiotal skarvar på ålbottengarnspålarne ute till havs. Som exkursionsledare fungerade G. RUDEBECK och S. MATHIASSEN.

S. M.

Sammanträdet på Zoologiska Institutionen, Lund, den 3 oktober 1958. — Programmet på detta sammanträde, det första för terminen, bestod i reseberättelser från skilda delar av Europa. Drygt 120 av skånemedlemmarna hade infunnit sig när ordf. S. GARPINGER förklarade sammankomsten öppnad. Som förste talare beträdde G. RUDEBECK talarstolen och berättade i livfulla ordalag vad som tilldragit sig på Internationella Ornitologkongressen i Helsingfors. Främst framhölls de intressanta och epokgörande studier över nattsträck, som med hjälp av radar och film bedrivits av dr E. SUTTER. Även några ord om vad som stått på programmet vid Internationella Fågelskyddskongressens sammanträde vid samma tillfälle fick åhörarna höra, innan näste talare, S. MATHIASSEN, med färgbilders hjälp skildrade skåneföreningens greklandsfärd. En av de intressantaste detaljerna i detta kåseri var uppgifterna om skäggamens förekomst på skilda platser i södra Grekland. Från Grekland ställdes därefter färden till Spanien, varifrån B. FRITZ lämnade ingående och detaljerade skildringar från en vårlig bilfärd. Fåglar från Zool. Muséets samlingar demonstrerades i samband härmed. Efter detta var turen åter kommen till G. RUDEBECK, som denna gång talade om PETER SCOTTS anläggningar vid Slimbridge i England. Som sista punkt på det ganska digra programmet förevisade S. MATHIASSEN en film från Färöarna och visade tillika en del färgbilder därifrån. Såväl film som bilder skildrade livet på den västligaste ön i gruppen, Myggenäs. Man fick här en inblick i det enormt rika fågelliv som kännetecknar dessa atlantöar och den roll som fågeln spelar i människornas dagliga liv. Efteråt följde kaffesamkväm med »fågelprat» man och man emellan på institutionen.

S. M.

Exkursionen till Morups Tånge och Påarp den 12 oktober 1958. — Efter en dryg bussresa från Malmö—Lund anlände deltagarna vid 9-tiden till Morups Tånge. Då pågick ett tämligen livligt småfågelsträck med huvudsakligen ängspiplärka och bofink. I den berömda viken Korshamn rastade ett drygt

hundratals kärnsnäppor, 4 myrspövar, några kustpipare, en brushane samt en del änder, bl. a. 7 gravänder. Vid västra stranden iaktogs en ungfågel av tärna, troligen silvertärna, och i närheten av denna hittades på strandens stenar en roska. Rovfågeln var fåtaliga och endast en sparvhök och två tornfalkar noterades på sträck. Efter fyra timmars exkurerande förflyttades sällskapet till Påarp söder om Halmstad. Här fanns bl. a. några gluttsnäppor, ett par sjöorrar och en häger. Exkursionen missgynnades av grådaskigt väder och duggregn under senare delen av dagen. I. L.

Exkursionen till Sövde och Börringe den 1 november 1958. — Skåneornitologernas näst sista offentliga exkursion gick av stapeln den 1 nov. som råkade bli den första regnvädersdagen på ett par veckor. Frånsett några minuters tillfällig förbättring under morgontimmarna vid Sövdesjön var vädret ur ornitologisk synpunkt ogynnsamt. Stämningen bland exkursionsdeltagarna var emellertid mycket god. Man konstaterade väderlekssituationens speciella skönhetsvärden. Någon anledning till besvikelse fanns ej heller. Förväntade och utlovade örnar och gäss kunde sålunda programenligt studeras. Vid Sövdesjön uppträdde 3 nya havsörnar med intressanta dräktvariationer. I sjön lågo 24 skäggdoppingar och ett 100-tal gräsänder med inslag av vigg och knipa samt 8 sångsvanar. S. om sjön betade en orolig gåsflock om c:a 1.000 fåglar, varav drygt 100 blågäss. På samma lokal noterades också varfågel, sånglärkor och grönsiskor på sträck samt vipor. Större el. mindre vipflockar sågos f. ö. under hela exkursionen. De största flockarna belöpte sig till 100-talet fåglar. Vid Havgård och Punkt 106 var det rekordmässigt fågelfattigt. En stor sädgåsflock, samt en kungsörn, som flög bort i regndiset lågt över sjön, utgjorde behållningen vid Börringesjön. C:a 70 personer deltog i exkursionen, som leddes av G. RUDEBECK och M. MARKGREN. 55 fågelarter noterades. M. M.

Sammanträdet den 21 november 1958 på Zool. inst. i Lund. — Höstens andra och sista sammanträde i Skånes Ornitologiska Förening var talrikt besökt och institutionens nyutvidgade föreläsningssal visade sig bestå provet, ty alla fick för ovanlighetens skull ledigt plats. Sedan ordföranden SVEN GARPINGER förklarar sammanträdet öppnat och lämnat några meddelanden, överlämnades ordet till dagens föredragshållare, amanuens STAFFAN ULFSTRAND. Ämnet anslöt sig troget till den långa och obrutna rad av reseskildringar, som presenterats under senare år på skåneföreningens sammanträden. Denna gång gällde resan »På ornitologisk expedition i Tanganyika-området». Denna expedition hade genomförts i strängt vetenskapliga syften under sistlidna sommar och höst till ett område, vars fågelfauna är ofullständigt känd. Föredragshållaren lämnade en redogörelse för expeditionens allmänna förlopp men lade huvudvikten vid skildringen av de fältornitologiska upplevelsorna, sådana de tedde sig för en nordbo. Han extraherade och skildrade på ett vällyckat sätt just sådana egenheter och karaktärer hos de många arter han mött, att intresset väcktes även hos dem i auditoriet, som var analfabeter beträffande afrikansk fågelfaunistik. I första hand miljöskildringarna illustrerades av foton i färg. Föredraget »gick hem» 100 % -igt och auditoriet hade känslan av att ha mött en blivande specialist på afrikansk fågelfauna. Innan sammanträdet avslutades och medlemmarna samlades kring kaffet i anatomisalen, berättade SVEN MATHIASSEN om den exkursion som skåneföreningen på försommaren gjort till Ammarnäs, även denna skildring illustrerad i färg. A. E.

Föreningsmärket

Föreningsmärket kan rekvideras genom insättande av 3 kr på SOF:s postgiro 19 94 99, Stockholm Ö. Märket är tillverkat av brons (fästansordning: nål eller säkerhetsnål; angiv vilket som önskas).

Fågelstationerna

Såsom redan i föregående häfte av VF meddelades skall ansökningar om tjänstgöring som observatör vid Sk ä g g e n ä s (Revsudden) i Kalmarsund och som ringmärkare vid Ottenby fågelstation innevarande år sändas till konservator RAGNAR EDBERG, Olai gat. 11, Örebro. Motsvarande ansökningar gällande Falsterbo fågelstation skall ställas till Skånes Ornitologiska Förening, Zool. Inst., Lund. För ifrågavarande personal gäller att sökande bör ha fyllt 18 år.

Medlemskap i de danska, finska och norska ornitologiska föreningarna

Medlemskap i Dansk Ornithologisk Forening kan erhållas genom att på SOF:s postgiro 19 94 99, Stockholm Ö, insätta 12 svenska kronor. Medlem erhåller utan särskild kostnad »Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift», som utkommer med fyra häften per år (ca 300 sid.). Familjemedlemskap — utan tidskrift alltså — kan erhållas för övriga familjemedlemmar till ett pris av 4 sv. kr. Den danska föreningens ombud i Sverige är banktjänsteman LOUIS RYDBECK, Sergels väg 13 B, Malmö, som står till tjänst med ytterligare upplysningar om sådana önskas.

Medlemskap i Ornitologiska Föreningen i Finland kan erhållas för en kostnad av 9 sv. kr. Tidskriften »Ornis Fennica» utgives av denna förening och utsändes till medlemmarna. Den kommer med fyra häften per år (ca 150 sid.). Svenskt ombud är fil. kand. STEN ÖSTERLÖF, Näsby Allé 18, Näsbypark med postgiro 10 06 68, dit medlemsavgiften inbetalas.

Medlemskap i den nybildade Norsk Ornitologisk Forening kan erhållas genom att sända en check på 10 norska kr till föreningen, adress: Zoologisk Museum, Sarsgatan 1, Oslo 47. Föreningen utgiver fr. o. m. 1958 i samarbete med Stavanger Museum tidskriften »Sterna» som tillställs medlemmarna (4—6 häften per år, 1958 ca 200 sid.).

Den som har möjlighet därtill kan genom att ingå i här nämnda föreningar stödja dessas verksamhet till fromma för den ornitologiska forskningen i Norden.

Upprop

P ä r l u g g l a n. — Undertecknad önskar uppgifter om bl. a. artens normala utbredning, individrikeedom och kullstorlek. Därtill är samtliga rapporter om artens uppträdande under 1957 och 1958 av största vikt, liksom även anteckningar om smågnagare tillgången i respektive områden under dessa år.

HANS KÄLLANDER
Nörrgatan 51 B, Örebro

Ringmärkning av gräsänder och knölsvanar i Stockholm. — Under de sista åren har vintertid märkts en del gräsänder och knölsvanar i Stockholm för att söka utreda fåglarnas hemortstrohet, övervintringsområdets storlek, flyttning m. m. Fåglarna bär om ena benet (tarsen) en Ornis-ring (SOF, enstaka

har ring från Riksmuseum) och om det andra en färgad plastring. — Rapport om ev. iakttagelser av dyl. änder och svanar emottages tacksamt av undertecknad. Det vore även önskvärt att få kontakt med alla som sysslar med liknande arbete — för undvikande av »kollision» i färger o. dyl.

OLLE MAURITZON
Odengat. 58 III, Stockholm Va

I Bankerydsdalen nära Jönköping har det med början kring årsskiftet 1958—59 varit en verklig invasion av grönfink. Ett stort antal av fåglarna har ringmärkts, dels med en aluminiumring (de flesta från Göteborgs naturh. museum, Gbg) på höger ben och på vänster ben en färgring, gul eller skär. Iakttagelser av grönfink märkta på detta sätt efterlyses härmed.

Undertecknad är vidare intresserad av att erhålla uppgifter om sena observationer och övervintringar av skäggdopping.

CARL GUSTAV ÖHMAN
Backgat. 1, Bankeryd

Färgringar

Undertecknade försäljer färgringar av plast för märkning av fåglar. Ringarna tillhandahålles i följande storlekar (alla mått i mm): A=2,5, B=3,5, C=4,5, D=5,5, E=6,5, F=8,5, G=9,5, H=11,5. De två minsta storlekarna finns i tolv färger: sex i enfärgat (rött, blått, grönt, skärt, vitt, gult) och sex i tvåfärgat utförande (vitt/skärt, vitt/blått, vitt/orange, gult/blått, gult/skärt, rött/blått). Övriga storlekar finns endast i de sex rena färgerna.

Priset är: A—C 8 öre/st., D—F 9 öre/st. samt G—H 10 öre/st. Till ringarna A, B och C fordras en speciell ringöppnare, som kostar 25 öre. Däremot behöver inga ringar limmas, något som underlättar deras användande i hög grad.

SVEN ÅKE HANSON
Fleninge 23, Udåkra

TORGNY VON WACHENFELDT
Fålsjögatan 19 A, Hälsingborg

To our members abroad

To ensure the delivery of the subsequent numbers of *Vår Fågelvärld*, our members abroad (except in Denmark, Finland, and Norway) are kindly requested to remit the subscription (15 Swed. Crowns) for 1959, by cheque, payable to Sveriges Ornitologiska Förening, Östermalmsgat. 65, Stockholm Ö, Sweden.

THE DISTRIBUTOR

VF 18:1 tryckt den 23.3. 1959

Styrelseberättelse för Sveriges Ornitologiska Förening, verksamhetsåret 1958

1. *Allmän verksamhet.* Det gångna årets verksamhet har präglats av ett intensivt arbete. De ökade insatser, som i olika sammanhang gjorts från föreningens sida, ställer å andra sidan starka krav på föreningens ekonomi, trots att föreningens arbete i mycket hög grad bygger på frivilliga insatser. Det är dock styrelsens förhoppning att verksamheten för den närmaste framtiden icke skall behöva begränsas på några väsentligare punkter.

Under det gångna året har verksamheten på det lokala planet gått ytterligare framåt. I stort sett kan sägas, att det ofta är ett betydande arbete i form av exkursioner, föredrag, kurser i fågelkännedom m. m., som ombud och ledamöter i styrelser för lokalavdelningar m. m. påtagit sig. Inventeringar av den lokala fågelfaunan ha i ett par fall igångsatts. Härutinnan förtjänar det inventeringsarbete, som bedrivs i regi av Norra Smålands Ornitologiska Förening att särskilt nämnas. Även på fågelskyddets område ha viktiga insatser gjorts. Av stor betydelse har varit det fasta ekonomiska stöd, som i likhet med föregående år lämnats till lokalavdelningar och ombud, beräknat efter antalet medlemmar inom avdelningen resp. ombudets verksamhetsområde.

Ett särskilt omnämnande må bestå den form av exkursionsverksamhet, som i Skåneföreningens regi varit förlagd till Östafrika och Grekland.

Vid årsmötet blev föreningens nya stadgar slutligt antagna med giltighet från och med den 1 april 1958.

Liksom tidigare år har föreningen av domänstyrelsen beretts tillfälle att yttra sig över ansökningar från konservatorer m. fl. om rätt att under fridlysningstid få skjuta vissa fåglar liksom över domänstyrelsens förslag till jakttider för jaktåret 1958/59.

Ett vid årsmötet 1957 framlagt förslag med vissa synpunkter på ringmärkningsverksamheten i landet har under året varit föremål för viss behandling av därav berörda parter. Det är styrelsens förhoppning att en centralisering av ringmärkningsarbetet skall kunna genomföras redan år 1959.

Bearbetningen av det vid Ottenby insamlade materialet över sträckobservationer har fortsatts med kraft.

I april 1958 utkom fjärde upplagan av föreningens fågelförteckning. Denna upplaga, som utarbetats enligt det s. k. Wetmore's system, har redigerats av fil. dr. OLOF DIXELIUS och civiljägmästare STIG LUNDBERG.

Under året erhöll föreningen ett anslag å 4.000 kr. från statens naturvetenskapliga forskningsråd, avsett för inköp av möbler, kikare m. m. för fågelstationen på Capri. Av viltforskningsrådet tilldelades föreningen 11.000 kr. till bestridande av kostnaderna för flyttfågelundersökningarna vid Ottenby, inbegripet Skäggenäs, och Falsterbo.

2. *Sammanträden.* Föreningens årsmöte hölls i Stockholm den 15 mars. Styrelsen har jämte arbetsutskottet sammanträtt tre gånger under året och arbetsutskottet ensamt fyra gånger.

Sammanträden med föredrag, stundom film, samt exkursioner ha i lokalavdelningarnas eller i de lokala ombudens regi förekommit på flera platser i landet. Referat härom ha införts i tidskriften. I mindre omfattning ha även förekommit kurser i fågelkännedom av såväl mera elementär som kvalificerad art.

3. *Antalet medlemmar.* Medlemsökningen under året uppgår till 140 personer, därav 1 ständig. Mot bakgrunden av den 1957 höjda medlemsavgiften får detta betraktas som tillfredsställande. Hela antalet medlemmar uppgick vid årsskiftet 1958/59 till 3.168, därav 89 ständiga och 230 familjemedlemmar.

4. *Tidskriften.* För utgivandet av Vår Fågelvärld erhöll föreningen statsbidrag

Medlemsantal i SOF, prenumeranter och byten av V F år 1958
(föreg. års siffror inom parentes)

Land	Medlemmar			Bytesex. Friex.	Pren.	Summa
	Ständ.	Årsbet.	Fam.			
Sverige	78 (78)	2 707 (2 551)	227 (228)	43 (41)	80 (89)	3 135 (2 987)
Danmark	2 (2)	81 (93)	3 (1)	7 (7)	3 (3)	96 (106)
Finland	—	25 (24)	—	6 (6)	21 (19)	52 (49)
Island	—	1 (2)	—	—	—	1 (2)
Norge	2 (2)	12 (13)	—	7 (6)	3 (2)	24 (23)
Belgien	—	— (1)	—	1 (1)	—	1 (2)
England	2 (1)	7 (7)	—	9 (11)	2 (—)	20 (19)
Frankrike	1 (1)	—	—	2 (2)	—	3 (3)
Grekland	—(1)	— (1)	—	—	—	— (2)
Holland	—	2 (2)	—	2 (2)	3 (3)	7 (7)
Italien	—	1 (—)	—	3 (3)	—	4 (3)
Jugoslavien	—	—	—	2 (2)	—	2 (2)
Schweiz	—	—	—	2 (2)	—	2 (2)
Sovjet	—	—	—	4 (4)	3 (4)	7 (8)
Spanien	2 (2)	—	—	2 (1)	—	4 (3)
Tjeckoslov.	—	—	—	2 (2)	—	2 (2)
Tyskland	1 (1)	5 (5)	—	15 (14)	1 (1)	22 (21)
Ungern	—	—	—	1 (1)	—	1 (1)
Österrike	—	—	—	—	1 (1)	1 (1)
Persien	—	1 (1)	—	—	—	1 (1)
Kina	—	—	—	—	1 (1)	1 (1)
Japan	—	—	—	1 (1)	—	1 (1)
Australien	—	—	—	2 (2)	—	2 (2)
Nya Zeeland	—	1 (—)	—	1 (1)	—	2 (1)
U. S. A.	1 (1)	3 (6)	—	5 (8)	1 (—)	10 (15)
Canada	—	2 (3)	—	—	—	2 (3)
Argentina	—	—	—	1 (1)	—	1 (1)
Holl. Guyana	—	1 (1)	—	—	—	1 (1)
Venezuela	—	—	—	1 (—)	—	1 (—)
Summa	89 (89)	2 849 (2 710)	230 (229)	119 (118)	119 (123)	3 406 (3 269)
Summa medlemmar 3 168 (3 028)						

med 5.000 kr. eller lika mycket som under 1957. Fyra häften utgavs om sammanlagt 368 sidor. Det är det största omfång tidskriften hittills haft. Kostnaderna för tidskriftens tryckning ha emellertid numera blivit så höga, att en viss minskning av omfånget ter sig ofrånkomlig.

Tidskriftens spridning samt medlemmarnas fördelning redovisas i ovanstående tablå.

5. *Biblioteket.* Styrelsen har under året anslagit 1.000 kr. till inbindning och nyanskaffning. På grund av prishöjningar har inbindningen av tidskrifter tills vidare måst begränsas. Antalet nyinköp har på grund av brist på medel varit mindre än tidigare.

Genom byten har antalet tidskrifter ökat. För närvarande erhålles icke mindre än 95 tidskrifter genom byten med Vår Fågelvärld. Föreningen prenumererar dessutom på 3 tidskrifter, vartill kommer ett mindre antal, som erhålles som gåva. Vidare ha flera gåvor i form av böcker och särtryck av egna arbeten överlämnats till biblioteket.

Under året ha 675 tidskriftshäften och böcker distribuerats som lån.

6. *Fågelstationerna.* Vid Ottenby pågick verksamheten under tiden 15 april—31 oktober. Sammanlagt 16.983 fåglar ringmärktes, vilket är det bästa resultat som hittills noterats i fågelstationens historia. Totalsumman vid Ottenby ringmärkta fåglar utgör därmed 137.227. Genom under året inrapporterade återfynd från de nordligaste delarna av Norge, Finland och Sovjetunionen har vidgad kunskap vunnits om belägenheten av häckningsområdet för de vadare, som deltaga i höststräcket över Öland.

Stationen utgjorde under tiden 16/9—15/10 en länk i den kedja av observationspunkter, som organiserats av professor E. Kumari i Tartu för studium av det synliga höststräckets förlopp i Östersjöområdet.

En mindre ladugårdsbyggnad nära fyren har inköpts. Byggnaden har tidigare förhyrts som förvaringslokal för fångstmaterial.

Sjöfågelräkningarna i Kalmarsund vid Skäggenäs (Revsudden) norr om Kalmar pågingo under tiden 1 mars—30 november. Totalt registrerades 520.000 fåglar, därav c:a 145.000 ejdrar på nordgående sträck och c:a 205.000 sådana fåglar på sydgående sträck. Sydgående sträck av sjöorre och svärta ha även visat höga siffror. Av stort intresse har varit ett intensivt vårsträck av trutar och mäsar. Observationspunkten vid Skäggenäs fyller en viktig uppgift när det gäller att lämna noggranna data om sjöfågelsträcken.

Vid Falsterbo fågelstation pågick observationsverksamhet under tiden 1 juni—30 november och ringmärkning under tiden 15 juni—31 oktober. Sammanlagt ringmärktes 4.012 fåglar, fördelade på 88 arter. I fråga om närmare detaljer hänvisas till Skåneföreningens styrelseberättelse.

Verksamheten vid Ottenby, inbegripet Skäggenäs, och Falsterbo ha väsentligen bekostats av medel från viltforskningsrådet. — I detta sammanhang må vidare nämnas att lokalavd. i Kalmar av Kalmar läns södra landsting erhållit ett anslag å 500 kr.

Vid föreningens fågelstation på Capri bedrevs arbetet under fyrtio dagar på våren. Under denna korta tid uppnåddes likväl utomordentliga resultat. Mer än 3.000 fåglar ringmärktes. Värdefulla återfynd både från 1958 års och tidigare års märkningar ha rapporterats. Det framstår allt tydligare, att platsen är mycket väl lämpad för studium av de nordiska fåglarnas sträck över Medelhavet. Som alltid har San Michelles intendent, konsul JOSEF OLIV, på ett beundransvärt sätt bistått fågelstationens personal med råd och praktisk hjälp i dess arbete. Verksamheten har nästan utslutande bestritts av medel från Kungafonden.

7. *Ornitologisk undersökningsverksamhet.* Av medel, tillgängliga för detta ändamål, tillerkändes fil. stud. ERIK NORLING m. fl., Uppsala, såsom representer för Uppsala ornitologiska klubb ett belopp å 250 kr. för fortsatta flyttfågelundersökningar m. m. vid Ledsjär i norra Uppland. Vidare tilldelades stud. PER MARTIN-LÖF, Stockholm, 175 kr. såsom bidrag till kostnader för näbb-, ring- och totallängdsundersökningar på kärrsnäppor vid Ottenby samt hr ALLAN CEDERGREN, Burgsvik, 140 kr. för inköp av vadarefällor m. m., avsedda för ringmärkning av vadare vid Faludden på Gotland.

8. *Fågelskydd.* Efter förslag från SOF blev turkduvan totalfredad fr. o. m. 1/7 1958 tills vidare t. o. m. den 30/6 1959. Förnyad framställning om totalfredning av kattugglan vann däremot ej Kungl. Maj:ts bifall.

Kungl. Maj:t meddelade på förslag av SOF och Svenska Naturskyddsföreningen förbud mot vårjakt på sjöfågel 1958. Sedermera förordnade Kungl. Maj:t om avskaffande av den allmänna vårjakten på sjöfågel fr. o. m. den 1/7 1958.

I skrivelse till vägförvaltningen i Hallands län har föreningen hemställt att en planerad västkustautostroda icke måtte få sådan sträckning att viktiga rastplatser bl. a. för gäss skulle gå förlorade.

Svenska sektionen av internationella fågelskyddskommittén har under året rekonstruerats. Ordf. i sektionen är föreningens ordf.

9. *Föreningens funktionärer.* Styrelsen har under året bestått av, förutom undertecknade ordförande och sekreterare, generallöjtnant AXEL LJUNGDAHL (vice ordf.), herr SVEN ARMINGTON (bibliotekarie), förste intendent KAI CURRY-LINDAHL och laborator BENGT DANIELSSON, alla i Stockholm, komminister GÖSTA CHRISTIANSSON,

Kalmar, civiljägmästare BERTIL HAGLUND, Stuvsta, fil. lic. ANDERS ENEMAR, stadssekreterare SVEN GARPINGER, fil. mag. TORSTEN MALMBERG, alla i Lund, laborator GUNNAR OTTERLIND, Lysekil, (redaktör för Vår Fågelvärld), författare ERIK ROSENBERG, Örebro, direktör RAGNAR WITTHOFF, Stockholm, (skattmästare) samt fil. kand. STEN ÖSTERLÖF, Näsbypark.

Föreståndare för föreningens expedition har varit f. bankkamreraren GUNNAR WAHLSTRÖM. Distributionen av tidskriften har ombesörjts genom expeditionen.

Arbetsutskottet har bestått av herrar WITTHOFF och CURRY-LINDAHL samt banktjänsteman GUSTAF DANIELSSON och föreningens sekreterare med dr. phil. WOLF JENNING och fil. dr. OLOF DIXELIUS (föreningens arkivarie) som suppleanter.

Ottenbykommittén har bestått av herrar ARMINGTON, G. DANIELSSON, B. DANIELSSON, fil. kand. CARL EDELSTAM, JENNING och ÖSTERLÖF samt docent GUNNAR SVÄRDSON ävensom konservator RAGNAR EDBERG och fotograf KNUT BORG, båda i Örebro, samt verkmästare ÅKE PERSSON i Kalmar.

Fågelskyddskommittén har utgjorts av herrar CURRY-LINDAHL och MALMBERG samt fil. lic. CLAËS RAMEL och föreningens sekreterare.

Ledamöter från SOF i Svenska Jägareförbundets förtroenderåd ha varit herr CURRY-LINDAHL och föreningens sekreterare med hr RAMEL som suppleant. Representant för SOF i Svenska Naturskyddsföreningens förbundsrad har varit herr CURRY-LINDAHL.

I styrelsen för Sveriges Naturvårdsfond har föreningen representerats av sekr. med hr CURRY-LINDAHL som suppleant.

Redaktör för Vår Fågelvärld har varit herr OTTERLIND och medlemmar i redaktionen herr ENEMAR samt fil. mag. GUNNAR MARKGREN och fil. mag. STAFFAN ULFSTRAND, båda i Lund, ävensom fil. lic. VIKING OLSSON, Valdemarsvik.

Arbetsutskottet för lokalavd. i Stockholm har bestått av konsulent RUNE BOLLVIK (ekursionsledare m. m.), vet. med. dr. KARL BORG, fil. lic. KJELL ENGSTRÖM, försäljningschef ARNE ORVELIUS (ordf.) samt byråsekr. P.-A. ÅKERLUND (sekr.).

Föreningens lokala representationer och ombud ha under året varit följande: *Skåne*: Skånes Ornitologiska Förening, Lund; *Halland*: ingenjör O. F. REUTERWALL, Varberg; *Göteborgstrakten*: SOF:s lokalavd., c/o byggmäst. K. G. ARKELSJÖ, Göteborg, *Bohuslän*: postkontrollör B. RUNNERSTRÖM, Uddevalla; *Skaraborgs län och Dalsland*: lektor N.-G. KARVIK, Lidköping; *Örebrotrakten*: stadsombudsman B. GEIJER, Örebro; *Västerås med omnejd*: verkmästare H. AVELIN, Västerås; *Jönköpings län*: Norra Smålands Ornitologiska Förening, c/o H. WIGSTEN, Huskvarna; *Kalmartrakten och Öland*: SOF:s lokalavd., c/o komminister G. CHRISTIANSSON, Kalmar; *Gotland*: kontorschef G. HÅKANSSON, Visby; *Linköpingstrakten*: fil. kand. B. WAHLIN, Malmslätt; *Valdemarsvikstrakten*: läroverksadj. V. OLSSON, Valdemarsvik; *Stockholmstrakten*: SOF:s lokalavd., c/o byråsekr. P.-A. ÅKERLUND, Kallhäll; *Norrmtäljetrakten*: köpman T. ANDERSSON, Norrtälje; *Södra Dalarna*: läroverksdj. G. NYHLÉN, Avesta; *Jämtlands län*: apotekare S. NORSTRÖM, Östersund; *Hälsingland*: arkivarie B. WITT-STRÖMER, Ljusdal; *Medelpad*: lektor O. ELOFSON, Sundsvall; *Ängermanland*: läroverksadj. E. BARTLER, Örnsköldsvik; *Södra Lappland*: landsfiskal R. THORÖ, Åsele; *Övre Norrland*: häradssekrivare B. HOLM, Boden.

Föreningens utländska ombud ha varit: i *Danmark* landsretssagfører E. TOBIESEN, Köpenhamn, i *Finland* docent L. v. HAARTMAN, Helsingfors, och i *Norge* dr. phil. S. HAFTORN, Trondheim.

10. *Föreningens ekonomi*. Föreningens ekonomi vid 1958 års utgång framgår av nedanstående tablå. Det av viltforskningsrådet beviljade anslaget å 11.000 kr. för flyttfågelforskningar 1958/59 har med 8.500 kr. använts till ersättningar för resor och traktaenten åt observatörer och ringmärkare vid Falsterbo och Ottenby samt för sjöfågelsräkningen vid Skäggenäs i Kalmarsund. Kr. 2.500 avses som bidrag till motsvarande kostnader under första halvåret 1959.

Ständiga medlemmars fond har under året ökat med 250 kr. Under övriga gåvor influtna medel, 1.225 kr., ha enligt givarnas önskan med 325 kr. överförts till Fond för fågelforskning och med 900 kr. till Fond för fågelskydd.

Inkomster och utgifter 1958

Inkomster:

Saldo från 1957		1.936: 97
Bidrag för 1958:		
Statsbidrag till »Vår Fågelvärld»	5.000: —	
Viltforskningsrådet	11.000: —	
Statens Naturvetenskapl. Forskn.Råd	4.000: —	20.000: —
Från 1957 överförda anslagsmedel		21.959: 66
Medlemsavgifters konto:		
Medlemsavgifter	43.693: 05	
Ständiga medlemsavgifter	250: —	43.943: 05
Gåvors konto:		
Gåvor till Ottenby Fågelstation	1.417: —	
Övriga gåvor	1.225: —	2.642: —
Räntor och utdelningar		2.886: 07
Övriga inkomster:		
Annonser, försäljn. av publ. m. m.	4.342: 49	
Ur Ottenbyfonden	600: —	
	<u>Kronor</u>	<u>98.310: 24</u>

Utgifter:

Tidskriften		34.332: 48
Allmänna omkostnader		1.990: 67
Expeditionen		8.627: 69
Biblioteket		1.693: 40
Sammanträden		1.070: 05
Lokalavdelningarna		3.698: —
Stipendier		566: 30
Ottenbystationen:		
Resekostnader o. traktamenten	4.867: —	
Fångstredskap	1.894: 32	
Utrustning o. inventarier	856: 75	
Underhållskostnader	1.342: 01	
Elektrisk ström	357: 57	
Försäkring och telefon	402: 65	9.720: 30
Falsterbostationen:		
Resekostnader o. traktamenten		4.611: —
Capristationen:		
Resekostnader	1.960: —	
Utrustning o. inventarier	453: 56	2.413: 56
Sjöfågelräkningen		4.500: —
Märkningsringar		238: 22
Bearbetning av forskningsmaterial		5.517: 95
Till fond för fågelforskning		325: —
Till fond för fågelskydd		900: —
Till ständiga medlemmars fond		250: —
Till 1959 överförda anslagsmedel		16.521: 95
Saldo till 1959		1.333: 67
	<u>Kronor</u>	<u>98.310: 24</u>

Balansräkning per 31 december 1958

Tillgångar:

Kassa	158: 93
Innestående å postgiro	11.438: 05
Innestående å bankräkningar	17.907: 26
Aktieinnehav	16.230: —
Inteckningar	10.000: —
Fågelstationen vid Ottenby	1: —
Biblioteket	1: —
Diverse debitorer	8.688: 75
	<u>Kronor 64.424: 99</u>

Skulder:

Ständiga medlemmars fond	10.375: —
Fond för fågelforskning	8.225: —
Fond för fågelskydd	2.600: —
Ottenbyfonden	4.200: —
Biblioteksfonden	500: —
Diverse kreditorer	26.961: 12
Förskottsbetalda årsavgifter	10.230: 20
Saldo till 1959	1.333: 67
	<u>Kronor 64.424: 99</u>

Stockholm i februari 1959.

SVEN HÖRSTADIUS
Ordf.

BENGT GIRELL
Skr.

Revisionsberättelse

Undertecknade, av Sveriges Ornitologiska Förening utsedda att granska föreningens räkenskaper och förvaltning för verksamhetsåret 1958, få efter verkställt uppdrag härmed avgiva följande revisionsberättelse.

Föreningens räkenskaper äro förda med stor noggrannhet och ordning samt försedda med vederbörliga verifikationer. Vinst- och förlusträkningen samt utgående balansräkningen överensstämma med styrelsens berättelse. Banktillgodohavandena bestyrkas av företedda bankbesked, och föreningens värdehandlingar ha av oss inventerats. Vi ha även genomgått protokollen från styrelsens och arbetsutskottets sammanträden och därvid ej funnit anledning till erinran.

Föreningens fastigheter, inventarier och bibliotek äro försäkrade till, enligt vår uppfattning, betryggande belopp.

På grund av den sålunda verkställda revisionen föreslå vi, att styrelsen beviljas ansvarsfrihet för skötseln av förenings angelägenheter under år 1958.

Stockholm den 4 mars 1959.

NILS LORICHS

BERNT JANNEDAL

Ny upplaga av
FÖRTECKNING
över
SVERIGES FÅGLAR

Utgiven av
Sveriges Ornitologiska Förening

Den fjärde utökade och moderniserade upplagan av SOF:s fågelförteckning är nu utkommen. Tillhör alla fågelintresserades standardutrustning!

»Lika oumbärlig för fackmannen som för nybörjaren.»

Docent Bertil Kullenberg i Vår Fågelvärld.

»Udbredelses- og trækforholdene er forbilledligt og uhyre nøjagtigt udarbejdede og giver ypperlige oplysninger for den, som søger vejledning om disse forhold.»

Dr Finn Salomonsen i D. O. F. T.

Pris 8: 50

SVENSK NATUR

Fågelbilder i färg

tagna i fält och hittills omfattande
c:a 120 arter. Storlek 5 × 5 cm. Pris per
st. kr 2:25 — vid köp av minst 25 st.
kr 2:— Artförteckning kan rekvireras.

Svenska Naturskyddsföreningen
Riddargatan 9 · Stockholm Ö · Tel. 67 25 34

Böcker för fågelvännerna

Erik Rosenberg

FÅGLAR I SVERIGE

Innehåller 370 fågelbeskrivningar med 432 svart-vit-bilder, 120 färgbilder och 231 utbredningskartor.

»Så har den då kommit, den perfekta fälthandboken i sitt slag i Sverige.»

Inb. 35: —

Yngve Flyckt i Expressen

Peterson — Mountfort — Hollom

EUROPAS FÅGLAR

Svensk bearbetning av Carl-Fredrik Lundevall

Överdådigt rikt illustrerad med över 1.200 bilder i färg och svart-vitt samt 360 utbredningskartor.

»Det är den idealiska, den oöverträffade examinationsboken.»

Knut Hagberg i Svenska Dagbladet

Inb. 35: —

Sigfrid Durango

FÅGLARNA I FÄRG

Skildrar i ord och bild alla i Sverige regelbundet häckande arter. Ger även upplysningar om arternas läten, häckningstider, ägg, föda m. m.

»Det är roligt att oreserverat kunna berömma en bok i ett ämne man vet något om.»

Knut Hagberg i Svenska Dagbladet

11: 75, inb. 13: 85

SVENSK NATUR